

ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษา
แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
พฤษภาคม 2557

ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษา
แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปฏิญานิพนธ์
ของ
ศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิธน์ ฤทธิธน์โรจ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ปฐมวัย

พฤษภาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่ศนศึกษา
แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ปฐมวัย

พฤษภาคม 2557

ศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิรงค์ ฤทธิรงค์ (2557). ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปริญญาโท
กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. ไพบูลย์ อ่อนมั่งอาจารย์
ดร. พัฒนา ชัชพงศ์

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาด้าน
ความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัด
ประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียน ชาย – หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาในระดับชั้น
ปฐมวัย 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา
2556 จำนวน 24 คน ซึ่งเป็นการเลือกแบบสุ่มเป็นกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มา 1 ห้องเรียน
โดยทำการทดลองเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 60 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้เป็นแผนการจัดประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาและแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและ
ด้านความเข้าใจตนเอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest
Design สถิติที่ใช้เป็นการทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่าความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยด้านความเข้าใจระหว่าง
บุคคลและด้านความเข้าใจตนเองหลังการจัดประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Sartbuntapra Rittanatroj. (2014). *The Multiple Intelligences Ability of Early Childhood Children Experiencing Archeological Resources Field Trip in Phranakhon Si Ayutthaya*. Master Thesis, M.Ed. (Early Childhood Education).
Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee:
Asst.Prof.Lt.JG.Dr.Paiboon Onmung. Dr.Patana Chutpong

The purposes of this research were to study and compare early childhood children's multiple intelligences in Interpersonal and Intrapersonal aspects experiencing archeological resources field trip in Phranakhon Si Ayutthaya.

The samples used in this study were 5 - 6 years old boys and girls, who studied in kindergarten 3 in the second semester of the academic year 2013 at Early Childhood Education Laboratory at Phranakhon Si AyutthayaRajabhat University. The cluster random sampling was used to select subjects. The experiment was carried for 24 times with the period of 8 weeks, 3 days per week and 60 minutes per day.

The instruments used in this study were Lesson Plans for Learning Archeological Resources Field Trip in Phranakhon Si Ayutthaya and Multiple Intelligences Observation Checklist in Interpersonal Intelligence and Intrapersonal Intelligence aspects. The research design was One Group Pretest - Posttest Design. The t-test for dependent samples was statistically used to analyze the data.

The results shown that after experiencing archeological resources field trip in Phranakhon Si Ayutthaya, The interpersonal intelligence and intrapersonal intelligence, both aspects statistically significance at .05 level.

THE MULTIPLE INTELLIGENCES ABILITY OF EARLY CHILDHOOD CHILDREN'S
EXPERIENCING ARCHEOLOGICAL RESOURCES FIELD TRIP IN
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University

May 2014

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร.ไพฑูริย์ อ่อนมั่ง ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ เสนอแนวคิดและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีมาโดยตลอดระยะเวลาในการทำปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง และ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลลาชีวะ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และ คณาจารย์สาขาวิชาการศึกษาศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ดี มีคุณค่าให้แก่ผู้วิจัยจนทำให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สุภัทรา คงเรือง อาจารย์ภรภัทร นิยมชัย อาจารย์พรทิพย์ เกนโรจน์ อาจารย์ ดร.รณิดา เขยชุ่ม ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญไทย เจริญผล อาจารย์ปรียวาท น้อยคล้าย ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ อย่างดียิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหาร โรงเรียนสาธิตปทุมวันมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และผู้ปกครองที่กรุณาให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการทดลองและเก็บข้อมูลจนสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณ เพื่อนครู และเพื่อนนิสิตปริญญาโท วิชาเอก การศึกษาศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา การศึกษาและการทำปริญญานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา คุณพ่อสมจิต มณีเนียมและคุณแม่ประเสริฐ มณีเนียม ครอบครัว ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนทุนวิจัยแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงคุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดาที่ได้อบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้การศึกษาและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้วิจัยเสมอมา และขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และมีส่วนวางรากฐานสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จ

ศาสตราจารย์บุญธามา ฤทธิธันต์โรจ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	4
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
สมมติฐานการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา.....	9
ความหมายของพหุปัญญา.....	9
แนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา.....	10
ประเภทของพหุปัญญา.....	11
ลักษณะสำคัญของทฤษฎีพหุปัญญา.....	13
ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถทางด้านพหุปัญญา.....	14
ประโยชน์ของทฤษฎีพหุปัญญา.....	25
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพหุปัญญา.....	26
แนวทางการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญา.....	28
รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้.....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา.....	30
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล.....	33
ความหมายของความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล.....	33
ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล.....	34

สารบัญ (ต่อ)

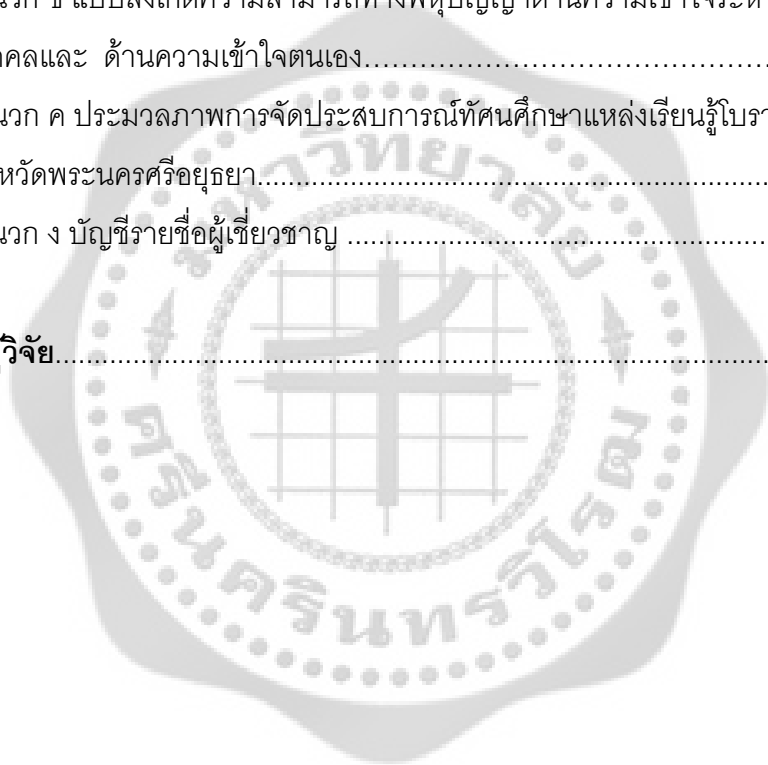
บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
แนวทางในการส่งเสริมความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล.....	34
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง.....	35
ความหมายของความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง.....	35
จุดกำเนิดของความเข้าใจ.....	36
วิธีที่จะทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง.....	36
คุณค่าของการเข้าใจตนเอง.....	36
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา.....	37
ความหมายของกิจกรรมทัศนศึกษา.....	37
ความสำคัญของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา.....	38
ประเภทของกิจกรรมทัศนศึกษา.....	38
ลักษณะของกิจกรรมทัศนศึกษา.....	41
คุณค่าของกิจกรรมทัศนศึกษา.....	42
จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา.....	42
ขั้นตอนการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา.....	42
การสร้างความกระตือรือร้นให้กับเด็กในการทัศนศึกษา.....	45
ข้อควรระมัดระวังในการเรียนรู้นอกสถานที่.....	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทัศนศึกษา.....	48
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้.....	49
ความหมายของแหล่งเรียนรู้.....	49
ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้.....	50
ประเภทของแหล่งเรียนรู้.....	52
ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้.....	55
การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้.....	57
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้.....	61
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน.....	63
ความหมายของโบราณสถาน.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ประเภทของโบราณสถาน.....	63
แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	66
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	76
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	76
การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	81
แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง.....	82
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	88
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	88
สมมติฐานการวิจัย.....	88
ขอบเขตของการวิจัย.....	88
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	89
วิธีดำเนินการวิจัย.....	89
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
สรุปผลการวิจัย.....	90
อภิปรายผล.....	90
ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย.....	94
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	94
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	95

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก.....	103
ภาคผนวก ก คู่มือและตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ที่ศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	104
ภาคผนวก ข แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่าง บุคคลและ ด้านความเข้าใจตนเอง.....	113
ภาคผนวก ค ประมวลภาพการจัดประสบการณ์ที่ศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	120
ภาคผนวก ง บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	125
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	127

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงลักษณะพหุปัญญา.....	21
2 แสดงแบบแผนการทดลอง.....	78
3 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	81
4 ผลการศึกษา และเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยด้าน ความเข้าใจระหว่างบุคคล และ ด้านความเข้าใจตนเองก่อนและหลังการจัด ประสบการณ์ที่ศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	86

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 ตัวอย่างภาพการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	120

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเป็นวัยที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สามารถเติบโตและเรียนรู้ให้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย เด็กจะเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติในอนาคตได้สมบูรณ์นั้นขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูเด็กอย่างเต็มที่ เด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่ การดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้สำรวจ ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือกตัดสินใจใช้ภาษาสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ผู้ที่รับผิดชอบซึ่งมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ให้เด็กนั้นจะต้องพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต สำรวจ สร้างสรรค์ และยิ่งเด็กมีความกระตือรือร้นก็จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ผู้รับผิดชอบจึงต้องส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้ ความเข้าใจ เอาใจใส่เด็กวัยนี้เป็นพิเศษ เพราะเป็นพื้นฐานที่ช่วยเตรียมความพร้อมให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและในชีวิตของเด็กต่อไป (คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. 2546 ความน่า) ส่วน นิตยา คชภักดี (2530: 16) กล่าวว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านสติปัญญาในช่วง 2 ปีแรกของชีวิต เซลล์สมองและระบบประสาทจะเจริญเกือบเต็มที่ และการเจริญเติบโตในช่วงต่อไปจะอยู่ในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับหน้าที่ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542:7; อ้างอิงจากทอดด์ และ เฮอเฟิเฟอร์แมน) แบ่งพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเอาไว้ 6 ด้าน คือ พัฒนาการในแง่ความเป็นบุคคล พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันตามพันธุกรรม แต่ช่วงพัฒนาการของเด็กจะมีผลกระทบต่อการกระทำต่างๆ ของเด็กเด็กหญิงจะพัฒนาเร็วกว่าเด็กชาย และสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความถนัดและทัศนคติของแต่ละคน

นอกจากนี้ไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2544: 15 - 19; อ้างอิง Howard Gardner. 1987, 1993, 1999) กล่าวว่า การพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน ให้เป็นผู้รอบรู้มีความสามารถหลายๆ ด้านแนวคิดหนึ่งที่กล่าวถึงกันมากในปัจจุบันคือ ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory) ที่เป็นทฤษฎีที่ไฮเวิร์ดการ์ดเนอร์เป็นผู้คิดค้นโดยเน้นการพัฒนาพหุปัญญามุ่งส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนในทุกด้าน โดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนที่แตกต่างกันโดยการ์ดเนอร์ยังบอกวามมนุษย์เรามีศักยภาพความสามารถหรือปัญญาอยู่ 9 ด้าน ประกอบด้วย ความสามารถทางด้านภาษา

(Linguistic Intelligence)ความสามารถทางด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (mathematical Intelligence) ความสามารถทางด้านมิติ (Spatial Intelligence) ความสามารถทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) ความสามารถทางด้านดนตรี (Musical Intelligence) ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ความสามารถทางด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) และความสามารถทางด้านอัตถวณนิยมจิตนิยมหรือ การดำรงคงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligence) ซึ่งทฤษฎีพหุปัญญาเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในวงการศึกษาทั้งการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลโดย ทฤษฎีพหุปัญญา ได้เสนอหลักสูตรที่มีความสมดุลที่ผสมผสานศิลปะความเข้าใจตนเอง การสื่อความหมาย และด้านร่างกายซึ่งครูสามารถใช้ปัญญา ทั้ง 9 ด้านนี้ในการเตรียมการสอน เพื่อแสดงถึงปัญญาของเด็กที่แตกต่างกัน การพัฒนาศักยภาพความสามารถของผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้ มีความสามารถหลายๆ ด้าน ตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาศักยภาพพหุปัญญา 2 ด้าน คือด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถที่เกี่ยวกับความตั้งใจ การกระตุ้น และแรงปรารถนาของผู้อื่น ความสามารถในด้านนี้จะช่วยให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกับผู้อื่น (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2554: 21; อ้างอิงจาก Howard Gardner. 1987, 1993, 1999) ซึ่งการพัฒนาความเข้าใจระหว่างบุคคลต้องเริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัย โดยการฝึกให้เด็กเกิดความไว้วางใจในผู้อื่นเมื่ออยู่ร่วมกันทำงานและเล่นร่วมกับผู้อื่นได้มีความรับผิดชอบในงานต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่นอย่างง่าย ๆ ให้เด็กเข้าใจข้อตกลงและเกณฑ์ต่าง ๆ ฝึกให้รู้จักการช่วยเหลือแบ่งปัน การอดทนรอคอยให้ถึงโอกาสของตน หัดให้เด็กรับฟังผู้อื่นชมเชยผ่านประสบการณ์ตรงจากการจัดประสบการณ์ของครู

ความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการเข้าใจตนเอง การรู้จักตนเอง และสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้จากความรู้จักตนนี้ ความสามารถในการรู้จักตัวตน ได้แก่ การรู้จักตัวเองตามความเป็นจริง เช่นมีจุดอ่อน จุดแข็ง ในเรื่องใดมีความรู้เท่าทัน อารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตน เข้าใจรูปแบบในการทำงาน ความสามารถในการใช้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการฝึกฝนตนเอง และเข้าใจตนเอง(เยาเวพา เดชะคุปต์.2554: 21; อ้างอิงจาก Howard Gardner. 1987, 1993, 1999) ซึ่งการพัฒนาความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเองเป็นการกระตุ้นให้เด็กให้รู้จักรับผิดชอบชีวิต และการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น

สำหรับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยนั้นควรจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก คำนึงถึงตัวเด็กเป็นหลัก จัดประสบการณ์ให้เด็กมีความแตกต่างและความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล เพราะเมื่อเด็กมีความสนใจก็จะตั้งใจทำกิจกรรมและเรียนรู้อย่างสนุกสนาน ยิ่งไปกว่านั้นควรจัดประสบการณ์ให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ในรูปแบบ การปฏิบัติการทดลอง การนำไปทัศนศึกษา การเล่นบทบาทสมมติ การเล่นเป็นกลุ่มและเดี่ยว ซึ่งเด็กแต่ละคนอาจมีวิธีการเรียนรู้ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับแต่ละคน และกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้เกิดความรู้สึกชื่นชมต่อธรรมชาติ ปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม พัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา และความรู้จากสังคมภายนอก สามารถปรับตัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 2) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรม ที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ พัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ครบทุกด้าน ทั้งด้านสังคม สติปัญญา ร่างกาย และอารมณ์ ตลอดจนบุคลิกภาพเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันวิถีชีวิตในโรงเรียนที่จะสะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทิศทางที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากบทเรียนและจากประสบการณ์ตรงตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของเด็ก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2545 (2545: 5) มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า “ การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่าย”เด็กต้องได้รับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยการศึกษาแหล่งเรียนรู้ เด็กมีประสบการณ์ตรง ได้สัมผัสของจริง ทำให้เด็กได้รับรู้ และเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น และแหล่งเรียนรู้นั้นยังเป็นสถานที่สามารถ เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง เป็นสื่อสนับสนุนให้ผู้เรียน สนใจ ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระและต่อเนื่องโดยผ่านกระบวนการหรือ กิจกรรมการจัดประสบการณ์โดยแหล่งเรียนรู้ให้บังเกิดผล เพื่อเสริมสร้างให้เด็กเกิดการพัฒนาใน ทักษะด้านต่างๆที่เหมาะสมกับวัย และ แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือว่าเป็น ศูนย์รวมของโบราณสถานที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งที่สามารถช่วยให้เด็กได้รับ ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพและพัฒนาองค์รวมของ ความเป็นมนุษย์ครบทุกด้าน ทั้งด้านสังคม สติปัญญา ร่างกาย และอารมณ์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาในเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อดูว่าเด็กเมื่อได้รับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้แล้วความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและความเข้าใจตนเองจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใดและเพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลของการศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยตามบริบทชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย-หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย – หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปฐมวัย 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ซึ่งเป็นการเลือกแบบสุ่มเป็นกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จำนวน 24 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และ ด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

นियามศัพท์เฉพาะ

1. **เด็กปฐมวัย** หมายถึง เด็กนักเรียน ชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปฐมวัยปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 45 คน

2. **การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา** หมายถึง การจัดประสบการณ์ในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยให้เด็กปฐมวัยได้ไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาเป็นการมุ่งพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก เด็กได้พัฒนากระบวนการคิด จากการลงมือปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหาเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนรู้เรื่องที่น่าสนใจ ต้องการใฝ่รู้ สนใจใคร่รู้ กล้าคิด กล้าถาม รู้วิธีการที่ได้มาในสิ่งที่อยากรู้และอยากทำ จากการตั้งประเด็นคำถามที่ต้องการ เรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน เมื่อเด็กได้ออกไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจะมีการแบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 - 6 คนเพื่อไปศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆและทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งวิธีการพูดและการกระทำในด้านการร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การรู้จักตนเอง การรู้ทันอารมณ์ตนเอง รู้ความคิดความต้องการของตนเอง ขณะร่วมกิจกรรม โดยมีแหล่งการเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ บ่อมเพชรพิพิธภัณฑเจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑเรือไทย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทรเกษม วัดราชบูรณะเจดีย์ภูเขาทอง วัดบรมพุทธาราม และวัดธรรมิกราชเป็นสาระที่เด็กเรียนรู้ หลังจากที่ได้เด็กปฐมวัยกลับจากทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้แล้วจะมีการสรุปและร่วมกันแสดงความคิดเห็นและนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นกลุ่มใหญ่อีกครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และ ด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) โดยแบ่งขั้นตอนการทัศนศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการก่อนจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ 3 ระยะสรุปผลการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ความสามารถทางพหุปัญญา หมายถึง ความสามารถทางพหุปัญญา 9 ด้าน ตามทฤษฎีของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษา 2 ด้าน ดังนี้

3.1 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล หมายถึง การสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งวิธีการพูดและการกระทำในด้านการร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน ดังนี้

3.1.1 การร่วมมือ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมในขณะที่ทำกิจกรรมในการแสดง ความคิดเห็น การปฏิบัติตามข้อตกลง การร่วมกันจัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ การปรึกษากับกลุ่ม พร้อมทั้งจะทำกิจกรรม และร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน

3.1.2 การช่วยเหลือ หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาโดยใช้คำพูดหรือกริยา ทำทางเพื่อตอบสนองความต้องการของเพื่อนในการช่วยเพื่อนทำกิจกรรม การช่วยหยิบส่งสื่อวัสดุ อุปกรณ์ช่วยเก็บสื่อวัสดุอุปกรณ์ ช่วยทำความสะอาดห้องเรียน ทั้งที่เป็นการไม่ได้ขอร้องเพื่อให้ ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติกิจกรรม

3.1.3 การแบ่งปัน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยคำพูด หรือการกระทำในการ แบ่ง หยิบ ส่ง หรือให้ยืม สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ตนเองครอบครอง การชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรม หรือใช้ อุปกรณ์ร่วมกัน

3.2 ความสามารถทางด้านทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง รู้ทันอารมณ์ โกรธ ไม่โกรธ ชอบ ไม่ชอบ ความคิดความต้องการในการตอบสนอง ในขณะที่ใดขณะหนึ่ง และสามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ได้โดยการใช้ภาษาหรือทำทางให้ สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ดังนี้

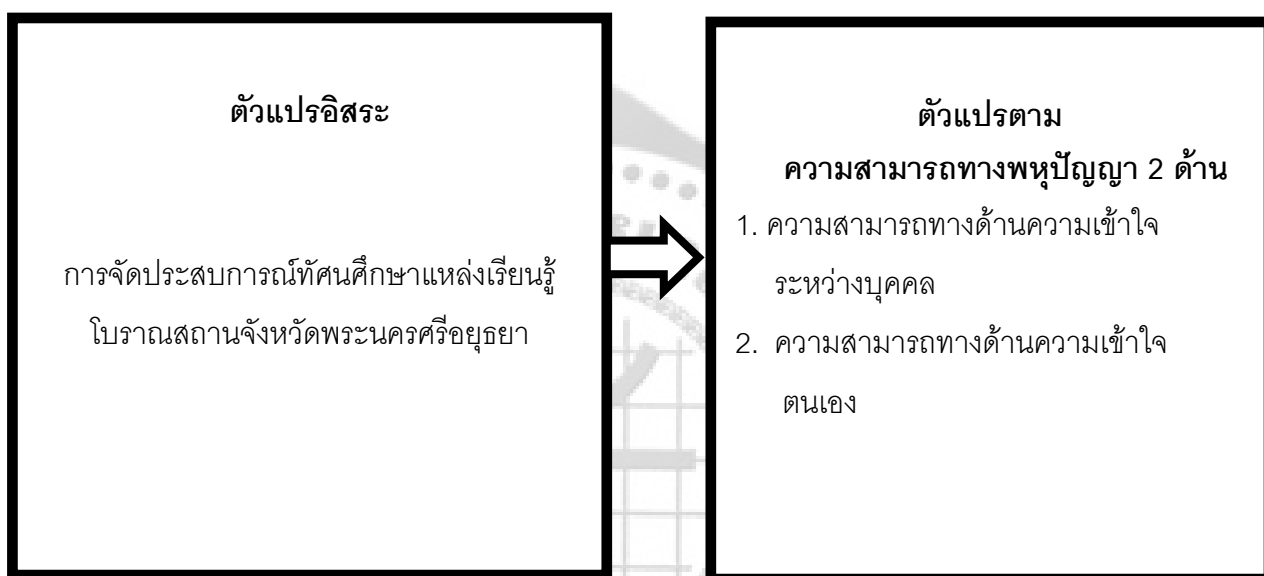
3.2.1 การรู้จักตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยคำพูดหรือการกระทำที่แสดง ให้รู้ว่าตนเองเป็นใคร ชื่ออะไร นามสกุลอะไร ทำอะไรได้บ้าง ทำอะไรไม่ได้บ้าง มีสิทธิ หน้าที่ รับผิดชอบอะไรบ้าง

3.2.2 รู้ทันอารมณ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยคำพูดหรือการกระทำที่แสดง ให้รู้ว่าตนเองมีความรู้สึกอย่างไร โกรธ ไม่โกรธ ชอบหรือไม่ชอบอะไร

3.2.3 ความคิดความต้องการ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยคำพูดหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าตนเองนั้นรู้ถึงความคิด ความสนใจ และความต้องการของตนเองในเรื่องต่าง ๆ เช่น ต้องการใฝ่รู้ สนใจใคร่รู้ กล้าคิด กล้าถาม รู้วิธีการที่ได้มาในสิ่งที่อยากรู้และอยากทำ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัย ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ตามแนวคิด ไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ เห็นว่ามีรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายที่ส่งผลให้เกิดความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดประสบการณ์ที่สนใจศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่สนใจศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา
  - 1.1 ความหมายของพหุปัญญา
  - 1.2 แนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา
  - 1.3 ประเภทของพหุปัญญา
  - 1.4 ลักษณะสำคัญของทฤษฎีพหุปัญญา
  - 1.5 ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถทางด้านพหุปัญญา
  - 1.6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพหุปัญญา
  - 1.7 แนวทางการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญา
  - 1.8 รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้
  - 1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
  - 2.1 ความหมายของความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
  - 2.2 ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล
  - 2.3 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง
  - 3.1 ความหมายของความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง
  - 3.2 จุดกำเนิดของความเข้าใจ
  - 3.3 วิธีที่จะทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง
  - 3.4 คุณค่าของการเข้าใจตนเอง
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา
  - 4.1 ความหมายของกิจกรรมทัศนศึกษา
  - 4.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา
  - 4.3 ประเภทของกิจกรรมทัศนศึกษา
  - 4.4 ลักษณะของกิจกรรมทัศนศึกษา
  - 4.5 คุณค่าของกิจกรรมทัศนศึกษา

- 4.6 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา
- 4.7 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา
- 4.8 ข้อควรระวังจากการเรียนรู้นอกสถานที่
- 4.9 บทบาทครูในการพาเด็กไปทัศนศึกษา
- 4.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทัศนศึกษา
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้
  - 5.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้
  - 5.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
  - 5.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้
  - 5.4 ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
  - 5.5 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้
  - 5.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน
  - 6.1 ความหมายของโบราณสถาน
  - 6.2 ประเภทของโบราณสถาน
  - 6.3 แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้

1.1 ความหมายของพหุปัญญา

การ์ดเนอร์ (เขาวาเดชะคุปต์. 2544: 2 - 3; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ให้คำนิยามของคำว่าพหุปัญญาว่าเป็นความสามารถเชิงชีวจิต (Biopsychology Potential) นั่นคือคนทุกคนสามารถแสดงออกซึ่งองค์แห่งปัญญาที่เขาสามารถและพัฒนาความสามารถนั้นกับบริบทต่างๆตามสภาพแวดล้อมของตนเขามองปัญญาในหลายลักษณะและเชื่อว่าปัญญาของแต่ละคนจะเป็นกระบวนการทางจิตใจหรือความสามารถที่จะค้นหาแก้ปัญหาและสร้างผลผลิตที่มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม

การ์ดเนอร์ (พิมพ์พันธ์เดชะคุปต์. 2544: 108; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ให้ความหมายของคำว่าพหุปัญญาซึ่งประกอบด้วยหลัก 3 ประการคือ

1. ความสามารถในการแก้ปัญหา
2. ความสามารถในการสร้างสรรค์และค้นพบสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลผลิตอันมีประสิทธิภาพ

3. ความสามารถในการพบเห็นปัญหาใหม่

นพเนตรธรรมบวร (2545: 8) กล่าวว่าพหุปัญญาหมายถึงความสามารถของคนที่ใช้สมองซึ่งจัดเป็นอวัยวะที่มีความสำคัญมากของร่างกายมนุษย์เพราะนอกจากจะทำหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับสติปัญญาความคิดการเรียนรู้พฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์แล้วสมองยังทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะอื่นๆด้วย

ประเวศ วสี (2535: 9) กล่าวว่า พหุปัญญา หมายถึง ความฉลาดของมนุษย์ที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนเซลล์ในสมองแต่ขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงเซลล์ประสาทที่จะออกงอกออกมาเป็นวงจรสมองถ้าสมองได้รับการกระตุ้นมากวงจรสมองก็ยิ่งมากขึ้นทำให้ฉลาดถ้าได้รับการกระตุ้นน้อยการเชื่อมโยงกันของเซลล์ประสาทก็จะลดน้อยลงตามไปด้วยดังนั้นสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างและโปรแกรมในสมอง

สรุปได้ว่า พหุปัญญาหมายถึงแนวคิดที่เกิดจากความเชื่อของมนุษย์มีสติปัญญาและความสามารถที่หลากหลายของบุคคลที่ถูกควบคุมจากสมองแต่ละส่วนซึ่งการพัฒนาสมองนั้นจะต้องได้รับการเลี้ยงดูและการส่งเสริมความคิดความสามารถในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมซึ่งจะแสดงออกมาแตกต่างกันตามแต่ละคนถนัด

1.2 แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญา

อารี สัททนต์ (2535:1)กล่าวว่าเมื่อปีค.ศ.1904 (พ.ศ. 2447)กระทรวงศึกษาธิการในกรุงปารีสได้ขอรับรองนักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศสชื่ออัลเฟรด บิเนท์(Alfred Binet)และคณะทำการพัฒนาเครื่องมือโดยกำหนดนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการสอบตกเพื่อหาทางแก้ไขจากการพัฒนาเครื่องมือนี้ทำให้เกิดแบบทดสอบเชาว์ปัญญาขึ้นเป็นครั้งแรกของโลกหลายปีต่อมาจึงแพร่เข้าไปในสหรัฐอเมริกาและใช้กันอย่างแพร่หลายจนเป็นที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า"เชาว์ปัญญา"และแบบทดสอบคิว(iQ)หรือแบบทดสอบเชาว์ปัญญาเกือบ80ปีหลังจากที่มีแบบทดสอบเชาว์ปัญญาฉบับแรกของนักจิตวิทยาชาวอเมริกาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดชื่อ ไฮเวิร์ตการ์ดเนอร์ได้ประกาศว่าโลกของเราตีความของความฉลาดหรือเชาว์ปัญญาปัญญาแคบไปการ์ดเนอร์เสนอในหนังสือชื่อขอบเขตของจิต(Frames of Mind) เมื่อปีพ.ศ. 2526 (Gardner. 1983) ว่าความฉลาดหรือเชาว์ปัญญาของมนุษย์นี้มีอย่างน้อยถึง 7 ด้านการ์ดเนอร์เรียกทฤษฎีของเขาว่าทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences – M.I.) การ์ดเนอร์ต้องการจะรู้จักขอบเขตของศักยภาพความสามารถของมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากคะแนนแบบทดสอบเชาว์ปัญญาเขาตั้งข้อสงสัยถึงความเชื่อถือได้ขอแบบทดสอบเชาว์ปัญญาแบบต่างๆที่ดึงคนออกจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและให้ทำหรือเรื่องราวต่างๆที่ไม่เคยทำการ์ดเนอร์บอกว่า

ความฉลาดหรือเขาวงกตปัญญาน่าจะเกี่ยวกับความสามารถใน 1. การแก้ปัญหาและ 2. ออกแบบงาน และผลงานชนิดต่างๆในสถานการณ์ธรรมชาติ

การ์ตเนอร์ (เฮวพา เดชะคุปต์ . 2544: 2-3; อ้างอิงจาก (Gardner.1983) เป็นนักวิทยาศาสตร์ด้านระบบประสาท แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญาโดยการคิดทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences : MI) ขึ้นและจำแนกปัญญาของคนเอาไว้ในหนังสือ “ โครงสร้างของจิตใจ ” (Frame of Mind) และหนังสือเรื่อง “ พหุปัญญา ” (Multiple Intelligences.1993)โดยเขาศึกษาจากผู้ที่มีสมองบกพร่องในบางส่วน และพบว่าผู้ที่ถูกศึกษายังมีความสามารถในส่วนที่เหลืออยู่ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่าสมองของมนุษย์ได้แบ่งส่วนๆแต่ส่วนได้กำหนดความสามารถเป็นเรื่อง ๆ หรือปัญญาหลายๆอย่าง ถือกำเนิดมาจากสมองเฉพาะส่วนแตกต่างกัน การ์ตเนอร์ ได้ใช้ฐานความคิดจากศาสตร์ทางการรับรู้ (Cognitive Science) และศาสตร์การทำงานของสมอง (Neuro Science) และให้คำจำกัดความคำว่า “ปัญญา” ว่าเป็นความสามารถเชิงชีวจิต (Biopsychological Potential) นั่นคือ คนทุกคนสามารถแสดงออกซึ่งองค์แห่งปัญญาที่เขาสามารถ และพัฒนาความสามารถนั้นกับบริบทต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมของตนเขามองสติปัญญาในหลายลักษณะ และเชื่ออีกว่าสติปัญญาของแต่ละคนจะเป็นกระบวนการทางจิตใจหรือความสามารถที่จะค้นหา แก้ปัญหา และสร้างผลผลิตที่มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม (เฮวพา เดชะคุปต์ . 2544:2-3; อ้างอิงจาก เชิดศักดิ์ ชุมนุม.2540)

สรุปได้ว่า แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญาเกิดจากการศึกษาถึงพัฒนาการพุทธิพิสัยเด็กปัญญาเลิศและเด็กบกพร่องทางสติปัญญาเป็นเวลาหลายปี และอธิบายให้เห็นถึงความสามารถที่หลากหลาย สติปัญญาของมนุษย์มีหลายด้านที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับว่า แต่ละบุคคลจะโดดเด่นในด้านไหนแสดงออกมาเป็นความสามารถในเรื่องใด เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคน โดยเขา เรียกว่า ทฤษฎีพหุปัญญา

1.3 ประเภทของทฤษฎีพหุปัญญา

การ์ตเนอร์ (เฮวพาเดชะคุปต์. 2544: 3 – 4; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) กล่าวว่า การ์ตเนอร์ได้จำแนกความสามารถหรือปัญญาของคนเอาไว้7ประเภทและภายหลังเพิ่มเติมอีก 2 ประเภทปัญญาทั้ง 9 ด้านนี้ได้แก่

1. ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) คือผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษาสูง เช่นนักเล่านิทานนักพูดนักการเมืองหรือด้านการเขียนเช่นกวีนักเขียนบทละครบรรณาธิการนักหนังสือพิมพ์ปัญญาด้านนี้ยังรวมถึงความสามารถในด้านการจัดกระทำเกี่ยวกับโครงสร้างของ

8. ปัญญาด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) คือความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติเข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงความสามารถของคนที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติเข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายเข้าใจและจำแนกความเหมือนกันของสิ่งของเข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสสาร

9. ปัญญาด้านอัตถวายนิยมจิตนิยมหรือการดำรงคงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligence) เป็นสติปัญญาด้านสุดท้ายที่การ์ดเนอร์นำเสนอในปี ค.ศ. 1999 ในหนังสือชื่อ “Intelligence Reframed” และ “Changing Minds” หมายถึงมีความไวและความสามารถในการจับประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการดำรงคงอยู่ของมนุษย์เช่น ความหมายของชีวิต ทำไมเราถึงตาย และเรามาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร เด็กที่เรียนรู้บริบทของการดำรงคงอยู่ของมนุษย์มักจะถามคำถามว่า “ทำไมเราอยู่ที่นี่” และ “เรามีบทบาทอะไรบ้างในโลกนี้” ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับตัวเอง (Deep Self – Awareness) ความเข้าใจความสัมพันธ์ของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ เข้าใจสัจธรรมของโลกและชีวิตซึ่งสติปัญญาข้อนี้จะแสดงให้เห็นได้ในหลักของปรัชญาต่าง ๆ

สรุปได้ว่าทฤษฎีพหุปัญญาประกอบไปด้วยปัญญา 9 ด้านได้แก่ปัญญาด้านภาษาปัญญาด้านตรรกะ – คณิตศาสตร์ปัญญาด้านมิติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวปัญญาด้านดนตรีปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลปัญญาด้านการเข้าใจตนเองปัญญาด้านธรรมชาติและปัญญาด้านอัตถวายนิยมจิตนิยมหรือการดำรงคงอยู่ของชีวิต

1.4 ลักษณะสำคัญของทฤษฎีพหุปัญญา

ทฤษฎีพหุปัญญาหรือ MI Theory ไม่เพียงแต่อธิบายปัญญาทั้ง 9 ด้านนี้เท่านั้นแต่ยังได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญเอาไว้ (เยาเวพาเดชะคุปต์. 2544: 4; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ดังนี้

1. ปัญญาแต่ละด้านเฉพาะด้านจากการศึกษาเรื่องสมอง
2. ทุกคนมีปัญญาทั้ง 9 ด้านมากบ้างน้อยบางต่างกันไปซึ่งบางคนอาจจะมีปัญหาทั้ง 9 ด้านสูงมากทุกด้านแต่บางคนอาจจะมีเพียงหนึ่งหรือสองด้านส่วนด้านอื่นๆไม่สูงนัก
3. ทุกคนสามารถพัฒนาปัญญาแต่ละด้านให้สูงขึ้นถึงระดับใช้การได้ถ้ามีการให้กำลังใจฝึกฝนอบรมมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเช่นความร่วมมือของผู้ปกครองการได้ประสบการณ์ก็อาจเสริมสมรรถภาพของปัญญาด้านต่างๆ
4. ปัญญาต่างๆสามารถทำงานร่วมกันได้ซึ่งการ์ดเนอร์ได้ชี้แจงว่าการแบ่งลักษณะของปัญญาแต่ละด้านเป็นเพียงการอธิบายลักษณะของปัญญาแต่ละด้านเท่านั้นแท้จริงแล้วปัญญาหลายๆ

ด้านจะทำางานร่วมกันเช่นในการประกอบอาหารต้องสามารถอ่านวิธีทำ (ด้านภาษา) คิดคำนวณปริมาณของส่วนผสม (ด้านคณิตศาสตร์) เมื่อประกอบอาหารเสร็จก็ทำให้สมาชิกทุกคนในบ้านพอใจ (ด้านมนุษยสัมพันธ์) และทำให้ตนเองมีความสุข (ด้านการเข้าใจตนเอง) เป็นต้นการกล่าวถึงปัญญาแต่ละด้านเป็นเพียงการนำลักษณะพิเศษเฉพาะออกมาศึกษาเพื่อหาทางใช้ให้เหมาะสม

5. ปัญญาแต่ละด้านจะมีการแสดงความสามารถหลายอย่างเช่นบางคนไม่มีความสามารถด้านการอ่านก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีความสามารถด้านภาษาเพราะเขาอาจจะเป็นคนที่เล่านิทานหรือเล่าเรื่องเก่งใช้ภาษาพูดได้คล่องแคล่วหรือคนที่ไม่มีความสามารถทางกีฬาอาจจะใช้ร่างกายได้ดีในการถักทอผ้าหรือเล่นหมากรุกได้เก่งซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้แต่ในปัญญาด้านใดด้านหนึ่งก็จะมี การแสดงถึงความสามารถที่หลากหลายการคิดเนอร์เชื่อว่าแม้ว่าคนแต่ละคนจะมีสติปัญญาในแต่ละด้านไม่เท่ากันแต่ก็สามารถพัฒนาปัญญาทั้ง 9 ด้านนี้ได้ (เยอวพาเดชะคุปต์. 2544: 4; อ้างอิงจาก Gardner.1983)

สรุปได้ว่า มนุษย์มีปัญญาและความสามารถที่หลากหลายในแต่ละด้านนั้นไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับการพัฒนา การส่งเสริม และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม การเอาใจใส่และการอบรมเลี้ยงดู

1.5 ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถทางด้านพหุปัญญา

ชัยพฤกษ์เสรีรักษ์และบังอรเสรีรัตน์ (2543:7-9) อธิบายถึงพฤติกรรมที่ปรากฏของบุคคลที่มีความสามารถแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. คนที่มีความสามารถด้านภาษาจะทำสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้ดี
  - 1.1 สามารถจับใจความได้ดีจากการฟังสิ่งต่างๆ
  - 1.2 สามารถถ่ายทอดความคิดโดยการพูดได้ชัดเจน
  - 1.3 สื่อสารได้ชัดเจนตรงประเด็น
  - 1.4 สามารถอ่านหนังสือต่างๆได้ถูกต้องเข้าใจความหมายจับใจความได้ดี
  - 1.5 เขียนถ่ายทอดความรู้สึกความรู้ข้อมูลได้ถูกต้องชัดเจนและสามารถเขียน

ถ่ายทอดได้หลากหลายแนวทาง

2. คนที่มีความสามารถด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์จะทำสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้ดี
  - 2.1 เป็นคนที่คิดเป็นระบบมีเหตุผลในการคิด
  - 2.2 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์คือคิดพิจารณาส่วนย่อยของประเด็นให้เห็น

ภาพชัดเจน

2.3 มีความสามารถในการคิดสังเคราะห์คือประมวลเชื่อมโยงแง่มุมความคิดรวบยอดและประเด็นต่างๆให้เป็นเรื่องเดียวกัน

2.4 มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณคือนำเหตุผลข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อทำหรือไม่ทำ

2.5 มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาคือการประมวลสาเหตุของปัญหาหาวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลายและเลือกแนวทางที่สามารถแก้ปัญหาได้เกิดผล

2.6 มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์คือสามารถคิดได้เองหลากหลายแนวทางคิดได้แตกต่างจากคนอื่นคิดยึดหยุ่นไม่ยึดติด

2.7 มีความสามารถในการใช้จำนวนเข้าใจความเป็นนามธรรมของจำนวน

2.8 มีทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์อย่างรอบด้านทั้งทักษะขั้นพื้นฐานและทักษะขั้นสูง 13 ทักษะคือทักษะขั้นพื้นฐานมี 8 ทักษะได้แก่

- 1) การสังเกต
- 2) การวัด
- 3) การจำแนกประเภท
- 4) การหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปสกับสเปสและสเปสกับเวลา
- 5) การใช้ตัวเลข
- 6) การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล
- 7) การลงความเห็นจากข้อมูล
- 8) การพยากรณ์

ทักษะขั้นสูงมี 5 ทักษะได้แก่

- 1) การตั้งสมมติฐาน
- 2) การกำหนดคำนิยามเชิงปฏิบัติการ
- 3) การกำหนดและควบคุมตัวแปร
- 4) การทดลอง
- 5) การตีความหมายของข้อมูลและการลงข้อสรุป

3. คนที่มีความสามารถด้านพื้นที่จะทำการต่างๆเหล่านี้ได้ดี

3.1 สามารถวาดภาพในสมองและออกแบบสิ่งต่างๆได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ที่

ต้องการใช้

3.2 กระระยะได้แม่นยำรู้เรื่องทิศทาง

3.3 วาดรูปได้ถูกต้องส่วนและสื่อความคิดความรู้สึกผ่านรูปภาพได้ชัดเจนทั้งความคิดเชิงรูปธรรมและความคิดเชิงนามธรรม

4. คนที่มีความสามารถด้านการเคลื่อนไหวจะทำงานต่างๆเหล่านี้ได้ดี

4.1 สามารถใช้กล้ามเนื้อได้คล่องแคล่วทั้งกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่

4.2 ใช้อวัยวะของร่างกายสื่อสารท่าทางความคิดความรู้สึกได้

4.3 ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วในการทำกิจกรรมต่างๆอาทิเย็บปักถักร้อย แกะสลักผ้าตัดเคลื่อนไหวนิ้วมือท่าทางต่างๆ

4.4 ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่วในการทำกิจกรรมต่างๆอาทิการเล่นกีฬา การเดินตามจังหวะการทำท่าประกอบ

4.5 ใช้กล้ามเนื้อของร่างกายสื่อสารและแสดงความคิดความรู้สึกได้เช่นการแสดงละครการแสดงท่าใบ้สื่อภาษา

5. คนที่มีความสามารถด้านดนตรีจะทำงานต่างๆเหล่านี้ได้ดี

5.1 ไวต่อการรับรู้จังหวะและทำนอง

5.2 แยกแยะเสียงทำนองจังหวะได้

5.3 แต่งเพลงสร้างสรรค์ทำนอง

5.4 สื่อสารความคิดออกมาเป็นเพลงหรือทำนองได้ดี

6. คนที่มีความสามารถด้านการเข้าใจคนอื่นจะทำงานต่างๆเหล่านี้ได้ดี

6.1 สามารถรับรู้อารมณ์ความคิดความรู้สึกของบุคคลต่างๆรอบตัวได้

6.2 ปรับปฏิสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น

6.3 ทำงานกลุ่มได้ดีมีความเป็นผู้นำเป็นสมาชิกกลุ่มที่ดีและรับรู้บทบาทตนเองในแต่ละสถานการณ์

7. คนที่มีความสามารถด้านรู้จักตนเองจะทำงานต่างๆเหล่านี้ได้ดี

7.1 นับถือตนเองมั่นใจในตนเองรู้จักเข้าใจจุดดีจุดด้อยของตนเอง

7.2 วางแผนการทำงานของตนเองและหาแนวทางในการพัฒนาตนเองให้เก่งสูงสุดและพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

7.3 มีวิธีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เหมาะสมและเตือนตนเองให้ทำงานตามที่วางแผนไว้จนบรรลุเป้าหมาย

7.4 กระตุ้นตนเองให้ต่อสู้อุปสรรคและอดทนต่อความยากลำบากกายและใจได้

8. คนที่มีความสามารถด้านการรอบรู้ธรรมชาติจะทำงานต่างๆเหล่านี้ได้ดี

8.1 มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้งซึ่งทั้งวงจรชีวิตสภาพปัจจุบันการดูแลให้คงอยู่และการทำให้ธรรมชาติที่เสียหายหมดไป

8.2 สามารถคาดคะเนสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อเงื่อนไขต่างๆเปลี่ยนแปลง

8.3 มักจะอยู่ในธรรมชาติหลงใหลในความงามของธรรมชาติ

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถทางพหุปัญญาแต่ละด้านจะมีการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปเฉพาะด้านความสามารถที่จะพัฒนาได้โดยการจัดประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เหมาะสม

สุนทร โคตรบรรเทา (2548: 1 - 23) กล่าวถึงการแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถทางพหุปัญญาในแต่ละด้านไว้ดังนี้

1. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านภาษา

1.1 พูดได้ดีในกลุ่มผู้ฟังต่าง ๆ

1.2 พูดคล้องหรือใช้อารมณ์ได้ดีในเวลาที่เหมาะสม

1.3 มีความสามารถในการเขียนได้ดี

1.4 มีความสามารถในการเรียนรู้และพูดภาษาอื่น ๆ ได้รวดเร็ว

1.5 มีความสามารถในการเล่าเรื่องตลก เรื่องชวนเชื่อ และการทายปริศนาคำ

1.6 การเรียนรู้ได้เร็วจากการฟัง การอ่าน การเขียน

1.7 มีความสนใจในโครง ฉันท กาพย์ กลอน คำประพันธ์ การพูด การเล่าเรื่อง และ

นิทาน หนังสือพิมพ์ และการเขียน

1.8 มีความสามารถในการเล่าเรื่องหรือเขียนเรื่อง

1.9 มีทักษะในการใช้คำพ้องเพียบเปรียบเทียบ เช่น คำอุปมาอุปมัย และสำนวนฯลฯ

1.10 มีความสามารถในการแต่งคำพูดที่ซับซ้อนโดยใช้ภาษาในการสื่อแนวคิดได้

อย่างเหมาะสม

2. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถในการแสดงตรรกะ – คณิตศาสตร์

2.1 มีความสามารถเชื่อมโยงการคิดคำนวณกับกิจกรรมการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

2.2 มีความสามารถในการคิดคำนวณอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง

2.3 มีความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเลขและสัญลักษณ์กับ

วัตถุรูปธรรม

2.4 คิดได้อย่างมีเหตุผลและการคิดอย่างมีตรรกะ

2.5 เข้าใจวิธีการดำเนินการทางคณิตศาสตร์และแบบแผนเชิงตรรกะต่าง ๆ

- 2.6 ดำเนินกระบวนการเหตุและผลที่ง่ายและเป็นรูปธรรม
- 2.7 รู้จักการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ
- 2.8 มีความสามารถในการค้นหาสิ่งที่ไม่รู้ในสถานการณ์ของการแก้ปัญหาต่าง ๆ
- 2.9 มีความสามารถในการพัฒนาแบบแผนการคิดและการนำออกมาใช้ที่

หลากหลาย

- 2.10 รู้จักการใช้เหตุผลเชิงอุปมาและอุปมัย
- 3. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านมิติ
  - 3.1 รับรู้และตอบสิ่งต่าง ๆ
  - 3.2 มีความสร้างสรรค์การออกแบบ ลวดลาย และรูปทรงง่าย
  - 3.3 มีความสามารถในการวาดภาพสามมิติ
  - 3.4 มีความสามารถในการวาดทิวทัศน์และวัตถุต่าง ๆ ด้วยการระบายสี

และการแกะสลัก

- 3.5 เข้าใจวัตถุที่มองเห็นจากมุมต่าง ๆ
- 3.6 มีความสามารถสร้างสรรค์วัตถุสิ่งของจากแผนภูมิหรือพิมพ์เขียว
- 3.7 มีความสามารถสร้างผลงานทั้งเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกหรือความ

ประทับใจ

- 3.8 มีความแม่นยำในการบอกทิศทางในแผนที่หรือสถานที่ต่าง ๆ
- 3.9 รับรู้และตอบสนองต่อรูปทรงต่าง ๆ
- 3.10 มีความสามารถในการกระทำวัตถุโดยใช้มือและนิ้วมือ
- 4. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
  - 4.1 มีความสามารถในการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ
  - 4.2 มีความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกในการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น ฟ้อนรำ

การเต้น ฯลฯ

- 4.3 ชอบกิจกรรมทางกายภาพ เช่น การกีฬา และการเล่นต่าง ๆ
- 4.4 ทำกิจกรรมที่ต้องการทักษะการเคลื่อนไหวทั้งง่ายและซับซ้อน
- 4.5 มีทักษะในการกรีธา
- 4.6 มีทักษะด้านกีฬา
- 4.7 มีทักษะการฟ้อนรำหรือเต้นรำ
- 4.8 มีทักษะทางการฝีมือ
- 4.9 ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของตน

ในชีวิต

4.10 มีความสามารถในการแสดงบทบาทสมมติเพื่อแสดงหรือสื่อสาร สถานการณ์ต่าง ๆ

4.11 เรียนได้ดีด้วยการมีส่วนร่วมโดยตรง

4.12 มีความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหวร่างกาย

4.13 มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์

5. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านดนตรี

5.1 มีความเข้าใจสัญลักษณ์ดนตรี

5.2 มีความสามารถผลิตผลงานเพลงและทำนองเพลง

5.3 มีความสามารถในการใช้ดนตรีแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด

5.4 สร้างความรู้สึกทางอารมณ์กับเสียงต่างๆ

5.5 รู้จักแยกแยะแบบแผนของเสียงต่างๆ

5.6 มีความสามารถในการเชื่อมโยงทำนองและจังหวะเพลงกับความรู้สึกของตน

5.7 มีความสามารถในการคิดแต่งเนื้อเพลงและทำเพลง

5.8 มีความสามารถในการผลิตและประกอบเครื่องดนตรี

5.9 ฟังและตอบสนองเสียงต่างๆ เช่น เสียงคนหรือเสียงจากสิ่งแวดล้อมด้วยความ

สนใจ

5.10 เก็บรวบรวมข้อมูลด้านดนตรีในรูปแบบต่างๆ

6. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

6.1 มีความสามารถในการผูกพันกับสมาชิกครอบครัว และการมีปฏิสัมพันธ์กับ

ผู้อื่น

6.2 สื่อสารได้ดีทั้งวิธีการเป็นการพูด (การสื่อสารแบบวัจนะ) และวิธีการไม่เป็นการ

พูด (การสื่อสารแบบอวัจนะ)

6.3 ปรับพฤติกรรมเข้ากับกลุ่มและสภาพแวดล้อมได้ดีมาก

6.4 มีทัศนคติดีต่อประเด็นปัญหาในปัจจุบันต่าง ๆ

6.5 มีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่หลากหลาย

6.6 มีความเข้าใจ พลวัตกลุ่ม กลุ่มหรือพลังกลุ่ม

6.7 ให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนอย่างมีความหมาย

6.8 มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

6.9 เข้าใจและชื่นชมความหลากหลายทางวัฒนธรรม

6.10 มีความเข้าใจลึกซึ้งในความคิดเห็น ความรู้สึก แรงจูง และวิถีชีวิตของผู้อื่น

7. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง
  - 7.1 พยายามค้นหาและเข้าใจความรู้สึกภายในและความคิดของตนเอง
  - 7.2 มีความเข้าใจดีเกี่ยวกับความซับซ้อนของประสบการณ์มนุษย์
  - 7.3 มีความสามารถในการใช้ความรู้สึกทางอารมณ์กับประสบการณ์เฉพาะ
  - 7.4 มีความสามารถเกี่ยวกับสภาวะอารมณ์ ความรู้สึก และอารมณ์
  - 7.5 มีความสนใจในการค้นหาพัฒนาการของตนเองอย่างลึกซึ้ง
  - 7.6 รู้จักวิธีการให้ความหมายเกี่ยวกับความชอบหรือความไม่ชอบเป็นการส่วนตัว
  - 7.7 มีความรู้เกี่ยวกับการมีสมาธิอย่างดี
  - 7.8 เรียนรู้โดยการสังเกตและการฟัง
  - 7.9 คาดคะเนแบบแผน ของตนเองอย่างแม่นยำ
  - 7.10 กำหนดและปฏิบัติตามมาตรฐานค่านิยมทางจริยธรรม
8. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสามารถด้านธรรมชาติ
  - 8.1 รักสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
  - 8.2 แสดงความสนใจในการศึกษาศาสตร์ธรรมชาติอย่างจริงจัง
  - 8.3 แสดงความรักต้นไม้ พืช และดอกไม้
  - 8.4 แสดงความห่วงใยต่อสิทธิของสัตว์ทั้งหลาย
  - 8.5 ชอบสะสมปลาสวยงาม
  - 8.6 มีความสนใจในธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง
  - 8.7 มีความสามารถในการจำแนกพืชและสัตว์ต่าง ๆ
  - 8.8 มีทักษะในการทำการทดลองทางชีวภาพ
  - 8.9 ชอบไปเที่ยวสวนพฤกษชาติและสวนสัตว์ในที่ต่าง ๆ

จากคำอธิบาย สามารถนำมาสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ลักษณะพหุปัญญา ดังที่
 เยาวพา เดชะคุปต์ (2541) แปลจาก Multiple Intelligences โดย Leonard Finkelstein & Leila
 Finkelstein ไว้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงลักษณะพหุปัญญา

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
1.ด้านภาษา (VerbellIntelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจคำสั่งและความหมายคำ ชอบอ่านเขียนเล่าเรื่อง - อธิบายได้ชัดเจน - ชอบสอนและชอบเรียน และเรียนได้ดีถ้ามีโอกาสได้พูด ฟัง และเห็น - มีอารมณ์ขัน - มีความจำภาษาดี จำสถานที่ วัน เดือน ปี และสิ่งละอันพันละน้อยได้ - สามารถวิเคราะห์ด้านภาษาได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - กวี - นักเรียน - นักพูด - นักโต้วาที
2.ด้านตรรกะคณิตศาสตร์ (Loical/MathematicaiIntelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถจำสิ่งที่เป็นแบบแผนที่เป็นนามธรรมได้ - มีเหตุผลเชิงสรุปความ - สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ - ชอบทำการทดลอง ค้นหา คำตอบทำงานกับตัวเลขหาคำตอบด้านรูปแบบ และความสัมพันธ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักวิทยาศาสตร์ - นักคณิตศาสตร์ - นักคิด - นักสถิติ

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบคณิตศาสตร์ คิดในเชิงเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี - เรียนได้ดี โดยการจัดหมวดหมู่ แยกประเภท 	
3.ด้านมิติ (Spatial Intelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถมองเห็นแง่มุมต่าง ๆ ได้ - เห็นความสัมพันธ์ของพื้นที่ - สามารถแสดงออกด้วยภาพ - สามารถมองเห็นรูปร่างลักษณะของสิ่งต่าง ๆ - สามารถหาทิศทาง สามารถจัดรูปแบบฟอร์มต่าง ๆ ในสมองได้ - มีจินตนาการดี มองเห็นการเปลี่ยนแปลงอ่านแผนที่ แผนภูมิได้ดี - เรียนได้ดีถ้าต้องใช้ จินตนาการ มีโอกาสใช้ความคิดอย่างอิสระ (ฟัน) - ทำงานด้วยสีและสีกับภาพ - ชอบที่จะวาด สร้าง ออกแบบฝัน - นักศึกษา ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ และทดลองกับเครื่องจักรกล 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเดินเรือ - นักบิน - ประติมากร - ศิลปิน / นักวาดภาพ - สถาปนิก

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
<p>4.ด้านร่างกาย (Bodily – Kinesthetic Intelligences)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายรู้จักส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และสามารถแสดงออกได้ - ชอบการเคลื่อนไหว สัมผัสพูดและใช้ภาษาทางกาย (BodyLanguage) - ทำกิจกรรมที่ต้องใช้ร่างกาย เช่น กีฬา เต้นรำ การแสดงการประดิษฐ์สิ่งของได้ดี - มีความสามารถในการแสดงท่าทาง สามารถพัฒนาการทำงานของร่างกาย - เรียนได้ดีถ้ามีโอกาสสัมผัสเคลื่อนไหว และมีปฏิสัมพันธ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักกีฬา - นักเต้นรำ - ศัลยแพทย์ - นักประดิษฐ์
<p>5.ด้านดนตรี (Musical Intelligences)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบร้องเพลง ฟังเพลง ชอบเล่นดนตรีและตอบสนองต่อเสียงเพลง - แยกแยะจำทำนอง เรียนรู้ จังหวะดนตรีได้เร็ว - เรียนรู้จังหวะเสียง และดนตรีโครงสร้างในการฟังเพลง - ไวต่อเสียง - คิดท่วงทำนอง / จังหวะได้ - สัมผัสคุณภาพของเสียงได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักกีฬา - นักแต่งเพลง - วิทยากร - วิศวกร

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
6.ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจผู้อื่น นำผู้อื่น จัดกลุ่มสื่อสาร ระงับข้อพิพาทได้ - ทำงานเป็นกลุ่มได้ - แยกแยะความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ - สามารถสื่อความหมายโดยไม่ใช้ภาษาพูดได้ - ชอบมีเพื่อนมาก ๆ ชอบพูดกับคน และร่วมสังสรรค์กับคนอื่น - เรียนรู้ได้ดีมีโอกาสได้ร่วมทำงานกับผู้อื่น หรือมีโอกาสสัมภาษณ์ผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ครู - นักสังคมสงเคราะห์ - นักแสดง - นักการเมือง - พนักงานขายของ
7.ด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - สมารถดี - เป็นคนมีจิตใจอ่อนโยน - มีความเข้าใจตนเอง ชอบคิด ฟันและหมกมุ่นอยู่กับความรู้สึก / ความคิดของตนเอง ให้สัญชาติญาณเป็นเครื่องนำทาง - ตระหนักและแสดงความรู้สึกของตนเองได้หลาย ๆ อย่าง - มีความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตนเองตนเอง - มีความคิดระดับสูงและมีเหตุผล 	<ul style="list-style-type: none"> - นักจิตวิทยา - ผู้นำทางศาสนา - นักปรัชญา

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
8.ด้านความเข้าใจตนเอง (Interpersonal Intelligences)	<ul style="list-style-type: none"> -ชอบที่จะทำงานคนเดียว และสนใจติดตามสิ่งที่ตนเองสนใจเป็นพิเศษ -เรียนรู้ได้ดีถ้ามีโอกาสทำงานโดยลำพัง -ทำโครงการเดี่ยว ๆ -แสวงหาความสำเร็จในความสนใจ -และเป้าหมายของตนเองและต้องการเป็นผู้สร้างสรรค์ 	
9.ด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ - มีเหตุผลเชิงสรุปความ - เข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ - เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย - เข้าใจและจำแนกความเหมือนกันของสิ่งของ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักวิทยาศาสตร์ - นักธรรมชาติ

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
10.ด้านอัตถภาวนิยม จิตนิยมหรือการดำรงคงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligences)	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจสัจธรรมของโลก - ความไวและความสามารถในการจับประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ - ความหมายของชีวิต - ทำไมคนเราจึงตาย - เรามาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร - ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับตัวเอง (Deep Self - Awareness) - ความเข้าใจสัจธรรมของโลกและชีวิต 	

ที่มา: เยาวพา เดชะคุปต์) (แปล) (2541). “ MultipleIntelligences” โดย Leonard Finkelstein & Leila Finkelstein. (2541). เอกสารอบรมในเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ ทักษะการคิดและรูปแบบการเรียนรู้ ” (ThinkingSkill; & Learning Style).ณ ห้องประชุมตึกชาญอิสระ ระหว่างวันที่ 6 – 8 กุมภาพันธ์ 2541.ปรับปรุงเพิ่มเติม.

1.6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพหุปัญญา

การ์ดเนอร์ (อารี สันทรวี. 2543; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) อธิบายไว้ว่า ปัญญาจะพัฒนาขึ้นได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่อไปนี้

1. สภาพชีวิตวิทยาของบุคคล อันได้แก่ พันธุกรรม หรือการกระทบกระเทือนของสมองก่อนตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ และเมื่อเกิดมาแล้ว
2. ประวัติชีวิตของแต่ละคน อันได้แก่ ประสบการณ์ที่มีกับพ่อแม่ ครู พี่น้อง และเพื่อนฝูง ซึ่งอาจจะเป็นประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาปัญญา หรือทำให้ปัญญาชะงักงัน
3. พื้นฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนเวลาและสถานที่ที่เกิดและเติบโตจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมปัญญาบางด้านและไม่ส่งเสริมปัญญาบางด้าน

ตัวกระตุ้นและตัวบั่นทอนปัญญา

การ์ตเนอร์ (อารี สัททนต์วี. 2543; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) กล่าวว่า ประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึก (ช่วยกระตุ้น) กับประสบการณ์ที่บั่นทอน เป็นประสบการณ์ที่สำคัญในการพัฒนาของปัญญา ประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึก เป็นคำที่ เดวิด เฟลแมน แห่งมหาวิทยาลัยทัฟท์ได้คิดค้น และการ์ตเนอร์ได้นำไปใช้อย่างกว้างขวาง ประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึกเป็นจุดสำคัญในการพัฒนาปัญญาและความสามารถ ประสบการณ์นี้มักเกิดตั้งแต่ปฐมวัย แต่ก็อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างอายุต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์สำคัญของโลก เมื่ออายุ 4 ขวบ พ่อเขาให้เล่นกับเข็มทิศ เขาได้เล่าในชีวประวัติว่า เข็มทิศนี้ทำให้เขาสนใจที่อยากจะทำเรื่องของโลกและจักรวาลมาก ประสบการณ์ของเขาจึงปลูกความสามารถของเขาอยู่เสมอ ทำให้เขาเริ่มคิดและสนใจจักรวาลมาก ประสบการณ์ของเขาจึงปลูกความสามารถของเขาอยู่เสมอ ทำให้เขาเริ่มคิดและสนใจศึกษาตนเป็นนักวิทยาศาสตร์บันลือโลกจะเห็นได้ว่าประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึกจะเป็นประสบการณ์ที่ปลูกเร้าปัญญาที่มีอยู่ให้พัฒนาจนถึงขั้นสูงสุดในทางตรงกันข้าม “ ประสบการณ์ที่บั่นทอน ” หมายถึง ประสบการณ์ที่ตัดรอนการพัฒนาของปัญญา เช่น ในช่วงเวลาเรียนวิชา ศิลปะ ครูพูดเยาะเย้ยผลงานศิลปะของท่านต่อหน้าเพื่อน ๆ เหตุการณ์ครั้งนั้นอาจจะเป็นจุดที่ตัดพัฒนาการของปัญญาด้านมิติของท่านไปโดยสิ้นเชิง หรือ พ่อแม่ที่ตะโกนดุด่าเวลาที่ท่านเล่นเปียโน ท่านก็อาจจะไม่แตะต้องเปียโนอีกเลย ประสบการณ์ที่บั่นทอนจะเป็นประสบการณ์ที่ทำให้คนรู้สึกโกรธ อาย กลัว หรือเกิดอารมณ์อื่นไม่เพียงประสงค์ทั้งหลายสัมพันธ์กับปัญญาความสามารถด้านใดก็จะเป็นบั่นทอนตัดรอน พัฒนาการของปัญญาและความสามารถทางด้านนั้น ประสบการณ์ต่อไปนี้จะเป็สิ่งแวดล้อมที่ช่วยพัฒนาหรือบั่นทอนการพัฒนาของปัญญา

1. การมีอุปสรรคเหมาะสมหรือครูดีเช่น ถ้าเกิดมาในครอบครัวหรือครอบครัวที่ยากจนก็อาจจะไม่มีทุนที่จะซื้อเครื่องดนตรี หรือเข้าไปเรียนพิเศษวิชาดนตรี ปัญญาพิเศษทางด้านดนตรีก็อาจจะไม่มีโอกาสได้แสดงออก

2. องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์-วัฒนธรรม เช่น ถ้าเป็นนักเรียนที่มีแนวโน้มและชอบวิชาคณิตศาสตร์ในขณะที่สังคมนั้นกำลังส่งเสริมวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างสุดขีดมีการให้ทุนอย่างมากมาย ปัญญาทางด้านคณิตศาสตร์ก็จะได้รับการสนับสนุนได้มาก

3. องค์ประกอบทางด้านภูมิศาสตร์ เช่น ถ้าเกิดมาท้องถิ่นที่เป็นไร่นาจาก็จะได้พัฒนาปัญญาทางกายมากกว่าคนที่เกิดในคอนโดมิเนียมชั้นที่ 30 บนถนนเจริญกรุง

4. องค์ประกอบทางด้านครอบครัว เช่น ถ้าอยากเป็นศิลปินนักวาดแต่พ่อแม่ต้องการให้เป็นนักกฎหมายบางทีอิทธิพลของพ่อแม่ทำให้ต้องพัฒนาทางด้านภาษา ส่วนปัญญาทางด้านศิลปะก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนเลย

5. องค์ประกอบด้านสถานการณ์ เช่น เมื่อเล็ก ๆ ต้องดูแลน้องเพราะเป็นครอบครัวใหญ่ จึงไม่มีเวลาที่จะพัฒนาปัญญาหรือความสามารถพิเศษใด ๆ (อาวี สัตถหวิ.2543:14-15)
สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยนั้น เป็นปัจจัยที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเด็กเอง ซึ่งได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เด็กนั้นมีส่วนพ่อแม่ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูที่หลากหลาย การเล่นและการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน การมีความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เป็นประสบการณ์ที่เด็กสามารถรับรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

1.7 แนวทางการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญา

การส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาเป็นการพัฒนาศักยภาพและความถนัดของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ตั้งแต่วัยเด็กด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในความสนใจของเด็กเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้ต่าง ๆ ก็จะมีเกิดตามมามีถือว่าเป็นประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ เด็กสามารถค้นพบความสามารถ และความถนัดที่แท้จริงของตนเองได้เพียงแต่ผู้ใหญ่ต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมบนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ไพฑูริ ลิขิตสุนทร (2543: 21) เสนอแนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้แก่เด็กดังนี้

1. จัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกัน อาจเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก โดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ และฝึกความสามารถในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็ก เช่น ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถด้านภาษา ความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ความสามารถด้านการเคลื่อนไหวและร่างกาย ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถด้านมนุษย์สัมพันธ์ ความสามารถด้านการเข้าใจตนเอง ความสามารถในด้านธรรมชาติวิทยา

2. เด็กและครูร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถในด้านตนเองถนัดหรือมีความสามารถพิเศษ

3. การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากความต้องการที่ต่อเนื่องจากการเรียนรู้ในเรื่องหนึ่งและเด็กยังสนใจ ครูควรจะช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำ นอกจากนี้อาจจะเกิดจากความต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยครูไม่ต้องกระตุ้น

4. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกตามความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ โดยส่งเสริมให้มีการจัดมุมประสบการณ์สำหรับเด็กได้เลือกทำกิจกรรมที่สนใจ และแสดงความสามารถด้านที่ตนเองถนัด

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2543: 52-53) กล่าวถึงแนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กดังนี้

1. การจัดกิจกรรมยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยมีครูคอยแนะนำ และให้การสนับสนุนการเรียนรู้เน้นการค้นพบ การคิดไตร่ตรอง ซึ่งเน้นให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความค้นพบตนเอง

2. เด็กควรจะได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น ภายในชุมชนของตนเอง จากการทำศนศึกษา เป็นต้น

3. ครูควรศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการค้นหากิจกรรมใหม่ ๆ ให้กับเด็ก ทำให้เด็กไม่เกิดความเบื่อหน่ายในกิจกรรมที่ซ้ำซาก

4. จัดกิจกรรมการแบบบูรณาการการเรียนรู้และเพิ่มทักษะความสามารถของเด็ก โดยส่งเสริมศักยภาพของเด็ก ๆ ในทุก ๆ ด้าน

5. ส่งเสริมพัฒนาเด็กในด้านการอยู่รวมกัน เช่น การทำงานกลุ่ม

6. ส่งเสริมการเข้าใจตนเอง รู้จักส่วนดี ส่วนที่บกพร่องของตนเอง และความเข้าใจผู้อื่น สามารถชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่น

7. โรงเรียนเป็นสถานที่ที่สนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นสถานที่ที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถของเด็กในด้านต่าง ๆ

กฤษวี คำชาย (2544: 159 - 160) กล่าวว่า การส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้ดี ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมที่ตรงความสามารถก็จะทำให้เด็กพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วกว่าคนอื่น ดังนี้ควรที่จะส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้กับเด็กเพื่อการเรียนรู้ดังนี้

1. ต้องรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กในทุก ๆ ด้าน เพราะจะช่วยให้การเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ของเด็กสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

2. กระตุ้นให้เด็กได้ใช้ความสามารถทุก ๆ ด้าน ร่วมกันในการเรียนรู้สิ่งที่ยากจะเรียน

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นกิจกรรมที่ต้องโดยอาศัยการผสมผสานกันของความคิดเชิงเหตุผล

4. กระตุ้นให้เด็กตอบคำถาม โดยการชี้เหตุผล

5. สังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กว่าเป็นไปตามลำดับขั้นหรือไม่ เพื่อที่จะได้ทราบถึงจุดบกพร่องในการเรียนรู้ของเด็ก

6. หากพบว่าเด็กเรียนรู้หรือเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ช้ากว่าคนอื่น ๆ ควรจะช่วยเหลือเพราะอาจเป็นไปได้ว่าเด็กมีความสามารถเท่านี้

7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ส่งเสริมความสามารถในทุก ๆ ด้านเช่น

7.1 การอ่าน การเล่น และการเขียนเรื่อง (ด้านภาษา)

7.2 การเล่นนิทาน และให้เด็กเดาว่าตอนจบจะเป็นอย่างไร (ด้านตรรกะ)

7.3 การเขียนภาพ ลอกแบบ หรือวางผังที่จะตกแต่งพื้นที่ (ด้านมิติสัมพันธ์)

7.4 การฟังเสียงดนตรี หรือเสียงต่าง ๆ (ด้านดนตรี)

7.5 การเต้นรำ การละเล่นไทย เช่น มอญซ่อนผ้า ภูกินหาง โพงพาง

(ด้านการเคลื่อนไหวและร่างกาย)

7.6 การสวมบทบาทต่าง ๆ การใช้ภาษาท่าทาง (ด้านมนุษย์สัมพันธ์)

7.7 การบอกถึงความต้องการของตนเอง (ด้านการเข้าใจของตนเอง)

7.8 การปลูกต้นไม้ การเลี้ยงสัตว์ และการบันทึกการเจริญเติบโต

(ด้านธรรมชาติวิทยา)

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านต่าง ๆ นั้นสามารถส่งเสริมและพัฒนาได้ด้วยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ได้ฝึกคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และกับบุคคลอื่นที่อยู่รอบ ๆ ของตัวเด็กภายใต้สิ่งแวดล้อมที่อบอุ่น เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กสามารถนำมาประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา

งานวิจัยต่างประเทศ

สวีเนนีย์ (สันติศักดิ์ ผาผาย.2546:32;อ้างอิงจาก Sweeney.1998) ทำการศึกษาเรื่อง “Multiple Intelligences Profiles: Enhancing Self – Esteem and Improving Academic Achievement” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน และการแสดงออกของนักเรียนที่อาศัยอยู่ในเมืองของรัฐฟลอริดา โดยใช้ทฤษฎีพหุปัญญา การ์ดเนอร์ เป็นการศึกษาประสิทธิภาพของนักเรียนระดับอนุบาล จำนวน 19 คน โดยใช้เวลาในการศึกษา 18 สัปดาห์ จากการวิจัยพบว่าในระหว่างการเรียนรายวิชาตามโครงการ มีนักเรียนจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่ามีความสามารถทางด้านสติปัญญาในด้านต่าง ๆ สูงขึ้น

ซิลเวอร์ (สิริินทร์ ลัดดาภิรม .2551:30; อ้างอิงจาก Silver.1995:102-103) ศึกษาการผสมผสานระหว่างแนวคิดพหุปัญญากับรูปแบบการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดพหุปัญญาช่วยให้ค้นพบศักยภาพของเด็ก และรูปแบบการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ด้วย

แม็คเค็น (ภรภัทร นิยมชัย.2553:35; อ้างอิงจาก แม็คเค็น.4255-A) ศึกษาเพื่อกำหนดว่าเด็กก่อนวัยเรียนอายุระหว่าง 2-4 ปี แสดงให้เห็นพหุปัญญาในขณะที่เข้าศูนย์ดูแลเด็กเล็กในรัฐแบรสกาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ค้นพบว่าเด็กก่อนวัยเรียนแสดงให้เห็นความชอบพหุปัญญาหรือไม่และเพื่อให้ค้นพบว่าความชอบเหล่านั้น ควบคุมไปกับการเรียนรู้จำเพาะหรือไม่ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวข้องกับเก็บข้อมูลระหว่างเวลาที่ตนเองเลือก สรุปผลการศึกษา พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนแต่ละคนแสดงให้เห็นคุณลักษณะอย่างน้อยที่สุดพหุปัญญา 3 ด้าน ที่ดีความเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละบุคคลหรือสไตล์ ส่วนบุคคล

งานวิจัยในประเทศ

สันติศักดิ์ ผาผาย (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความสามารถพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี/จังหวะ ความสามารถทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ ความสามารถทางด้านการเข้าใจตนเอง และความสามารถทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบ และความสามารถทางด้านพหุปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงไปทางที่สูงขึ้นตลอดทุกช่วงของการจัดประสบการณ์

ขวัญจิรา ภูสังข์ (2547: 3) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้มีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้นทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับที่ .05 และความสามารถทางพหุปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงไปทางสูงขึ้น ยกเว้นสัปดาห์ที่ 4;6 และ 8 พฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาคงที่

ปราณี อุชาติ (2550) ศึกษาการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีการคิดเชิงเหตุผลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

รัตนภรณ์ ภูธรเลิศ (2551) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญา เพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง ความสามารถทางด้านธรรมชาติ ความสามารถทางด้านอัตถวายนิยม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ และความสามารถทางพหุปัญญามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นตลอดช่วงของการจัดกิจกรรม

อัญชุลีกร อัมพรดล (2551) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิรินทร์ ลัดดากลม (2551) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านสูงขึ้น โดยความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยในแต่ละด้านพัฒนาจากความสามารถระดับต่ำ เป็นความสามารถระดับปานกลาง และความสามารถระดับสูง โดยใช้ช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน จากการวิจัยยังพบความสัมพันธ์ของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงเวลากว้างด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ที่ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว

อำนาจ ชาวเครือม่วง (2551) พัฒนาแผนกิจกรรมทัศนศึกษาเชิงนิเวศทางเท้า กรณีศึกษา : โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏกรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการคาดหวังทางด้านพุทธานุภาพ นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังปฏิบัติกิจกรรมสูงกว่าก่อนปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านจิตพิสัยนักเรียนมีเจตคติต่อการใช้ภาษาอังกฤษและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังปฏิบัติกิจกรรมไม่แตกต่างกัน ด้านทักษะพิสัย นักเรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวอยู่ใน

ระดับดี 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทัศนศึกษาเชิงนิเวศทางเท้าอยู่ในระดับมาก
3) กิจกรรมทัศนศึกษาเชิงนิเวศทางเท้าส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม

ภรภัทร นิยมชัย (2553) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ สูงขึ้นกว่าการทดลอง และความสามารถทางพหุปัญญามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นตลอดแต่ระยะเวลาของการจัดประสบการณ์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของจรรยาเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมตามบริบทต่างๆ ในการเรียนรู้และใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ นั้น สามารถพัฒนาเด็กได้ตามศักยภาพของเด็กแต่ละบุคคล

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

2.1 ความหมายของความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

มีผู้ให้ความหมายด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2544: 16) กล่าวว่า เป็นความสามารถในอันที่จะโต้ตอบ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของคนอื่นอย่างทะลุปรุโปร่งและเหมาะสม

สุนทร โคตรบรรเทา (2548: 4) กล่าวว่า เป็นความสามารถในการเข้าใจและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดีทั้งวิธีการพูด พฤติกรรมการเข้ากับกลุ่ม เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ไฮเวิร์ดการ์ดเนอร์ (เยาวพาเดชะคุปต์. 2554:19 – 30; อ้างอิงจาก Howard Gardner.1993) คือ ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกความคิดและเจตนาของผู้อื่นซึ่งนี้รวมถึงความไวในการสังเกตน้ำเสียงใบหน้าท่าทางทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้ถึงลักษณะต่างๆของสัมพันธภาพของมนุษย์และความสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล

ซัลลิแวน (Sullivan) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของมนุษย์โดยแบ่งขั้นตอนพัฒนาการออกเป็น 6 ขั้นแต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยเท่านั้นซึ่งซัลลิแวนได้กล่าวว่าเด็กปฐมวัยเป็นระยะที่เด็กได้พัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและทักษะทางภาษาซึ่งจะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างอิสระกว้างขวางมากขึ้นเด็กเรียนรู้ทิศทางของวัฒนธรรมที่เขามีส่วนร่วมอยู่เมื่อเขามีวุฒิภาวะพอที่จะใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารเขาก็จะเรียนรู้วิธีการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่นเพื่อที่จะทำให้ตนเองรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเด็กเริ่มรู้สึกถึงสิ่งที่ทำให้เขารู้สึกกังวลและสามารถจัดความวิตกกังวลนั้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536: 11; อ้างอิงจากSullivan. 1966)

จากทฤษฎีข้างต้นสรุปได้ว่าพัฒนาการต่างๆทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้นจะมีการพัฒนาตามลำดับอายุวุฒิภาวะ โดยเด็กจะสังเกตพฤติกรรมและลอกเลียนแบบบุคคลรอบข้างเช่นพ่อแม่และครูและสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก

2.3 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

มีแนวทางในการส่งเสริมความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลดังนี้

สุปราณีไกรวัฒนุสสรณ์และคณาพรคมสัน (2544 : 9 – 33) กล่าวถึงการแนวทางการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาแต่ละด้านไว้ดังนี้

1. พยายามฝึกที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอดทนฟังโดยไม่พูดขัดจังหวะถามคำถามเป็นระยะๆให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมจัดลำดับชั้นความคิดของผู้อื่นเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง
2. ฝึกเฝ้าดูพฤติกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบของคนว่าคนเหล่านั้นกำลังคิดอะไรและรู้สึกอย่างไรโดยไม่ต้องใช้การสื่อสารทางวาจา

สุนทร โคตรบรรเทา (2548: 17) กล่าวว่า ผู้ปกครองและครูอาจารย์มีโอกาสส่งเสริมและพัฒนาความเก่งด้านระหว่างบุคคล ของลูกหรือนักเรียน นักศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิกครอบครัวที่บ้านเป็นประจำ
2. ให้มีบทบาทเป็นผู้นำในองค์การที่ตนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง
3. ให้เข้าร่วมองค์การอาสาสมัครหรือการบริการสังคม
4. ให้เข้าร่วมองค์การบริการในสถานศึกษาหรือชุมชน
5. ให้รู้จักบุคคลจากวัฒนธรรมต่าง ๆ
6. ให้เขียนจดหมายถึงเพื่อน คนรู้จัก
7. ให้อ่านหนังสือเกี่ยวกับประวัติชีวิตบุคคลที่มีความสามารถทางสังคมที่มีชื่อเสียง

8. ให้สังเกตบุคคลในที่ต่าง ๆ เช่น ตามท้องถนน สวนสาธารณะ ศูนย์การค้า และศาสนสถานต่าง ๆ
9. ให้มีส่วนร่วมในงานสังสรรค์ของสถานศึกษา
10. ให้มีกิจกรรมกระตุ้นความคิดเห็นกับสมาชิกครอบครัวและกลุ่มเพื่อนในสถานศึกษา
11. ให้ทำงานกับผู้อื่นหรือเพื่อนในโครงการที่มีความสนใจร่วมกัน
12. ให้จัดงานเลี้ยงที่บ้านหรือในสถานศึกษาโดยเชิญผู้ที่ถูกหรือนักเรียนนักศึกษาควรรู้จักมาร่วมเป็นครั้งคราว
13. ให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำสมาธิของศาสนสถานเป็นครั้งคราว
14. ให้สื่อสารกับผู้อื่นทางอินเทอร์เน็ต อี-เมล หรือสิ่งอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ
15. ให้อ่านหนังสือเกี่ยวกับจิตวิทยา ศาสนา วัฒนธรรม สังคมวิทยา และประวัติศาสตร์ และความเข้าใจระหว่างประเทศ ฯลฯ

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมโดยครูเป็นผู้จัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กเช่น พฤติกรรมทางบวก และพฤติกรรมทางลบ และนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมต่อไป

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง

3.1 ความหมายของความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง

มีผู้ให้ความหมายด้านความเข้าใจตนเองไว้ดังนี้

อารี สัณห์ทวี (2550: 84) กล่าวว่า ความสามารถสูงในการรู้จักตนเอง และสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้จากความรู้จักตนนี้ความสามารถในการรู้จักตัวเองตามความเป็นจริง เช่นมีจุดอ่อน จุดแข็งเรื่องใดมีความรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตน มีความสามารถที่จะฝึกฝนตนเอง และเข้าใจตนเอง

สรุปได้ว่า ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง หมายถึง การรู้เป้าหมายของชีวิตตนเอง, มีความรู้และความเข้าใจในตนเอง (ความสามารถต่างๆ ข้อดี ข้อเสีย นิสัย สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ไม่ชอบ ฯลฯ) และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 จุดกำเนิดของความเข้าใจ

ความเข้าใจตนเองไม่ได้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของเราเท่านั้นหากแต่ถูกกำหนดขึ้นโดยบุคคลอื่นด้วยเช่นพ่อแม่สมาชิกในครอบครัวครูเพื่อนและบุคคลที่อยู่แวดล้อมเป็นต้นความเข้าใจตนเองจึงถูกกำหนดโดยผ่านคำพูดและการกระทำของคนอื่นที่เขาปฏิบัติต่อเราทำให้เรารู้ว่าเราเป็นคน

ดีหรือไม่ดีน่ารักหรือไม่น่ารักมีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่าจากปฏิกิริยาต่างๆเหล่านั้นดังนั้นคนที่มีความเข้าใจตนเองในทางดีจะมีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเองและจะมีพฤติกรรมในทางบวกเช่นประเมินตนเองในทางบวกเชื่อมั่นในตนเองมองเห็นศักดิ์ศรีและคุณค่าในตนเองนับถือตนเองและยอมรับตนเองซึ่งตรงกันข้ามกับคนที่มีความเข้าใจตนเองในทางไม่ดีก็จะมีความรู้สึกนึกคิดที่ไม่ดีต่อตนเองและจะมีพฤติกรรมในทางลบเช่นประเมินตนเองในทางลบมองตนเองต่ำไร้คุณค่าไม่ยอมรับตนเองคิดว่าตนไม่เป็นที่ต้องการของคนอื่น

สรุปได้ว่า จุดกำเนิดของความเข้าใจตนเองเกิดจากบุคคลที่อยู่แวดล้อมโดยผ่านคำพูดและการกระทำ คนที่มีความเข้าใจตนเองในทางดีจะมีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเองและจะมีพฤติกรรมในทางบวก

3.3 วิธีที่จะทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง

วิธีที่จะทำให้รู้จักและเข้าใจตนเองมีอยู่หลายวิธีเช่นการวิเคราะห์ตนเองโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการตอบแบบสำรวจบุคลิกภาพการตอบแบบสอบถามการสังเกตตนเองและการรับฟังคำวิจารณ์ของคนอื่นเป็นต้นบุคคลจะรู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถูกต้องได้ถ้าเขาพิจารณาตัวเองตามที่เป็นจริงวิเคราะห์และวิจารณ์ตนเองตลอดจนยอมรับคำวิจารณ์ของคนอื่นโดยไม่หลอกตัวเองและไม่เข้าข้างตนเอง

สรุปได้ว่า วิธีที่จะทำให้รู้จักและเข้าใจตนเองมีอยู่หลายวิธีทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติ

3.4 คุณค่าของการเข้าใจตนเอง

การเข้าใจตนเองของบุคคลย่อมก่อให้เกิดคุณค่าต่างๆดังนี้

1. ทำให้สามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น
2. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น
3. ช่วยให้เห็นพฤติกรรมและเหตุจูงใจของพฤติกรรมของตนเองชัดเจนขึ้น
4. ช่วยให้เห็นเป้าหมายและวางแผนตลอดจนทำงานได้อย่างดีตามความสามารถที่มีอยู่
5. ช่วยให้เราจักและเข้าใจคนอื่นดีขึ้น
6. ช่วยทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านความเข้าใจตนเองเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมโดยครูเป็นผู้จัดกิจกรรมให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมต่อไป

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

4.1 ความหมายของกิจกรรมทัศนศึกษา

มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของกิจกรรมทัศนศึกษาหรือการศึกษานอกสถานที่ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ให้ความหมายของทัศนศึกษาไว้ว่า ทัศนศึกษา หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ การเรียนรู้ด้วยการดู การเห็นการศึกษานอกสถานที่

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษาเกี่ยวกับคำว่า Field Trip หมายถึง การไปเรียนนอกลานที่ (ซึ่งเดิมทีเดียวเรียกว่า การศึกษาสัญจร)

กู๊ด (Good, Caeter V.1945:169) ให้ความหมายในพจนานุกรมการศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นการเดินทางเพื่อศึกษานอกสถานที่ตามจุดประสงค์ของการศึกษา โดยไปศึกษาตามสถานที่ต่างๆ ที่มีวัสดุหรือสื่อสำหรับการเรียนโดยใช้การสังเกต และเรียนรู้โดยตรง เช่น ไปศึกษานอกสถานที่ที่โรงงานหรือไปชมระบบชลประทาน

2. ไปเยี่ยมชมโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานประกอบการอาชีพอื่นๆ ที่นักเรียนสนใจเพื่อเห็นระบบการทำงานของอาชีพนั้นๆ เพื่อเป็นข้อมูล

3. เป็นการทัศนศึกษา (Excursion) สำหรับการศึกษาทงชีววิทยา หรือทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการเก็บรวบรวมของตัวอย่างต่างๆ

จรรยา มิลินทร์; และคณะ (2505: 175) ประมวลความหมายคำว่าการศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) ในหนังสือพจนานุกรมศัพท์การศึกษาไว้ว่า หมายถึง การเดินทางระยะสั้นหรือการไปเที่ยวดู ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้จัดด้วยความมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนได้รับการศึกษา หรือได้รับประสบการณ์นักเรียนจะได้ไปเห็นสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ได้มีประสบการณ์โดยตรงจากสิ่งที่ต้องการศึกษา ตัวอย่างเช่น ครูในกรุงเทพมหานครพานักเรียนไปศึกษาพระบรมมหาราชวังเพื่อความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและวัฒนธรรมของชาติ นักเรียนก็จะได้เห็นของจริงหรือได้รับประสบการณ์ตรง

สรุปได้ว่า การทัศนศึกษา หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ การเรียนรู้ด้วยการเห็นหรือการศึกษานอกสถานที่เพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

4.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทัศนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมมีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชาติไทย ให้คงอยู่คู่ไทยตลอดไป

นอกจากนี้การท่องเที่ยวทัศนศึกษายังมีผลดีต่อประเทศหลายประการ ตั้งแต่การสร้างและการกระจายรายได้ให้แก่ท้องถิ่น สร้างรายได้แก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และรายได้ของประเทศเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม

4.3 ประเภทของกิจกรรมทัศนศึกษา

กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษาในแต่ละครั้ง ซึ่งศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 36-38) ได้แบ่งกิจกรรมทัศนศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมทางวิชาการ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กับเด็กและเยาวชนให้ได้รับประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง สามารถทำได้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการเดินทาง และหลังจากเสร็จสิ้นการเดินทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของการจัดทัศนศึกษาแต่ละครั้ง รวมถึงระดับความรู้ ความสนใจของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะไปทัศนศึกษา และเนื้อหาสาระของแหล่งที่จะไปทัศนศึกษาว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เพื่อให้การจัดทัศนศึกษาได้ประโยชน์สูงสุด ผู้จัดจะต้องวางแผนจัดกิจกรรมทางวิชาการไว้ล่วงหน้า ควรเน้นให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความรู้ลึกซึ้งสนุกสนาน เพลิดเพลินกับการแสวงหาความรู้ ไม่ควรจัดกิจกรรมในลักษณะที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเป็นภาระงานที่หนักและยุ่งยากในการปฏิบัติ ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถจัดได้หลายวิธี เช่น

1.1 มอบหมายให้เด็กและเยาวชนศึกษาเรื่องราวของแหล่งทัศนศึกษาก่อนเดินทางไปทัศนศึกษาสถานที่นั้น

1.2 จัดประชุมบรรยายสรุปหลังจากจบกิจกรรมในแต่ละวัน

1.3 การมอบหมายให้เด็กและเยาวชนบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นหรือประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละวัน

1.4 การจัดทนายปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นจากการทัศนศึกษา

2. กิจกรรมนันทนาการเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เด็กและเยาวชนที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวทัศนศึกษาเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และรู้จักปรับตัวตนเองให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวทัศนศึกษามีความหมาย มีคุณค่าน่าประทับใจยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเสริมคุณลักษณะความเป็น

ผู้นำผู้ตามที่ดี ความรัก ความสามัคคี ความมีวินัย ให้กับเด็กและเยาวชนด้วย การจัดกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจ ซึ่งจัดได้ระหว่างการเดินทางมีหลายลักษณะดังนี้

- 2.1 กิจกรรมกลุ่มและมนุษย์สัมพันธ์
- 2.2 กิจกรรมเกมต่างๆ
- 2.3 การร้องเพลง สักวา การอ่าน โคลง กลอน หรือร้อยแก้ว
- 2.4 การชมวีดิทัศน์
- 2.5 การแนะนำเกร็ดความรู้สถานที่สองข้างทาง
- 2.6 การจัดแคมป์ไฟช่วงพักแรม

การจัดกิจกรรมนันทนาการที่มีประสิทธิภาพ ผู้จัดต้องวางแผนการจัดกิจกรรม และเตรียมสื่ออุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม ในการจัดกิจกรรมควรให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามเพศ วัย เวลา สถานที่ และความสนใจของสมาชิกเป็นสำคัญ

สมมติฐาน จิตรสถาพร (2535: 13-16) แบ่งประเภทของการจัดทัศนศึกษาเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์

1.1 การศึกษาภายในบริเวณโรงเรียนหรือใกล้สถานศึกษา (Local School Trips) เช่น การศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์ทาง ศึกษาดูต้นไม้ ดอกไม้ ซึ่งอยู่ภายในโรงเรียนหรือหลังโรงเรียนเป็นต้น

1.2 ศึกษากายในชุมชนใกล้เคียง (Community Trips) เป็นการศึกษาออกสถานที่บริเวณที่ไม่ไกลจากโรงเรียนมากนัก เช่น สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

1.3 ทัศนจร หรือท่องเที่ยว (Tour or Journey) การศึกษาลักษณะนี้ต้องใช้เวลามากขึ้น ต้องใช้เวลาในการวางแผนในการเดินทางมากขึ้น เป็นการศึกษาที่เน้นความเพลิดเพลินในช่วงว่างหลังจากเรียน เช่นช่วงปิดภาคเรียน

1.4 การศึกษานอกสถานที่ในจินตนาการ (Imaginary Tour) การศึกษาลักษณะนี้มุ่งเน้นเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ ต้องวางแผนอย่างละเอียดในการเดินทาง มีการศึกษาหาความรู้ อย่างจริงจังในเรื่องหรือขอบข่ายที่กำหนด

1.5 การเยี่ยมเยียนระหว่างโรงเรียน (Inter – School Visits or Study Visits) อาจเป็นการเยี่ยมเยียนระหว่างกลุ่มเฉพาะ เช่น ชมรมต่างๆ หรือระหว่างกลุ่มที่ไม่ได้เฉพาะเจาะจง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเพื่อสัมพันธ์ไมตรี

1.6 การศึกษานอกสถานที่ที่เป็นรายบุคคล (Individual Trips) เป็นการศึกษารายบุคคลเพื่อเก็บข้อมูลตามที่ได้รับมอบหมายจากครู – อาจารย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน

1.7 การศึกษานอกสถานที่ต่างประเทศ (Abroad Trips) การศึกษานอกสถานที่ประเภทนี้กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ แต่การไปศึกษานอกสถานที่ต่างประเทศค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง แต่ก็เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้รู้ที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่มีค่ามากอย่างหนึ่ง

2. แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์

2.1 การศึกษานอกสถานที่นอกเมือง

2.2 การศึกษานอกสถานที่ในเมือง

2.3 การศึกษานอกสถานที่ต่างประเทศ

3. แบ่งตามระเบียบว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานที่ของกระทรวงศึกษาธิการการแบ่งประเภทของการศึกษานอกสถานที่ของกระทรวงศึกษานั้น ยึดระยะเวลาและระยะทางเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เพราะการศึกษานอกสถานที่มีตั้งแต่ช่วงเวลาสั้นๆ เช่น 5 นาทีไปจนถึงสัปดาห์ ซึ่งการแบ่งตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการนี้แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

3.1 การพาไปนอกสถานที่และไม่ค้างคืน

3.2 การพาไปนอกสถานที่และค้างคืน

3.3 การพาไปนอกราชอาณาจักร

4. แบ่งตามระเบียบมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ว่าด้วยการศึกษานอกสถานที่

พ.ศ. 2518

4.1 การศึกษานอกสถานที่โดยไม่ค้างคืน

4.2 การศึกษานอกสถานที่โดยค้างคืน

4.3 การศึกษานอกราชอาณาจักร

5. แบ่งตามระยะทางจากโรงเรียนที่จัดการศึกษานอกสถานที่

5.1 ศึกษาภายในบริเวณโรงเรียน

5.2 ศึกษาภายในชุมชนที่โรงเรียนตั้ง

5.3 ทัศนจรเพื่อการศึกษา

6. แบ่งตามระยะทางของการเดินทาง

6.1 การศึกษานอกสถานที่ระยะใกล้

6.2 การศึกษานอกสถานที่ระยะไกล

4.4 ลักษณะของกิจกรรมทัศนศึกษา

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทัศนศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนเป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งสะท้อนออกมาในลักษณะของการศึกษาหาความรู้ และเปิดรับประสบการณ์แปลกใหม่ น่าประทับใจ จากแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม และผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเด็กและเยาวชนแต่ละครั้งจะเป็นรากฐานในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน จำแนกตามระยะเวลาเป็น 2 ลักษณะดังนี้

2.4.1. การท่องเที่ยวทัศนศึกษาระยะสั้น หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวทัศนศึกษา โดยไม่พักแรม

2.4.2. การท่องเที่ยวทัศนศึกษาระยะยาว หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวทัศนศึกษา โดยมีการพักแรม

4.5 คุณค่าของกิจกรรมทัศนศึกษา

เด็กและเยาวชนจะได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าจากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว, 2545: 2)

2.5.1 ด้านสังคม จะได้รู้จักการเข้าสังคมเพราะได้พบเพื่อนเพิ่มขึ้นได้เรียนรู้ถึงวิธีการต่าง ๆ ในการอยู่กันช่วยให้รู้จักการปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ดี ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัวหรือหมู่คณะ

2.5.2 ด้านสติปัญญา จะรับความเจริญอกงามทางสติปัญญา เพราะได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีกิจกรรมให้เลือกทำกันมากมาย ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า

2.5.3 ด้านสุขภาพอนามัย เด็กและเยาวชนได้รับผลทางสุขภาพและพลานามัยจากกิจกรรมต่าง เช่น การออกกำลังกาย เกม กรดเดิน เป็นต้น

ดังนั้น ทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ทุกด้าน ทั้งด้านสังคม สติปัญญา ร่างกาย และอารมณ์ ตลอดจนบุคลิกภาพ เป็นแนวทางหนึ่งที่สนองนโยบายในการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์การรวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน วิถีชีวิตในโรงเรียนที่จะสะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในทิศทางที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากบทเรียนและจากประสบการณ์ตรง

3.1 ครูออกสำรวจและศึกษาสถานที่ล่วงหน้า เพราะอาจเกิดปัญหาที่ไม่คาดคิดมา
ออก

3.2 แผนกการจัดกิจกรรมเพื่อให้บันทึกข้อมูล

3.3 จัดบุคลากรเพื่อช่วยดูแลเด็ก

3.4 การเตรียมกิจกรรมหลังจากการกลับมาจากทัศนศึกษา รวมทั้งการประเมินผล
การเรียนรู้ของเด็กเมื่อกลับมา ซึ่งอาจได้รับประโยชน์อื่น ๆ นอกเหนือจากจุดประสงค์
ที่วางไว้

3.5 กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อการจัดการศึกษานอกชั้นเรียนแต่ละครั้งและ
เตรียมการประเมินผล ตลอดจนหลักฐานต่าง ๆ

3.6 ถ้าเป็นไปได้ควรจัดให้มีวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนทราบถึงเรื่องราวที่จะไป
ศึกษา

3.7 ขอความร่วมมือจากครูอาจารย์ในโรงเรียนให้แน่นอน

3.8 เตรียมเครื่องเวชภัณฑ์ที่จำเป็น

4. การเตรียมตัวนักเรียน (มารศรี ไทยบุญเรือง.2537: 55;อ้างอิงจากSwan 1970: 5)
ได้กล่าวถึงการเตรียมตัวของนักเรียนว่า เด็กมักมีความสนใจต่อการศึกษานอกชั้นเรียนและมีแรงจูงใจ
ต่อการเรียนสูง การวางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สูงสุด สิ่ง
ที่ครูควรคำนึงถึงในการเตรียมตัวเด็กมีดังนี้

4.1 เด็กควรเดินทางมาถึงสถานที่และกลับตรงตามเวลา

4.2 อย่ารีบปล่อย เด็กไปยังสถานที่ ที่จะศึกษาก่อนที่เด็กจะได้รับการปฐมนิเทศ
เพื่อแนะนำการเข้าสู่สถานที่นั้น ๆ ให้เวลาทำการตกลงถึงจุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายของการศึกษา

4.3 ความสนใจของเด็กอาจแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ฉะนั้นความคาดหวังต่อ
การเรียนรู้ของเด็กอาจไม่เท่ากัน ควรให้เวลาให้เพียงพอกับการสังเกตและบันทึกข้อมูล

4.4 ให้เด็กระมัดระวังพฤติกรรมที่แสดงออกอันเป็นภาพรวมของสถาบัน

4.5 การให้สัญญาลักษณะประจำกลุ่ม เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มสังเกตเห็นเพื่อ
รวมกลุ่มได้ง่าย แผ่นป้ายประจำกลุ่มควรมีชื่อเด็ก ควรมีการตรวจนับจำนวนเด็กให้ครบทุกขณะ

4.6 ควรคำนึงตามขั้นตอนและระเบียบข้อตกลงที่วางไว้อยู่เสมอเพื่อความปลอดภัย

ขั้นที่ 2 การเตรียมกิจกรรมระหว่างการทัศนศึกษา คณะกรรมการการศึกษาเอกชน
(2536: 98) ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมระหว่างการศึกษานอกชั้นเรียน ดังนี้

1. นำอุปกรณ์และสิ่งของต่าง ๆ ไปให้ครบ

2. รักษาเวลาให้เป็นไปตามกำหนดการที่วางไว้

3. ทบทวนวัตถุประสงค์ กิจกรรม และการปฏิบัติตัวของนักเรียนอีกครั้งก่อนออกนอกชั้นเรียนเรียนหรือขณะทำกิจกรรม

4. สนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยการกระตุ้นให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ดังนี้

- 4.1 การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง5 โดยการสังเกต สัมผัส ทดลอง ดมกลิ่น
- 4.2 การคิดแก้ปัญหาที่ประสบด้วยตนเอง เช่น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- 4.3 การฝึกคิดสร้างสรรค์ เช่น การคาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 4.4 การฝึกการสังเกต เช่น สังเกตรูปร่างสิ่งของ
- 4.5 การยืดช่วงความสนใจ เช่น การใช้เวลาและโอกาสนักเรียนศึกษาสิ่งที่น่าสนใจ

สนใจ

4.6 การพัฒนาการสื่อความหมาย เช่น การฝึกถาม ฝึกฟัง การจับใจความ

5. สนับสนุนและแนะนำนักเรียนให้เรียนรู้วิถีศึกษา เช่น การสังเกต การสำรวจ การทดลอง รวบรวมข้อมูล ชักถามเป็นต้น

6. ส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคม เช่น การรอคอย การแก้ปัญหา การรับผิดชอบ การอดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การเตรียมกิจกรรมหลังจากการศึกษานอกโรงเรียน (มารศรี ไทยบุญเรือง. 2537: 57; อ้างอิง Swan. 1970: 7) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของกิจกรรมในขั้นนี้ว่า การจัดกิจกรรมหลังกลับจากทัศนศึกษา และการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นหนึ่งที่ไม่ควรละเลยดังนี้

1. เสริมและให้กำลังใจเด็กในการค้นคว้าหาคำตอบ สำหรับคำถามที่เกิดขึ้นในใจหรือปัญหาที่ประสบเมื่อไปทัศนศึกษา

2. รายงานให้ผู้ปกครองทราบถึงผลของการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เด็กเคยได้รับ อาจ จัดทำในรูปแบบการวัดผล แบบบรรยายเหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองทราบ

3. โยงให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เด็กสังเกตหรือสำรวจพบกับสิ่งที่เด็กเคยเรียนรู้โดยการจัดทำรายงาน การสาธิตแสดงผลงาน และจัดเสนอผลงานเป็นกลุ่มให้สัมพันธ์กับสิ่งที่ทำการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ

4. จากคำถามเป็นปัญหาหรือแนวคิดที่เกิดขึ้น ครูและเด็กร่วมกันสำรวจและค้นหาคำตอบเพื่อวางแผนในการศึกษานอกชั้นเรียนในครั้งต่อไป

5. เก็บรวบรวมเอกสาร การประเมินการเรียนรู้ของเด็กเพื่อใช้เป็นข้ออ้างอิงครั้งต่อไป การเก็บเอกสาร ควรทำร่วมกันระหว่างครู เด็ก และอาสาสมัครทุกคน ซึ่งมีคำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับการเตรียมการจัดการศึกษานอกชั้นเรียนครั้งต่อไป

สรุปได้ว่าขั้นตอนการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาและการส่งเสริมต่อการเรียนรู้ของเด็กให้ได้ผลบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้และเป็นการลดปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

4.8 การสร้างความกระตือรือร้นให้กับเด็กในการทัศนศึกษา

ธนาทิพ ฉัตรภูมิ (2545: 25-26) กล่าวว่าสำหรับเด็กทุกคน การเปลี่ยนแปลงสถานที่เรียนย่อมนำมาซึ่งความแปลกใหม่และกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจได้มากขึ้น คาร์อล แลนดิส อ้างไว้ในบทความเรื่อง Teaching Science in The Field ว่า การเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นการเรียนรู้เพื่อให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ แต่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจความหมายเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน ห่างไม่ได้ลงมือปฏิบัติ และการปฏิบัติโดยใช้สิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียนเป็นเครื่อง ถือเป็นการออกแบบการสอนที่ดีสามารถส่งเสริมความเข้าใจและดึงดูดความสนใจของเด็กอย่างมากที่สุดอย่างไรก็ตาม ความสนใจที่เกิดขึ้นยังไม่ได้หมายถึงความสำเร็จที่เด็กจะได้รับกับการเรียนรู้นอกสถานที่เพราะหากความสนใจไม่ได้รับการประสานต่อในเวลาสมควร เด็กก็อาจหมดความกระตือรือร้นได้อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในกรณีของเด็กเล็ก ซึ่งมีความสนใจในเรื่องราวต่าง ๆ เป็นระยะเวลาสั้น ลิเลียน จี แคพท์ เขียนไว้ในบทความเรื่อง Traveling with aPreschoolerว่า การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ให้กับเด็กเล็กมีเรื่องที่จะต้องใส่ใจเป็นพิเศษอยู่บางประการ อาทิเช่น

1. ระยะเวลาในการเดินทางได้สถานที่เรียนรู้นอกสถานที่ไม่ควรต้องเดินทางไกล เพราะการใช้เวลาอยู่บนพาหนะเป็นเวลานานจะทำให้เด็กเบื่อหน่ายและหมดความกระตือรือร้นที่จัดเรียนรู้นอกจากนี้บนยานพาหนะยังมีพื้นที่คับแคบ ไม่เหมาะกับเด็กในวัยนี้ที่ชอบเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

2. กิจกรรมระหว่างการเดินทางครูหรือพี่เลี้ยงจะต้องจัดกิจกรรมระหว่างที่เด็กกำลังอยู่ระหว่างการเดินทางด้วย เพื่อไม่ให้เด็กเบื่อ และเป็นการปูพื้นฐานพร้อมทั้งดึงดูดความสนใจของเด็กให้พุ่งไปยังสถานที่ที่กำลังจะไปด้วย เช่น หากกำลังเดินทางไปสวนสัตว์ ครูอาจนำกระดาษที่วาดเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ และระบายสีไว้อย่างสวยงามมาให้เด็กดู พร้อมทั้งตั้งคำถามว่า นี่คือตัวอะไร และเรากำลังจะได้เห็นสัตว์ชนิดนี้ได้บ้าง เพื่อทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดี กับสถานที่ที่กำลังจะไปมากขึ้น

3. การให้คุณค่ากับความชอบของเด็กหากครูหรือพ่อแม่เลี้ยงไม่สามารถไปดูในสิ่งที่เด็กสนใจได้ จะต้องหาทางให้ความรู้กับเด็กในเรื่องนั้น ๆ เช่น อาจใช้ภาพมาแสดงให้เด็กดูหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กสนใจให้เด็กฟัง อย่าพยายามหลีกเลี่ยงเพื่อตัดความรำคาญ เพราะจะทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ ไม่น่าพูด ไม่น่าถาม

4. หมั่นสังเกตความรู้สึกของเด็ก ๆ อยู่เสมอหากเด็กเริ่มมีอาการเบื่อ หรือหน่ายกับการเรียนรู้นอกสถานที่ครูต้องหาโอกาสให้เด็กได้พักครู่หรือหากกิจกรรมอื่นมาดึงดูดเด็กแทน

5. พยายามปรับปฏิริยาของเด็กเป็นเรื่องปกติหากเด็กเริ่มมองไม่พอใจ หรือไม่อยู่ในระเบียบในยามที่ออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ แต่จะไม่เรื่องที่ถูกต้อง หากครูหรือพ่อแม่เลี้ยงจะใช้วิธี “ไม่พาไปอีก” มาเป็นคำตอบในการแก้ปัญหา

4.9 ข้อควรระมัดระวังในการเรียนรู้นอกสถานที่

ธนาทิพ ฉัตรภูมิ (2545: 26) กล่าวว่า แคมเบลล์ รุจมีลเลอร์ นักจิตวิทยาอเมริกันมองว่าการเรียนรู้นอกสถานที่ที่มีผลดีในแง่ที่เด็กมีประสบการณ์ชีวิต รู้จักโลกภายนอกมากขึ้นมีความรับผิดชอบและกล้าหาญขึ้นกว่าเดิม แต่ขณะเดียวกันผลดีเหล่านี้อาจส่งผลให้เด็กเกิดทัศนคติในแง่ลบต่อผู้อื่นได้ เนื่องจากการที่เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (self-esteem) จนเกินขนาด การเรียนรู้นอกสถานที่จึงควรเน้นการทำงานร่วมกัน และเฉลี่ยความรับผิดชอบให้เด็ก ๆ อย่างเท่าเทียม เพื่อให้พวกเขาตระหนักถึงความสำเร็จของผู้อื่น รู้คุณค่าของการร่วมมือ และใส่ใจกับมิตรภาพมากกว่าที่จะทำให้ความสำคัญกับความเก่ง ความกล้า ประสบการณ์ที่มากขึ้นของตนเอง นอกจากนี้ คาร์อลแลนดิส ยังได้เตือนผู้ที่จะพาเด็กไปเรียนรู้นอกสถานที่หนึ่งในมุมแคบ ก็เสียโอกาสจากการเรียนรู้ไปมาก ยกเว้นอย่างเช่น การเรียนรู้ในสถานที่ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ คนส่วนใหญ่มักจะมุ่งประเด็นไปที่การเรียนรู้ในเรื่องธรรมชาติเพียงอย่างเดียวทั้งที่ยังสามารถเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ได้อีก เช่น

1. ด้านเศรษฐกิจสังคมชาวบ้านที่อยู่ในแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ สามารถใช้ประโยชน์อะไรจากธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเขาได้บ้างหรือมีอะไรบ้างในพื้นที่ธรรมชาตินั้นที่สามารถเป็นแหล่งรายได้ให้กับชาวบ้านได้

2. ด้านวัฒนธรรมแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ เป็นที่อยู่ของชุมชนได้บ้าง มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

3. ดันความขัดแย้งมีความขัดแย้งได้บ้างระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้นหากครูมีการวางแผนที่ดี จะทำให้นักเรียนได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ในแต่ละครั้ง จากข้อมูลทั้งหมดได้แสดงให้เห็นว่าแม้การเรียนรู้นอกสถานที่จะเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในแวดวงการศึกษา ว่าสามารถสร้างความรู้และทักษะให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

แต่หากไม่มีการติดตามผล ออกแบบและวางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม การเรียนรู้นอกสถานที่ก็อาจจะเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ และกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

สรุปได้ว่า การเรียนรู้นอกสถานที่สำหรับเด็กนั้นควรคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับและประโยชน์ที่เด็กจะได้คือ การเรียนรู้ ครูควรวางแผนและออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก

4.10 บทบาทครูในการพาเด็กไปทัศนศึกษา

นภเนตร ธรรมบวร (2544: 40-41) ในการพาเด็กไปทัศนศึกษาครูต้องจำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์เดิมของเด็กแต่ละคน เพื่อจะได้จัดเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ในการสนับสนุนกระตุ้นให้เด็กได้คิด ได้สังเกต ได้ศึกษาได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การออกไปทัศนศึกษาแต่ละครั้ง ครูต้องมีการวางแผนเตรียมการต่าง ๆ ร่วมกับเด็กทั้งก่อนการไปทัศนศึกษา ระหว่างการไปทัศนศึกษาและหลังจากการไปทัศนศึกษาสิ้นสุดลง อาทิ

1. มีการเขียนจดหมาย และส่งแบบฟอร์มตอบรับขออนุญาตผู้ปกครองพาเด็กทัศนศึกษานอกสถานที่ล่วงหน้า

2. ครูควรรหาโอกาสไปเยี่ยมสถานที่ที่จะพาเด็กไปทัศนศึกษาก่อน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเตรียมตัวเด็ก ขณะเดียวกัน ก็เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าสถานที่ที่ไปทัศนศึกษานั้นเหมาะสมกับวัยของเด็ก และมีกิจกรรมที่เด็กสนใจ เพราะสถานที่บางแห่งไม่อนุญาตเด็กจับสิ่งของหรือวัตถุต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เด็กจับข้องใจได้ นอกจากนี้ ผู้นำชมสถานที่ควรเป็นบุคคลซึ่งมีประสบการณ์รักเด็กหรือเคยทำงานกับเด็กมาก่อน ถ้าเกิดไม่มีบุคคลที่สามารถนำชมสถานที่ได้ ควรรวบรวมข้อมูลและสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวด้วยตนเอง

3. ครูควรอภิปรายพูดคุยกับเด็กก่อนการไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กจะไปเยี่ยมชมหรือครูอาจให้เด็กวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการทราบจากการไปเยี่ยมชมสถานที่ดังกล่าวก็ได้ เช่น ในการไปทัศนศึกษาที่สวนสัตว์ เด็กวัย 5 ขวบกลุ่มหนึ่งต้องการศึกษาเกี่ยวกับฮิปโป กลุ่มหนึ่งต้องการศึกษาเกี่ยวกับยีราฟ กลุ่มหนึ่งต้องการศึกษาเกี่ยวกับงูเห่า ในกรณีดังกล่าวครูควรเปิดโอกาสให้เด็กเตรียมคำถามเกี่ยวกับหัวข้อที่เด็กต้องการทราบ รวบรวมแหล่งและวิธีการหาข้อมูลด้วย ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถพิจารณาได้ว่า ควรเตรียมวัตถุประสงค์อะไรบ้างสำหรับเด็กในการออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น สมุดจดบันทึกและวาดรูป อาหารสำหรับนำไปเลี้ยงสัตว์และกล้องถ่ายรูป เป็นต้น

4. ครูควรติดป้ายชื่อและเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่ได้ที่เสื้อเด็กในกรณีที่เกิดพลัดหลงและถ้าเป็นไปได้ครูควรเด็กเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 5-6 คน ตามประเด็นหัวข้อที่เด็กสนใจโดยอาจขอห้องให้ผู้ปกครองหรืออาสาสมัครมาช่วยดูแลเด็ก ทั้งนี้เพื่อจะให้เด็กมีการซักถาม

5. ครูและเด็กควรร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ หรือข้อตกลงก่อนการไปทัศนศึกษา ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของเด็ก เช่น ไม่ส่งเสียงดัง เช่น ไม่ส่งเสียงดัง เดินแถวให้เป็นระเบียบ เดินบนทางเท้าไม้เด็ดดอกไม้ใบไม้ และไม่เหยยสัตว์เป็นต้นในระหว่างการไปทัศนศึกษา บทบาทของครูหรือผู้นำชมถือว่ามีสำคัญมากครูต้องช่างสังเกต และหมั่นซักถาม เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิด และสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเช่นต้นไม้บริเวณนี้เหมือนกับต้นไม้บริเวณนั้นหรือไม่อย่างไร ทำไมเขาถึงนำต้นไม้มาตั้งบริเวณนี้ทำไมจึงแยกสัตว์บริเวณนี้ออกจากบริเวณนั้นเป็นต้น

4.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทัศนศึกษา

งานวิจัยในประเทศ

มนตรีกราน คุ่มรักษา (2551: บทคัดย่อ)ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาประกอบการบันทึกข้อมูลที่มีต่อการสื่อความหมายด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงการสื่อความหมายทางการเขียนของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาประกอบการบันทึกข้อมูล ผลการวิจัย พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาประกอบการบันทึกข้อมูลมีการสื่อความหมายด้านการเขียนทั้ง 6 ชั้น ในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่การเปลี่ยนแปลงการสื่อความหมายด้านการเขียน ก่อนการทดลองกับระหว่างการจัดกิจกรรมในช่วงสัปดาห์ที่ 6 จนถึงหลังการทดลอง(สัปดาห์ที่ 11-12) มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นระหว่างการจัดกิจกรรม ช่วงสัปดาห์ที่ 3 กับ สัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สิรินทร์ ลัดดาภิรม (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาและศึกษาความสัมพันธ์ของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านสูงขึ้น โดยความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยในแต่ละด้านพัฒนาจากความสามารถระดับต่ำ เป็นความสามารถระดับกลาง และความสามารถระดับสูงโดยใช้ช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน จากการวิจัยยังพบความสัมพันธ์ของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงเวลายกเว้นด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ที่ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว

อำนาจ ชาวเครือม่วง (2551) พัฒนากิจกรรมทัศนศึกษาเชิงนิเวศทางเท้ากรณีศึกษา : โรงเรียนมัธยมสาธิต วัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครกรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่า 1 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังด้านพุทธิพิสัย นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังปฏิบัติกิจกรรมสูงกว่าปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านจิตพิสัยนักเรียนมีเจตคติต่อการใช้ภาษาอังกฤษและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนหลังปฏิบัติกิจกรรมไม่แตกต่างกัน ด้านทักษะพิสัย นักเรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี 2) นักเรียนมีความพอใจต่อกิจกรรมทัศนศึกษาเชิงนิเวศทางเท้าอยู่ระดับมาก 3) กิจกรรมทัศนศึกษาเชิงนิเวศทางเท้าส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของเด็กทางด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจและด้านสังคมในเรื่องของการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้กิจกรรมทัศนศึกษายังเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เด็กสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริงผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของเด็กซึ่งการจัดทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนรู้ได้อย่างแท้จริง และยังถือว่าเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

5.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ นั้นเป็นสถานที่ที่สามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง เป็นสื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสนใจ ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระและต่อเนื่องโดยผ่านการหรือกิจกรรมการจัดประสบการณ์

กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 20) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึง ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544: 28) กล่าวถึง “แหล่งการเรียนรู้” คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณที่เกิดแห่งที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญ ตามความหมายนี้ แหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่ เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

สามารถ รอดสำราญ (2546: 19) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตได้แก่ บุคคล สถานที่ต่าง ๆ แหล่งวิทยาการธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจการเมืองวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นผู้คนแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรงเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

กรมวิชาการ (2545: 43) ให้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นผู้คนแห่งการเรียนรู้

ดำริ บุญชู (2548: 27) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสารความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการได้คิดปฏิบัติเองสร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสุดท้ายก็เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะบุคคล หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตนั้นเป็นแหล่งการเรียนรู้ทั้งหมดสามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง

5.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ไว้ในหมวดมาตรา 25 ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557: 1) ได้ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ว่า การจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนรู้อุ่นใจให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนต่อ การจัดการเรียนรู้อย่างนี้นอกจากกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียน มีลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียนแล้ว จำเป็นมีการจัดแหล่งเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วย โรงเรียนทุกแห่งทุกระดับถือเป็นตัวแทนของรัฐ ในการจัดการศึกษา และดำเนินการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นหลักการร่วมกันในการจัดการศึกษา ดังนั้นจำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนให้เต็มศักยภาพและประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่น

ดำริ บุญ(2548: 28) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมจะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน
3. เป็นข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดได้เองปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตนมองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

กิ่งแก้ว อารีรักษ์;และคนอื่น ๆ (2548: 118) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย
2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการควบคุมข้อมูลและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล
3. กระตุ้นให้มุ่งเน้นลงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ช่างผลักดันให้นักเรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนให้มีคุณภาพสูงขึ้น
4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะในการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โยอาศัยการสร้างคามตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและ ความแตกต่างของข้อมูล
5. เสริมสร้างการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยการวิจัยอิสระและการควบคุมข้อมูล
6. เปลี่ยนเจตคติของครูและนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นคว้าหาข้อมูลโดยบูรณาการทักษะการใช้ห้องสมุด เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร
8. เพิ่มสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการในเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งวิทยาการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะและกระบวนการเรียนรู้จากสถานที่จริงสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญนำมาจัดรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนละใช้แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน และบริบทของตนเอง ให้เกิดประโยชน์และคุณค่าสูงสุดแก่การพัฒนาผู้เรียน

5.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 43) แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชาการ ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือให้ห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยุบริการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์ศึกษาการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ วนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนเป็น

สุวิทย์ มูลคำ (2545: 19) จำแนกแหล่งการเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลประกอบด้วยบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาชีพ บางท่านอาจเป็นผู้ที่ทักษะความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ บางท่านเป็นนักปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำศาสนา ในท้องถิ่น บางท่านเป็นบุคลากรในสถานศึกษาเอง เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นสถานที่สำหรับการค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็น แหล่ง เรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้วหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

กรมวิชาการ (2545: 144) กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ประเภทต่าง ๆ ได้ 6 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ประสบความสำเร็จในงานอาชีพที่มีอยู่โดยชุมชนท้องถิ่น

2. แหล่งวิทยาการ ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด หน่วยงาน ซึ่งให้บริการความรู้ต่าง ๆ

3. สถานประกอบการ ซึ่งให้บริการด้านความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

5. สื่อพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ สารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์

6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ประจักษ์ บุญอารีย์ (2545:46 -47) กล่าวถึงประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ ลม ไฟ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชน เช่น

2.1 ห้องสมุดท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กร เอกชนหรือของส่วนบุคคล

2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์เมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

2.3 แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสถานที่อันเป็นร่องรอยความเป็นมาในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียน สีนั่งง้ำ เต่าเผา เครื่องปั้นดินเผา ปราสาท ขอม ฯลฯ

2.4 สถานที่ราชการให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในภารกิจต่าง ๆ

2.5 สถานประกอบการของเอกชน สามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้

2.6 สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา สวนอุทยาน ป่าชุมชน ค่ายลูกเสือ ฯลฯ

2.7 แคนเคาท์และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจิตวิญญาณของความเชื่อของแต่ละชุมชน

3. วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม ฯลฯ

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวตน) และมีสถานที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่นมีการละเล่นและประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี 12 เดือน ประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 ของอีสาน ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น

7. แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความเจริญก้าวหน้าด้านกาสื่อสารและโทรคมนาคมในทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3-4) ได้จัดประเภทแหล่งเรียนรู้ไว้ 2 แบบคือ

แบบที่ 1 จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กวาด ดินทราย ชายทะเล ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมตลอดจนเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุพิพิธภัณฑ์ห้องสมุดประชาชน สถาบันการศึกษา สนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ ฯลฯ

3. บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคตินักประดิษฐ์และผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ

แบบที่ 2 จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ครู อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรมห้องศิลปะ ฯลฯ ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนามห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ฟังนา สวนผัก สวนผลไม้

แหล่งทอผ้า ร้านอาหารดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เทคโนโลยีพื้นบ้าน เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ฯลฯ

คำริ บุญชู(2548: 28) จำแนกประเภทของการเรียนรู้เป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท และข้าราชการ ภูมิชนสงฆ์ศิลปิน นักกีฬา

2. แหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติโบราณสถาน สถานที่ข้าราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม หอสมุด ถนน สะพาน เขื่อนฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก พุงนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณีและความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

สรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งการเรียนรู้สามารถแบ่งออกเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นผู้คน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเล ป่า ไม้ ฯลฯ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญ เช่น พิพิธภัณฑ์โบราณสถาน ตลาด ฯลฯ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสารสนเทศ เช่นเทคโนโลยี สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในบริบทของแต่ละชุมชน

5.4 ประโยชน์ของการเรียนรู้

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544-29-32) กล่าวถึงประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในส่วนของผู้บริหารและครูในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดหา จัดสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนในโรงเรียน

2. ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์การจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

3. ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการเสนอผลงานนวัตกรรมที่เกิดจากการใช้แหล่งการเรียนรู้

4. กำกับ ติดตาม ดูแลและประเมินผลระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนการใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ของครู มีผลต่อครูโดยตรง ดังนี้

1. เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
2. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในแหล่งเรียนที่จูงใจและเสริมแรงให้เกิดการเรียน
3. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงเมตตานักเรียนอย่างทั่วถึง
4. จัดกิจกรรมและสถานการณ์ในแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้
6. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง
7. ฝึกให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงตนเองด้านการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
8. จัดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เป็นผลงานจากการสร้างความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545: 6-7) กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันไว้ว่าเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีจิตวิจรรย์ญาณตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น เร็ว ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ เรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และทำให้เกิดการอยากรู้ อยากเห็นส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างกันได้เท่าเทียมกัน เป็นการบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกัน เกิดการเรียนรู้วิธีการใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติมการเรียนรู้ในหลายมิติจากแหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลาย เชื่อมโยงที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนการสอนของผู้เรียน

ธีรศักดิ์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2545: 78) กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ ว่าแหล่งเรียนรู้เป็นหน่วยการสร้างเสริมประสบการณ์และพอกพูนความรู้ให้มากขึ้นแก่ผู้เรียน ซึ่งสามารถศึกษาได้จากสถานที่โดยทั่วไปทั้งตัวเมือง หรือนอกเมือง ถ้าไม่มีก็สมควรจัดให้มีขึ้น เพราะแหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่ปมเพาะความรู้ได้

ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์ (2546: 20) กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของการใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ว่า

1. ประสบการณ์ในโรงเรียนจะกลายเป็นสิ่งที่มีความหมายมากยิ่งขึ้น เพราะประสบการณ์จริงนอกโรงเรียนและสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมจะวางพื้นฐานนำไปสู่การสร้างแนวคิดในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ผู้เรียนจะปรับตัวเพื่อเป็นพลเมืองที่ดียิ่งขึ้นเมื่อรู้ว่าได้ไปเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความรู้ที่มีความหมาย เช่น ถ้าผู้เรียนได้เข้าไปช่วยพัฒนาชุมชนให้สะอาด ผู้เรียนก็จะรู้สึกไม่อยากทิ้งขยะมูลฝอย อยากให้ชุมชนสะอาดน่าอยู่ สื่อเหล่านี้มีคุณค่ามากกว่าการอ่าน หรือฟังคำสอนจากตำรา เพราะผู้เรียนได้ลงมือทำเองและเกิดความรู้สึกขึ้นเอง

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้คือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้วยการเรียนรู้จากของจริงสถานที่จริงทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และเกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ให้สูงขึ้นและการเรียนรู้อย่างมีความสุข

5.5 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้

กรมวิชาการ(2543: 9) เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ ดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น
2. เน้นการศึกษา วิเคราะห์ และวิพากษ์
3. นำกระบวนการหรือความคิดแนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบเป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้นักเรียนคิดหลายด้านหลายมุม คิดอย่างอิสระแล้วสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
6. ผลผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น
7. เน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต
8. ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมีแนวทางกิจกรรม 4 แนวทาง คือ

8.1 ครูผู้สอนเป็นผู้ควบคุมการใช้หลักสูตรโดยพิจารณานำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์ตามในหลักสูตรแม่บท โดยใช้ระยะเวลาจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในแผนการสอนของกลุ่มประสบการณ์นั้น

8.2 เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง

8.3 นำบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้กับผู้เรียน

8.4 สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมต่าง ๆ ที่ปรากฏตามเนื้อหาข้อหลักสูตร

พินิจดา วีระชาติ (2542: 27) เสนอแนะการนำแหล่งชุมชนมาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษาเอาไว้
ดังนี้

1. บุคคลมีประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น

1.1 เป็นวิทยากรในด้านต่าง ๆ แล้วแต่จุดประสงค์ของการเรียนรู้และความรู้ความ
ชำนาญความสำเร็จในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

1.2 เป็นตัวอย่างแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้นักเรียน ได้เห็นชีวิตตัวอย่าง
แบบอย่างแท้จริงของความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพ คุณธรรม เกียรติยศ ชื่อเสียง การเสียสละ
การทำประโยชน์แก่ชุมชน หรือสาธารณชน เป็นต้น

1.3 ใ้บุคคลช่วยเหลือกิจกรรมและกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น

1.3.1 ช่วยเหลือสถานศึกษาในเรื่องการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือแรงงาน
เป็นต้น

1.3.2 ใ้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็น ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงหลักสูตร
โปรแกรมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

1.3.3 เป็นกรรมร่วมในหน่วยงานหรือแผนกต่าง ๆ ของโรงเรียน

1.3.4 ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ช่วยในการดูแลเด็ก ช่วยในการ
รักษาพยาบาล

1.3.5 ช่วยในการสอนชุมชน แต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ
มากมายมีความรู้ความสามารถต่าง ๆ มีคนจำนวนมากยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยสอนนักเรียน
สอนครู หรือประชาชนโรงเรียนอาจเชิญบุคคลเหล่านี้ใช้สอนในสาขาวิชาที่เขาชำนาญแก่นักเรียนแก่ครู
คณงานภาวโรงประชาชน

2. วัฒนธรรมประเพณีระเบียบแบบแผนตลอดจนเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและ
ความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งจะต้องให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม

3. สถาบัน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ความ
รับผิดชอบของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นต่อชุมชน ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ กับผู้เรียนและประชาชนใช้
ประโยชน์ของสิ่งต่าง ๆ นั้นให้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงเป็นธรรมในสังคม

4. โบราณสถาน โบราณวัตถุและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ นักเรียนจะได้เข้าใจประวัติความเป็น
มาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง เพื่อความรัก

ความสามัคคีความภูมิใจในชุมชนของตน การเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมและความร่วมมือส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งมีค่าต่าง ๆ ด้วย

5. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ นักเรียนจะได้เรียนรู้คุณค่า ประโยชน์และโทษของสิ่งต่าง ๆ ต่อการดำรงชีวิต การปฏิบัติตนของคนในสังคมที่สัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานั้นจะต้องศึกษา วางแผนการใช้กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนมีวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะทำให้เกิดประโยชน์ตามที่ต้อง ทรัพยากรธรรมชาติมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ค้นคว้าหาความเป็นจริง สภาพที่แท้จริงของธรรมชาติเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรูปร่างลักษณะ สภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับมนุษย์ ประโยชน์ของโทษของสิ่งต่าง ๆ การใช้และการสงวนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สุขของการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์

พินิจดา วีระชาติ (2542: 27) เสนอแนะการนำแหล่งชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเอาไว้ดังนี้

1. บุคคลมีประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อการนำมาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น
  - 1.1 เป็นวิทยากรในด้านต่าง ๆ แล้ว แต่จุดประสงค์ของการเรียนรู้ ชำนาญความสำเร็จในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ
  - 1.2 เป็นตัวอย่าง แบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้นักเรียนได้เห็นชีวิตตัวอย่างแบบอย่างที่แท้จริงของความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพ คุณธรรม เกียรติยศ ชื่อเสียง การเสียสละ การทำประโยชน์แก่ชุมชน หรือสาธารณชน เป็นต้น
  - 1.3 ใ้บุคคลช่วยเหลือกิจกรรมและกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น
    - 1.3.1 ช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือแรงงาน เป็นต้น
    - 1.3.2 ใ้ขอเสนอแนะข้อคิดเห็นให้ความร่วมมือในการปรับปรุงหลักสูตร โปรแกรมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
    - 1.3.3 เป็นกรรมการร่วมในหน่วยงานต่าง ๆ หรือแผนกต่าง ๆ ของโรงเรียน
    - 1.3.4 ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ช่วยในการดูแลเด็ก ช่วยในการรักษาพยาบาล
    - 1.3.5 ช่วยในการสอนชุมชน แต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ มากมายมีความรู้ความสามารถต่าง ๆ กัน มีคนจำนวนมากยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยสอนนักเรียน สอยครูหรือประชาชน โรงเรียนควรเชิญบุคคลเหล่านั้นเข้ามาช่วยสอนในสาขาวิชาที่เขาชำนาญแก่นักเรียนแก่ครู คนงานภารโรงและประชาชน

2. วัฒนธรรม ประเพณี ระเบียบแบบแผนตลอดจนเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม

3. สถาบัน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่อชุมชน ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ กับผู้เรียนและประชาชนใช้ประโยชน์ของสิ่งต่าง ๆ นั้นให้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงเป็นธรรมในสังคม

4. โบราณสถาน โบราณวัตถุและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ นักเรียนจะได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง เพื่อความรักความสามัคคีความภูมิใจในชุมชนของตน การเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมและความร่วมมือส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งที่มีค่าต่าง ๆ ด้วย

5. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ นักเรียนจะได้เรียนรู้คุณค่า ประโยชน์และโทษของสิ่งต่าง ๆ ต่อการดำรงชีวิต การปฏิบัติตนของคนในสังคมที่สัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานั้นจะต้องศึกษา วางแผนการใช้กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนมีวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะทำให้เกิดประโยชน์ตามที่ต้อง ทรัพยากรธรรมชาติมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ค้นคว้าหาความเป็นจริง สภาพที่แท้จริงของธรรมชาติเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรูปร่างลักษณะสภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับมนุษย์ ประโยชน์ของโทษของสิ่งต่าง ๆ การใช้และการสงวนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สุขของการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเรียนรู้จากของจริงและสถานะที่จริง ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือในเรื่องที่สนใจได้ทั้งจากแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ชุมชนชนและธรรมชาติรอบตัวของผู้เรียนเป็นที่ที่สามารถค้นคว้าหาความรู้ค้นคว้าหาความรู้ได้ไม่รู้จักจบ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ฝึกทำงานเป็นกลุ่มร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น ฝึกทักษะการสังเกตการณ์เก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความและการสรุปความ คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ประเมินผลการทำงานด้วยตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

5.6 งานวิจัยเกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ งานวิจัยในประเทศ

นราวัลภ์ สายเนตร(2550: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันในการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนระดับปฐมวัยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ เลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนตามวุฒิภาวะของเด็กปฐมวัย และเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นด้านการนิมนต์พระมาอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนเป็นส่วนมาก ปัญหาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนที่พบคือการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ และปัญหาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น คือ มีเวลาในการดำเนินการน้อย ครูผู้สอนระดับประถมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนมเขต 2 มีความต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนในด้านการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์ ที่มีคุณภาพเพื่อนำมาใช้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นในด้านร่วมกันดูแลรักษาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้ชำรุดเสียหาย

ธนาวรรณ แสงไวศยสุข (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า

1. จากการศึกษาใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิง 4 ประเภทพบว่าครูผู้สอนได้ใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1.1 ประเภทเรียนรู้ที่เป็นบุคคล: ครูส่วนใหญ่นิยมให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มาสอนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไทย ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมการแทงหยวก ใช้งานท้องถิ่นด้านหัตถกรรมดินเผา ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนโบราณ และใช้ภูมิปัญญาด้านท้องถิ่นด้านช่างปั้นปูนลวดลาย ตามลำดับ

1.2 ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญ :ครูส่วนใหญ่ก็นำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้วัดไร่ขิงมาที่สุดรองลงมาได้แก่ โบราณสถานองค์พระปฐมเจดีย์ บริเวณพุทธมณฑล พระราชวังสนามจันทร์ และพระประโทนเจดีย์

1.3 ประเภทแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ: ครูส่วนใหญ่ก็นำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้แม่น้ำท่าจีนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ แหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน แหล่งอาชีพทางการเกษตร แหล่งอาชีพทางประมง แหล่งเรียนรู้ตลาดน้ำวัดดอนหวาย และแหล่งเรียนรู้คลองมหาสวัสดิ์

1.4 ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศ :ครูส่วนใหญ่ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากสื่อ สิ่งพิมพ์ วารสาร หนังสือ ตำราจากห้องสมุดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ศึกษาแหล่งความรู้จากวีดิทัศน์ การใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอน ศึกษาค้นคว้าจากโทรทัศน์ทางการศึกษา สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตตามโครงการห้องสมุดมีชีวิต และให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด

2. จากกรรวบรวบปัญหาข้อเสนอแนะการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิงพบว่า

2.1 ปัญหาพบว่าการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูวัดไร่ขิงขาดการวางแผนที่ดี การติดต่อประสานงานเชิญครูภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการจูงใจที่ดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาที่ต้องการมีไม่เพียงพอแก่นักเรียน รายวิชาที่ทำการสอน เวลาที่ทำการสอน เวลาที่ใช้ศึกษาแหล่งความรู้นอกสถานศึกษามีน้อยเกินไปในการใช้แหล่งเรียนรู้แต่ครั้งใช้งบประมาณจำนวนมาก

2.2 ข้อเสนอแนะ ความมีการวางแผนที่ดี ชัดเจน ควรสรรหาวิทยากรท้องถิ่น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เพียงพอ เหมาะสมและตรงตามสาขาที่ต้องการ ควรมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด

ภรภัทร นิยมชัย (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการศึกษาวิจัย เพราะว่าเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ สูงขึ้นมากกว่าการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ในทุกช่วงเวลาระหว่างการทดลอง และความสามารถทางพหุปัญญามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นตลอดแต่ละช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน

6.1 ความหมายของโบราณสถาน

ตาม พ.ร.บ โบราณสถานวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 หมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น” เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็น แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

6.2 ประเภทของโบราณสถาน

ประเภทของโบราณสถานที่จะระบุไว้ “ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535” อาจแยกได้ 2 วิธี คือ

1. แบ่งแยกโดยพิจารณาตามหลักกรรมสิทธิ์ คือ แบ่ง
  - 1.1 โบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ปกครองครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
  - 1.2 โบราณสถานที่ไม่ใช่เจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
2. แบ่งโดยพิจารณาจากหลักการขึ้นทะเบียน คือแบ่งเป็น
  - 2.1 โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียน คือ แบ่งเป็น
  - 2.2 โบราณสถานที่มิได้ขึ้นทะเบียนอย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง กรมศิลปากร ยังแบ่ง

ประเภทโบราณสถานโดยการใช้เงื่อนไขอื่น ๆ อีก เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการโบราณสถาน ดังนี้

1. แบ่งตามคุณค่าของความสำคัญ
  - 1.1 โบราณสถานระดับชาติ ได้แก่
    - 1.1.1 โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคมหรือชาติพันธุ์วิทยา ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญไม่เฉพาะต่อชุมชนใด ชุมชนหนึ่ง
    - 1.1.2 โบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และราชสำนัก โดยมีหลักฐานบ่งชี้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น พระราชวังโบราณเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
    - 1.1.3 โบราณสถานซึ่งมีลักษณะเด่น เป็นตัวแทนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพเยี่ยมยอด หรือสามารถบ่งชี้ได้ถึงพัฒนาการทางศิลปะ สถาปัตยกรรม
    - 1.1.4 โบราณสถานที่มีลักษณะที่หายาก และมีเหลืออยู่น้อยแห่งเป็นตัวแทนของรูปแบบใด ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ
    - 1.1.5 โบราณสถานที่ยังมิได้มีการสำรวจ ดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดีหรือขึ้นทะเบียนโบราณสถาน
    - 1.1.6 ซากโบราณสถานซึ่งเป็นโบราณสถานร้างที่มีความเก่าแก่และไม่มีการใช้งานใน ลักษณะที่สืบเนื่องจากประโยชน์ใช้สอยดั้งเดิมของโบราณสถาน

1.2 โบราณสถานระดับท้องถิ่น ได้แก่

1.2.1 โบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคม หรือชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งมีความสำคัญผูกพันเป็นพิเศษเฉพาะต่อชุมชน ในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเท่านั้น

1.2.2 โบราณสถานซึ่งมีลักษณะที่นอกเหนือไปจากที่บ่งชี้ถึงความเป็น โบราณสถานระดับชาติ

2. แบ่งตามลักษณะที่ปรากฏ

2.1 โบราณสถานที่เห็นรูปทรงชัดเจน

2.2 ซากโบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่เคยมีรูปทรง และใช้ประโยชน์มาแต่อดีต แต่ปัจจุบันได้เสื่อมสภาพลงจนไม่เป็นรูปทรงที่ชัดเจน แต่ยังมีคุณค่าใน สถานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น

2.2.1 คูเมือง กำแพงเมืองโบราณ เป็นแนวเขตเมืองในสมัยโบราณที่ใช้ ป้องกันบ้านเมืองในขณะเดียวกันก็อาจใช้ประโยชน์ในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ คูเมืองและกำแพงเมืองนี้ใน สภาพปัจจุบันอาจเปลี่ยนสภาพไปแล้วแต่เราสามารถเห็นร่องรอยได้อย่างชัดเจนในภาพถ่ายทาง อากาศ

2.2.2 ถนนโบราณ

2.2.3 เนินดินที่ปกคลุมโบราณสถานต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เนินดินที่ปก คลุมซากเจดีย์ วิหารสมัยอยุธยาที่ปรักหักพังไปแล้ว เมื่อทำการขุดแต่งลอกดินที่ทับถมออกด้วยหลัก วิชาทางโบราณคดี (ขุดแต่ง) ก็จะปรากฏซากสถาปัตยกรรมที่ถูกดินปกคลุมอยู่ได้

2.2.4 เนินดินที่มีร่องรอยการอยู่อาศัยมาก่อนในอดีต หรืออาจเป็นแหล่งฝัง ศพ หรือแหล่งผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น เตาเผา ภาชนะโบราณ แหล่งผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ โลหะเป็นต้น หรือที่เรียกโดยรวมว่า แหล่งโบราณคดี ตัวอย่างได้แก่ แหล่งที่อยู่อาศัยสมัยทวารวดีที่ เมืองโบราณบ้านคูเมืองอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี แหล่งโบราณคดีโคกพนมดี อันเป็นเนินดิน ขนาดใหญ่ที่อำเภอพนสนธิ์ม จังหวัดชลบุรี ช่างได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ อาศัยของคนก่อนประวัติศาสตร์ตั้งแต่ 2000-4000 ปีมาแล้ว หรือแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นแหล่งฝังศพของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 2300-3500 ปีมาแล้ว

2.2.5 แหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ สถานที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์สำคัญใน อดีต และเกี่ยวข้องกับเรื่องราวมนประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การจดจำและรักษาไว้ เช่น พุ่่งสัมฤทธิ์จังหวัด นครราชสีมา ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3. แบ่งตามวัสดุก่อสร้าง

3.1 โบราณสถานที่ยังสร้างด้วยดิน ได้แก่ กำแพงเมือง คันดิน คูเมือง

3.2 โบราณสถานที่ยังสร้างด้วยอิฐ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ปรางค์กำแพงเมือง

ประตูเมือง เป็นต้น

3.3 โบราณสถานที่ยังสร้างด้วยหินและศิลาแลง ได้แก่ ปราสาทหรือสถาปัตยกรรมที่ได้อิทธิพลเขมร เช่น เจดีย์และโบสถ์วิหารในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร เป็นต้น

3.4 โบราณสถานที่ยังสร้างด้วยไม้ ได้แก่ บ้าน กุฎี ศาลาการเปรียญหอไตร หอระฆังโบสถ์ เป็นต้น

4. แบ่งตามประโยชน์การใช้สอย

4.1 โบราณสถานร้าง (Dead Monument) หมายถึง สิ่งก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรมฯ ที่เป็นโบราณสถานที่ยังปัจจุบันถูกทิ้งร้าง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ใช้งานเดิมดังในอดีต จนกลายเป็นหลักฐานทางโบราณคดี ตัวอย่างเช่น วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี

4.2 โบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monument) เป็นโบราณสถานที่ยังคงมีการใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ดั้งเดิมจนถึงทุกวันนี้ เช่น โบสถ์ เจดีย์ ป้อมปราการ หรือคูคลอง เป็นต้น

6.3 แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระพีพรพน ใจภักดี (2548: 31) กล่าวว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเพียงจังหวัดเล็ก ๆ ในประเทศไทย แต่มีความหมายทางประวัติศาสตร์มาก เพราะที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยา ดินแดนที่เคยเป็นราชธานีของไทยนานถึง ๔๑๗ ปี มีพระมหากษัตริย์ประมุขถึง ๑๓ พระองค์ เป็นดินแดนที่เจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ตลอดจนการติดต่อค้าขายจากต่างประเทศ

ปัจจุบันนี้โบราณสถาน โบราณวัตถุในอยุธยาได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพใกล้เคียงกับอดีตให้มากที่สุด เพื่อให้เห็นเอกลักษณ์อันยิ่งใหญ่ของชาติไทยที่เคยเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการศึกษาประวัติความเป็นมาของราชธานีเก่าที่มีอายุ ๔๐๐ ปี นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ประเทศไทยได้มอบไว้ให้เป็นมรดกของมนุษยชาติทั้งมวล ดังนั้นชาวไทยทุกคนจึงควรร่วมมือกันรักษามรดกโลกชิ้นนี้ไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

จากการกล่าวข้างต้นจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโบราณสถานต่าง ๆ ให้ศึกษาเรียนรู้หลายแห่งด้วยกันทั้งที่เกาะเมืองในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาและนอกเมือง

1. แหล่งเรียนรู้โบราณสถานวัดธรรมิกราช

วัดธรรมิกราช เดิมชื่อ วัดมุขราช ตั้งอยู่ใน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ติดกับพระราชวังโบราณ และวัดพระศรีสรรเพชญ์ ปัจจุบันยังเป็นวัดที่มีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาและปฏิบัติธรรมอยู่ โดยมีพระครูสมุทรธรรมภณเป็นเจ้าอาวาส

ประวัติ

เมื่อพระเจ้าสายน้ำผึ้ง สร้างวัดพนัญเชิงนั้น พระราชโอรส คือพระเจ้าธรรมิกราช โปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นที่บริเวณเมืองเก่าชื่อเมืองอโยธยาศรีรามเทพนคร ทางหน้าประตูด้านทิศเหนือคือ พระเจดีย์สิงห์ล้อม ๕๒ ตัวที่แตกต่าไปจากเจดีย์ทั่วไป นับเป็นพระเจดีย์สิงห์แห่งเดียวในพระนครศรีอยุธยา ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา ในสมัยต่อมา พระมหากษัตริย์ได้ทรงบูรณะมาโดยตลอด โดยสังเกตจากร่องรอยการซ่อม และพื้นที่ของวัดที่อยู่ทางทิศตะวันออกของพระนครฯ **วิหารหลวง** วัดธรรมิกราชมีวิหารขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นวิหารหลวง โดยโครงสร้างของวิหารไม่ได้มีโครงเหล็กเป็นรากฐาน แต่มีความมั่นคงแข็งแรงมาก เพราะใช้ปูนเปลือกหอยและประสานด้วยน้ำตาลอ้อยเคยเป็นที่ประดิษฐานพระประธาน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำริดขนาดใหญ่ แต่ถูกพม่าเผาทำลายเหลือเพียงพระเศียร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยาพระพุทธรูปสำริดองค์นี้ยังถือเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะลพบุรีหรือศิลปะยุคก่อนกรุงศรีอยุธยาคือพระพักตร์เป็นสี่เหลี่ยม แลดูเคร่งเครียด พระพักตร์ถ่มึงทึง จนชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่า“**หลวงพ่อกแก้วเจดีย์ทรงกลมที่มีปูนปั้นรูปสิงห์ล้อม**ความโดดเด่นเมื่อแรกเห็นวัดนี้ คือ เจดีย์ทรงกลมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือมีปูนปั้นรูปสิงห์ล้อมรอบไว้อย่างงามสง่าและหาชมได้ยากในเมืองไทย เป็นสัญลักษณ์ของ”ข้าราชการ”(ผู้รับใช้พระราชา)มาจวบจนถึงปัจจุบันก็เพราะครุฑเป็นสัตว์พาหนะของพระวิษณุ

2. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์เรือไทย

พิพิธภัณฑ์เรือไทย ตั้งอยู่เลขที่ ๑๒ หมู่ ๑ ซอยบางเขียน ๘ (ขาวมาลา) ถนน บางเขียน ตำบล ประตูลี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยอาจารย์ไพฑูริย์ ขาวมาลา เป็นผู้ ก่อตั้ง เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๗ ด้วยจิตวิญญาณที่ผูกพันกับสายน้ำและเรือมาตั้งแต่วัยเด็ก อีกทั้งยังได้เป็น อาจารย์ผู้สอน วิชาออกแบบ เขียนแบบ และการต่อเรือ มาตลอดชีวิตที่รับราชการ ณ โรงเรียนช่างต่อ เรือ (ปัจจุบัน วิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมต่อเรือ) ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๑ จนถึงเกษียณอายุ ราชการในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ได้เล็งเห็นว่าความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การคมนาคมและการ ขนส่งของประเทศ จะทำให้การใช้เรือในอนาคตน่าจะน้อยลง และไม่ใช่วิสัยหลักในการต่อเรือจะ หมดไปอนุชนรุ่นหลังจะไม่รู้จักเรือไทย และเรือพื้นบ้าน ท่านจึงได้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เรือไทยขึ้น ณ บ้านพักในยุคนั้น เพื่ออนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ เรื่องเรือไทย ให้กับนักเรียน นักศึกษา ประชาชน ผู้สนใจ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

พิพิธภัณฑ์เรือไทย ประกอบด้วยส่วนจัดแสดง ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง อาคารเรือโบราณ จัดแสดงเรือโบราณ ซึ่งเคยใช้งานจริงในอดีต บางลำมีอายุกว่า ร้อยปี เช่น เรือชะล่า ไม้สัก ยาว ๘.๕ เมตร เรือมาดประทุน เรือมาดแก่ง ชุดจากไม้ตะเคียนทั้งต้น เรือ หมู เรือพายม้า เรือขุดที่มีความอ่อนช้อย สวยงาม เรือบดเกลือ ซึ่งเป็นเรือที่เป็นของรางวัลที่หนึ่งจาก งานประจำปีของอยุธยาในอดีต เรือโปงตาล ซึ่งขุดมาจากต้นตาลทั้งต้นเช่นกัน นอกจากนี้ ยังได้จัด แสดงนิทรรศการถาวร ความรู้เกี่ยวกับเรือไทย ภาพเขียนเรือต่างๆ จากฝีมือของอาจารย์ไพฑูริย์ และ แผนที่อยู่ระยา แสดงวัดวาอาราม โบราณสถาน แม่น้ำลำคลอง ในอดีต แผ่นดินฉบับ

ส่วนที่สอง อาคารทรงไทย ทำด้วยไม้สักทอง จัดแสดงเรือจำลองประเภทต่างๆ จากฝีมือของ อาจารย์ไพฑูริย์ ได้แก่ เรือพระราชพิธีจำลอง เช่น เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรง สุบรรณรัชกาลที่๙ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เป็นต้น

ส่วนที่สาม บริเวณภายนอกอาคาร ซึ่งจัดแสดงเรือขนาดใหญ่ กลางแจ้ง เช่น เรือกระแซงต่อ ด้วยไม้สัก เป็นเรือซึ่งใช้บรรทุกข้าวเปลือก เรือเครื่องเทศ หรือเรือข้างกระดาน ซึ่งได้รับบริจาคมาจาก ครอบครัว “พุ่มตาล” เป็นเรือซึ่งใช้ค้าขายเครื่องเทศ ของใช้ เครื่องครัวประเภทต่างๆ เคยใช้ขึ้นล่องไป ค้าขายมากกว่า สิบจังหวัด เรือสุวรรณวิจิตร (จำลอง) ชุดจากไม้ตะเคียนทั้งต้น ความยาวมากกว่า สิบ สองเมตร ที่ใช้ในการถ่ายสารคดี “เสด็จประพาสต้น”ของพระพุทธเจ้าหลวง

3. แหล่งเรียนรู้โบราณสถานวัดราชบูรณะ (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

วัดราชบูรณะ ตั้งอยู่ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณเชิงสะพานป่าถ่าน ติดกับวัดมหาธาตุทางบริเวณทิศตะวันออก ห่างจากพระราชวังโบราณ เพียงเล็กน้อยจัดเป็นหนึ่งในวัดที่ใหญ่และมีความเก่าแก่มากที่สุดในพระนครศรีอยุธยา สร้างโดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยา ในปี พ.ศ. 1967 วัดราชบูรณะมีชื่อเสียงและความโด่งดังมากในเรื่องการถูกกลุ่มคนร้ายจำนวนหนึ่ง ลักลอบขุดกรุภายในพระปรางค์ประธาน ในปี พ.ศ. 2499 และช่วงชิงทรัพย์สมบัติจำนวนมากมายมหาศาลหลบหนีไป ต่อมากรมศิลปากรเข้าทำการบูรณะขุดแต่งต่อภายหลัง พบทรัพย์สมบัติที่หลงเหลือและเครื่องทองจำนวนมาก ปัจจุบันทรัพย์สมบัติภายในกรุถูกเก็บรักษาไว้ที่ห้องราชบูรณะ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

โบราณสถาน

พระปรางค์วัดราชบูรณะมีกรุใหญ่และลึก กรมศิลปากรทำการขุดเรียบร้อยแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2500 ในปัจจุบันเปิดให้เข้าไปชมกรุได้ตามปกติ กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะมีทั้งหมด 4 ห้องใหญ่ๆ เรียงกันลงไปแนวตั้ง โดยชั้นล่างสุดอยู่ในแนวระดับพื้นดิน ดังนี้

กรุชั้นที่ 1

เป็นชั้นที่อยู่บนสุด เดิมมีผนังก่อปิดภาพทั้งหมด (ภาพคนจีน เทพชุมนุม ฯลฯ) หลังผนังทำเป็นช่องเล็กๆ ใส่พระพิมพ์ และ พระพุทธรูปไว้จนเต็ม และในนั้น คนร้ายพบพระพุทธรูปทองคำขนาดหน้าตัก 1 ศอก อยู่ 3-4 องค์

กรุชั้นที่ 2

เป็นชั้นกลาง มีถาดทองคำ 3 ใบเต็มไปด้วยเครื่องทอง กรมศิลปากรได้รื้อพื้นออก จึงทำให้กรุห้องที่ 2 และ 3 เชื่อมกัน มีจิตรกรรมเป็นภาพอดีตชาติพระพุทธเจ้า วาดอยู่ในช่องสี่เหลี่ยม และ รอบๆ มีโต๊ะสำริดเล็กๆ ตั้งอยู่ทุกซุ้มเว้นด้านใต้ ใ้วางเครื่องทอง และ ผ้าทองที่ขโมยให้การว่าแค่แต่กะป็นเป็นผงแล้ว

กรุชั้นที่ 3

เป็นห้องที่อยู่ที่สุด เป็นห้องที่สำคัญที่สุด บรรจุพระบรมธาตุ ซึ่งเก็บรักษาอย่างดีในเจดีย์ทองคำ และ รอบๆยังเต็มไปด้วยพระพุทธรูปต่างๆ

4. แหล่งเรียนรู้โบราณสถานป้อมเพชร

ป้อมเพชรตั้งอยู่ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาบริเวณแม่น้ำ บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักไหลมาบรรจบกัน ทำให้เกิดเป็นลานน้ำวนขนาดใหญ่ หากยืนอยู่ที่ป้อมเพชรแล้วมองไปที่ฝั่งตรงข้าม ทางด้านซ้ายมือคือ วัดพนัญเชิง ทางด้านซ้ายมือคือ วัดใหม่บางกะจะ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา บริเวณนี้ใช้เป็นจุดเรือสำเภาและเรือสินค้าของชาวต่างชาติ จึงเป็นตลาดใหญ่ที่ชาวบ้านสมัยก่อนนิยมเรียกกันว่า ตลาดน้ำวน แต่เพราะเหตุที่บริเวณส่วนนี้มีชื่อว่า บางกะจะ จึงทำให้ชื่อตลาดน้ำวนแห่งนี้เป็นตลาดน้ำวนบางกะจะไปด้วยกรุงศรีอยุธยามีป้อมกำแพงเมืองจำนวนมาก ป้อมเพชรเป็นป้อมปราการที่กรมศิลปากรบูรณะแล้วป้อมเพชรสร้างขึ้นตามแบบอย่างตะวันตก เป็นป้อมปืนใหญ่รูปแปดเหลี่ยมยื่นออกไปจากแนวกำแพงเมือง ก่อด้วยอิฐและศิลาแลง มีใบเสมา ส่วนที่แสดงความเป็นตะวันตกคือช่องคูหาโค้งครึ่งวงกลม ปัจจุบันป้อมเพชรและยังคงสภาพสมบูรณ์อยู่เป็นส่วนใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตรวจสอบภูมิสถานของพระนครศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก โดยพระยาโบราณนราธิราช (ตำแหน่งในขณะนั้น) เนื่องในวโรกาสที่จะทรงจักพระราชวังโบราณ

ให้เป็นที่ทรงบำเพ็ญพระกุศลในพระราชพิธีชงมงคล ในครั้งนั้นพระยาโบราณฯ ได้ตรวจดูกำแพงและ
 ซากป้อมต่างๆ พบว่ามีในขณะนั้น 16 ป้อม ได้บันทึกลักษณะสัณฐานของป้อมเพชรไว้ว่า “ป้อมเพชร
 เป็นป้อมใหญ่สำหรับป้องกันข้าศึกที่จะมาทางน้ำตรงมุมพระนครด้านใต้ ป้อมนี้ก่อยื่นออกไปจากแนว
 กำแพงหน้าสามวา มีเศษ กลางป้อมเป็นพื้นดินว่าง มีบันไดอิฐขึ้นเชิงเทินในป้อม ตามเหลี่ยมป้อมมี
 พื้นดินมีประตูคูหาก่อเป็นรูปโค้ง มีรอยติดบานที่จะใช้เปิดปิดเข้าออกได้ คูหากว้าง 4 คอก (2 เมตร) สูง
 5 คอก (2.50 เมตร) บนหลังคาคูหา มีช่องกลวงตลอดขึ้นไปถึงเชิงเทิน... เมื่อมีข้าศึกมาตีดูพระนคร คง
 จะลากปืนใหญ่ไปในป้อม เอาไม้แก่นปักลงในช่องว่าง เป็นระเนียดปิดช่องคูหากันหน้าบานประตู
 ส่วนบนป้อมก็คงจะตั้งปืนใหญ่ได้ด้วยมีที่กว้าง”

หลักฐานทางโบราณคดีของกำแพงเมืองตรงบริเวณป้อมเพชรชี้ให้เห็นว่า กำแพงเมืองก่ออิฐรุ่น
 แรกมีความหนาถึง 6.50 เมตร โดยก่อเป็นผนัง 2 ชั้น มีคานอิฐเชื่อมผนังทั้งสอง ทำให้เป็นห้อง
 สี่เหลี่ยมเป็นช่องๆ ซึ่งถมด้วยดินและอิฐหัก แต่แนวกำแพงเมืองรุ่นที่สอง ซึ่งน่าจะจัดสร้างขึ้นในสมัย
 พระนารายณ์นั้น มีความหนาของกำแพงเพียง 1.50 เมตร ส่วนความสูงรวมใบเสมาประมาณ 6.50
 เมตร¹⁰

5. แหล่งเรียนรู้พระราชวังจันทรถกษม

พระราชวังจันทรถกษมหรือวังหน้า ตั้งอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก(คลองคู่อื่นหน้า) ตำบลหัวรออำเภอ
 พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระราชวังที่ปรากฏหลักฐานตามพระราชพงศาวดาร
 สันนิษฐานได้ว่า สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2120 ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเพื่อเป็นที่
 ประทับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยามเสด็จจากเมืองพิษณุโลกเพื่อมาเฝ้าพระราชบิดาที่กรุงศรี
 อยุธยา พระราชวังแห่งนี้พระนเรศวรทรงใช้เป็นกองบัญชาการรับศึกหงสาวดีเมื่อปี
 พ.ศ. 2129 นอกจากนี้ยังเคยเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระมหากษัตริย์ที่สำคัญถึง
 8 พระองค์ คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ เจ้าฟ้าสุทัศน์ สมเด็จพระนารายณ์

มหาราช ขุนหลวงสรศักดิ์ (พระเจ้าเสือ) สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กรมพระราชวังบวรมหาเสนาพิทักษ์ ภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 พระราชวังจันทร์เกษมได้ถูกทิ้งร้างไป จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงได้มีการปรับปรุง บูรณะ เพื่อใช้สำหรับเป็นที่ประทับในเวลาทีพระองค์เสด็จประพาสพระนครศรีอยุธยา และโปรดพระราชทานนามว่า พระราชวังจันทร์เกษม เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2436

สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งใช้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และที่ทำการมณฑลเทศาภิบาล จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการบูรณะซ่อมแซมอีกครั้ง**กำแพงพระราชวัง**ปัจจุบันถือเป็นกำแพงอิฐ มีใบเสมา มีประตูด้านละ 1 ประตู รวม 4 ด้าน แต่เดิมนั้นคาดว่ามีกำแพง 2 ชั้น เช่นเดียวกับวังหลวง

พลับพลาจตุรมุข ตั้งอยู่บริเวณกำแพงด้านหน้าชานของพลับพลาในสมัย ร.4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารพลับพลาจตุรมุขแปด เพื่อใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับออกงานว่าราชการ และที่ประทับในเวลาเดียวกันต่อมาแต่เดิมที่บริเวณที่ตั้งพลับพลาจตุรมุขชานแนวอาคารก่ออิฐถือปูน

พระที่นั่งพิมานรัตยา เป็นหมู่ตึกกลางพระราชวัง มี 4 หลัง คือ อาคารปรัศว์ซ้าย อาคารปรัศว์ขวา พระที่นั่งพิมานรัตยา และศาลาเชิญเครื่อง**พระที่นั่งพิสัยศัลลักษณ์** (หอส่องกล้อง) ตั้งอยู่บริเวณกำแพงด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ เป็นอาคารหอสูง 4 ชั้น ที่สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในสมัย ร. 4 ได้ทรงสร้างขึ้นใหม่อีกครั้งตามแนวรากฐานอาคารเดิม และใช้เป็นที่ประทับทอดพระเนตรดวงดาว

6. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย ถนนปรีดีพนมยงค์ตรงข้ามกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรโบราณวัตถุที่พบจากกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2500

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา นับเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ แห่งแรกของไทยที่มีรูปแบบการจัดแสดงแบบใหม่คือ นำโบราณวัตถุมาจัดแสดงจำนวนไม่มากจนเกินไปและใช้แสงสีมาทำให้การนำเสนอดูน่าสนใจในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชปรารภกับรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการและอธิบดีกรมศิลปากรในสมัยนั้นว่า “ โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่พบในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะนี้ สมควรจะได้มีพิพิธภัณฑ์สถานเก็บรักษา และตั้งแสดงให้ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2504

โบราณวัตถุที่สำคัญ อาทิ พระแสงดาบทองคำ ขนาด ยาว 115 ซม. กว้าง 5.5 ซม. สมัยอยุธยา ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ พระเต้าทักษิโณทกทองคำ ขนาด เส้นผ่าศูนย์กลาง 2.7 ซม. สูง 18.5 ซม. สมัยอยุธยา ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ ข้างทรงเครื่องทองคำ ขนาด ยาว 15.5 ซม. สูง 12 ซม. สมัยอยุธยา ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

นอกจากนี้จัดแสดงในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในแหล่งอนุสรณ์สถาน คือ จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่พบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจากการขุดแต่งบูรณะโบราณสถาน ซึ่งจัดแสดง 3 อาคาร ซึ่งได้จัดแสดง เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องถ้วย เงินตรา จัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุที่พบในประเทศไทยตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์ เพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ ฯลฯ

7. แหล่งเรียนรู้โบราณสถานเจดีย์ภูเขาทอง

เจดีย์ภูเขาทอง เป็นเจดีย์ที่สูงใหญ่ตั้งอยู่กลางทุ่งนา สามารถเห็นได้แต่ไกล สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระรามาเมศวร เมื่อปี พ.ศ. 1930 และเมื่อปี พ.ศ. 2112 พระเจ้าบุเรงนอง แห่งเมืองหงสาวดี ได้ยกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ จึงได้สร้างพระเจดีย์ใหญ่แบบมอญขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ที่วัดนี้ เจดีย์ที่สร้างนี้เรียกว่าภูเขาทอง และวัดที่อยู่ติดกับเจดีย์นี้ก็เรียกว่า วัดภูเขาทอง

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ได้ทำการปฏิสังขรณ์องค์เจดีย์ใหม่ เปลี่ยนรูปจากเจดีย์มอญเป็นรูปเจดีย์ย่อไม้สิบสองที่กำลังนิยมอยู่ในขณะนั้น ส่วนฐานนั้นเป็นศิลปมอญอยู่

กรมโยธาธิการและผังเมืองได้ร่วมกับ กรมศิลปากรจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงม้าไว้บริเวณด้านหน้าวัดภูเขาทอง ในบริเวณใกล้เคียงกันกับพระราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระสุริเยทศย์ที่กรมโยธาธิการฯ ได้สร้างไว้ก่อนหน้า เชื่อกันว่าบริเวณนี้เดิมเป็นทุ่งโล่งที่มีการตั้งทัพเข้าศึก และเกิดการทำการยุทธหัตถีในหลายครั้งหลายสมัย

8. แหล่งเรียนรู้โบราณสถานวัดบรมพุทธาราม

ปัจจุบันวัดบรมพุทธาราม ตั้งอยู่ในเขตตำบลประตูชัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา(๑)ในเขตของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยาบนพื้นที่กึ่งกลางค่อนไปทางทิศใต้ของเกาะเมือง ริมถนนศรีสรรเพชญ์ (ถนนมหาวิชัยหรือถนนป่าตอง)ปากตะวันออกใกล้ประตูชัยซึ่งเป็นประตูใหญ่บนแนวกำแพงเมืองด้านใต้ในบริเวณที่ตั้งวัดนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นย่านป่าตองซึ่งเคยเป็นที่ตั้งนิเวศสถานของสมเด็จพระเพทราชามาก่อนเมื่อขึ้นครองราชย์แล้วจึงได้สถาปนาขึ้นเป็นพระอารามทางด้านทิศตะวันออกของวัดติดกับคลองชะไกรน้อยซึ่งเป็นคลองที่ชักน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้ของเกาะเมืองเข้ามาสู่งบึงพระรามทางด้านทิศเหนือในบริเวณคลองนี้มีความสำคัญในแง่เศรษฐกิจการค้าเพราะมีตลาดน้ำและตลาดบกที่สำคัญ คือ ตลาดป่าตองซึ่งแนว

ถนนและคลองดังกล่าวอาจจะมีส่วนทำให้แผนผังของวัดต้องวางตัวตามแนวเหนือ-ใต้ เพราะพื้นที่แคบ ไม่สามารถวางตัวตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตกได้

วัดบรมพุทธารามเป็นวัดขนาดเล็กมีฐานะเป็นพระอารามหลวงฝ่ายคามวาสีครั้งกรุงศรีอยุธยา (๒) และเป็นที่สุดิตของพระราชกษัตริย์ที่มีฐานานุศักดิ์เป็นพระญาณสมโพธิในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาว่า สมเด็จพระเพทราชาโปรดฯ ให้สร้างวัดนี้ขึ้นในบริเวณย่านป่าตองอันเป็นนิเวศสถานเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๒(๓) โดยโปรดฯ ให้สถาปนากำแพงแก้ว พระอุโบสถ วิหาร การเปรียญ เสนาสนะกุฏิ และให้หมื่นจันทราชางเคลือบให้เคลือบกระเบื้องสีเหลืองมุงหลังคาพระอุโบสถวิหาร การเปรียญ สร้างอยู่ ๒ ปี จึงเสร็จ ถวายนามพระอารามชื่อว่า “วัดบรมพุทธาราม” แล้วสมโภชฉลอง ๓ วัน ๓ คืนเจ้าอธิการซึ่งนิมนต์เข้ามาอยู่ตั้งให้เป็นพระราชกษัตริย์ชื่อ “พระญาณสมโพธิ” ทรงพระราชูทิศเป็นพระรัตนตรัยบูชาพระราชกัลปนาส่วยขึ้นพระอารามเป็นอันมาก มีแห่งพระอุบายตราภรณ์หลวง นาคหลวง สระสนาน ช่าง ม้า ที่มีเป็นการพิเศษ

เนื่องจากวัดนี้เคยเป็นพระอารามหลวงครั้งกรุงศรีอยุธยา และพระอุโบสถวิหาร การเปรียญ มุงหลังคาด้วยกระเบื้องเคลือบแปลกประหลาดกว่าวัดอื่นจึงเรียกกันเป็นสามัญว่า “วัดกระเบื้องเคลือบ” การมุงหลังคาด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลืองแกมเขียวนี้ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดฯ ให้มุงหลังคาพระที่นั่งดุสิตสวรรค์คัญญุมหาปราสาทในพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ และวิหารหลวงในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุจังหวัดลพบุรีเมื่อสมเด็จพระเพทราชาเป็นเจ้ากรมช่างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชอยู่ที่พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ คงเห็นหลังคากระเบื้องเคลือบสีเหลืองสวยงามดีจึงให้มุงหลังคากระเบื้องเคลือบที่วัดบรมพุทธารามนี้บ้าง

ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๗โปรดฯ ให้ซ่อมวัดนี้ครั้งหนึ่งและโปรดฯ ให้ทำบานประตูประดับมุกสำหรับพระอุโบสถบานประตูมุกนี้ปัจจุบันอยู่ที่หอมนต์เทียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดารามบานหนึ่งวัดเบญจมบพิตรบานหนึ่ง และมีผู้ลักตัดเอาไปทำตู้หนังสือบานหนึ่งตู้ใบนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงได้ตู้ใบนี้มาและประทานแก่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครต่อมาสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้ย้ายไปประกอบเป็นบานประตูหอมนต์เทียรธรรม คือ ประตูกลางด้านตะวันตก ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ทางราชการได้ทำการฟื้นฟูบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งโบราณสถานวัดบรมพุทธารามเพื่อตรวจค้นหารากฐานเดิมบริเวณวัดได้พบกระเบื้องเคลือบสีเหลือง รูปครุฑหน้าสิงห์ รูปเทพพนม เคลือบสีเหลืองแกมเขียวซึ่งเดิมคงติดประดับอยู่ที่พระเจดีย์ซุ้มประตูหน้าพระอุโบสถซึ่งโบราณวัตถุประเภทเคลือบสีเหลืองแกมเขียวนี้นพบได้ในโบราณสถานหลายแห่งในเขตเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง กล่าวคือพระเจดีย์ย่อเหลี่ยมเคลือบสีเหลืองแกมเขียวขนาดเล็กที่วัดธรรมมิกราชกระเบื้องเคลือบสีเหลืองข้างพระอุโบสถ

วัดกุฎีดาวและพระขุนแผนเคลือบซึ่งเป็นพระพิมพ์พระพุทธรูปดินเผาเคลือบสีเหลืองแกมเขียว ปางมารวิชัย มีขุมเรือนแก้วสมัยอยุธยา อันเป็นพระเครื่องจากกรุในพระเจดีย์ชัยมงคล ณ วัดใหญ่ชัยมงคลซึ่งสร้างในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งจากการสังเกตคุณลักษณะครุฑหน้าสิงห์ เทพพนม พระเจดีย์เล็กและพระเครื่องขุนแผนดังกล่าวแสดงให้เห็นลวดลายว่าเป็นฝีมือช่างไทยเป็นศิลปะอยุธยาอันแสดงให้เห็นรูปแบบและเทคนิคในทางการช่างในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายว่านิยมทำสิ่งของเครื่องใช้ประเภทเครื่องเคลือบสีเหลืองแกมเขียวด้วย

ในปัจจุบันวัดบรมพุทธารามเป็นวัดร้างที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๐ตอนที่ ๓๙เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๖(๔)

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่กล่าวมานั้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ควรศึกษาเรียนรู้ถึงความเป็นมา คุณค่า และความสำคัญที่อยู่ในพื้นที่เกาะเมืองเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา และนอกเมือง

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะสามารถส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาได้ เนื่องจากจัดประสบการณ์ทัศนศึกษานั้นเป็นการจัดกิจกรรมเสริมความรู้ ความสนใจของเด็ก เด็กได้ไปแหล่งเรียนรู้จริง และได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ทำให้เด็กได้รู้จักคิด ลงมือทำ และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. แบบแผนการทดลอง
4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 จำนวน 45 คน ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีจำนวน 2 ห้องเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นการเลือกแบบสุ่มเป็นกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จำนวน 24 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

- 1.1 การสร้างแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ดำเนินการดังนี้

- 1.2 สํารวจแหล่งเรียนรู้โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วนำมาศึกษา

วิเคราะห์คัดเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยจำนวน 8 แหล่งการเรียนรู้

1.3 ติดต่อผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้โบราณสถานทั้ง 8 แห่ง การเรียนรู้ เพื่อจะได้ไปจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้โบราณสถาน

1.4 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.5 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาของกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทาง ในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้โบราณสถาน

1.6 สร้างแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีกรอบรายละเอียดดังนี้

1.6.1 สถานที่ที่จะไปทัศนศึกษา

1.6.2 จุดมุ่งหมาย

1.6.3 ขั้นตอนในการดำเนินการจัดประสบการณ์

โดยมีการจัดประสบการณ์ 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเตรียมการก่อนจัดประสบการณ์ทัศนศึกษา
2. ระยะดำเนินการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษา
3. ระยะสรุปผลการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษา

วิธีการหาคุณภาพแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

1. นำแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัด พระนครศรีอยุธยาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาและปรับปรุงแก้ไข ให้สอดคล้องกับกิจกรรมและจุดมุ่งหมาย โดยใช้เกณฑ์ 2 ใน 3 โดยมีผู้เชี่ยวชาญดังรายนามต่อไปนี้

1.1 ดร.สุภัทรา คงเรือง	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย และ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
1.2 อาจารย์ภรภัทร นิยมชัย	อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษา ปฐมวัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา
1.3 อาจารย์พรทิพย์ เกนโรจน์	นักวิชาการด้านการศึกษาปฐมวัย

2. ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยเพิ่มเติมการเขียนจุดประสงค์และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองให้มากขึ้น

3. นำแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (try out) กับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. นำแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ปรับปรุงเหมาะสมแล้วไปจัดทำแบบสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

ตาราง 2 แสดงกำหนดระยะเวลาดำเนินการทดลอง

สัปดาห์ที่	แหล่งเรียนรู้	วันและระยะเวลาในการประสบการณ์ทัศนศึกษา		
		วันจันทร์ (9.00-1.00น.) ระยะเตรียมการ	วันพุธ (9.00-10.00น.) ระยะดำเนินการ	วันพฤหัสบดี (9.00-10.00 น.) ระยะสรุปผล
1	วัดธรรมิกราช			
2	พิพิธภัณฑสถานเรือไทย			
3	วัดราชบูรณะ			
4	ป้อมเพชร			
5	พระราชวังจันทน์เกษม			
6	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา			
7	เจดีย์ภูเขาทอง			
8	วัดบรมพุทธาราม			

2. แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและความเข้าใจตนเอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา ตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองในเนื้อหาส่วนของการให้ความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือการแบ่งปัน การรู้จักตนเอง รู้ทันอารมณ์ตนเอง การรู้ความคิดความต้องการของตนเอง โดยศึกษาเอกสารของ รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ (2541: 1-3) สันติศักดิ์ ฝาผาย (2546) สิริรินทร์ ลัดดากลม (2551) ภรภัทร นิยมชัย (2553) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา

2.2 สร้างแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงความสามารถทางด้านต่างๆ ตามแนวคิดพหุปัญญาทั้ง 2 ด้าน ประกอบไปด้วย ปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง จำนวน 48 ข้อ

ชุดที่ 1 แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

จำนวน 24 ข้อ

1. การให้ความร่วมมือ	8 ข้อ
2. การให้ความช่วยเหลือ	8 ข้อ
3. การแบ่งปัน	8 ข้อ

ชุดที่ 2 แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง

จำนวน 24 ข้อ

1. การรู้จักตนเอง	8 ข้อ
2. การรู้ทันอารมณ์ตนเอง	8 ข้อ
3. การรู้ความคิดความต้องการของตนเอง	8 ข้อ

โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง ออกเป็น 2 ระดับ คือ

ระดับคะแนน 1 แสดงพฤติกรรม

ระดับคะแนน 0 ไม่แสดงพฤติกรรม

วิธีการหาคุณภาพแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง

1. นำแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและความเข้าใจตนเองไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1. ดร.รณิดา เซยซุ่ม	อาจารย์ประจำภาควิชาวัดผลและประเมินผลมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผศ.บุญไท เจริญผล	อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาศาสตร์ปฐมวัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
3. อาจารย์ปรียวาท น้อยคล้าย	อาจารย์โรงเรียนเทศบาลวัดเขียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนดังนี้

+1	หมายถึง	เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสอดคล้อง
0	หมายถึง	เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าไม่แน่ใจ
-1	หมายถึง	เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง

2. นำแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนำค่าของสอดคล้องจากการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามเนื้อหาของแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาซึ่งพบว่าแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและความเข้าใจตนเอง มีค่า IOC ที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 0.84 – 1.00

3. นำแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและคัดเลือกไว้จำนวน 36 ข้อไปทดลองใช้ (try out) กับเด็กชั้นปฐมวัยปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. นำแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองของเด็กปฐมวัยที่ปรับปรุงเหมาะสมแล้วไปจัดทำแบบสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการวิจัย

แบบแผนการทดลอง

1. แบบแผนการวิจัย (Experimental Design)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 249)

ตาราง 3 แสดงแบบแผนการทดลอง

ก่อนการทดลอง	การทดลอง	หลังการทดลอง
T ₀	X	T ₁

เมื่อ	T ₀	แทน	ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและความเข้าใจตนเองก่อนการทดลอง
	T ₁	แทน	ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและความเข้าใจตนเองหลังการทดลอง
	X	แทน	การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง โดยมีแผนการทดลองดังนี้

1. ก่อนการทดลองผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาของกลุ่มตัวอย่างจากการจัดกิจกรรมปกติโดยผู้วิจัย ในเวลา 09.00 – 10.00 น. (Pretest) โดยใช้แบบสังเกตวัดความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาโดยจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 10.00 น. วันละ 60 นาที

3. เมื่อดำเนินการทดลองครบ 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง (Posttest) โดยใช้แบบสังเกตวัดความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. นำคะแนนที่ได้จากการวัดก่อนและหลังมาหาค่าสถิติพื้นฐานของความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง

5. นำคะแนนที่ได้จากการวัดก่อนและหลังมาหาค่าสถิติพื้นฐานของความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง

การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังมาหาค่าสถิติพื้นฐานของความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้การทดสอบของ t-test แบบ Dependent Samples

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ

1.1 หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสังเกตวัดความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง IOC (บุญเชิด ภิญโญ อนันตพงษ์. 2545: 95) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ แบบทดสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ใช้เกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องแต่ละข้อ ข้อใดมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าใช้ได้

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 หาคะแนนเฉลี่ย (บุญเชิด วิทยุโณนันทพงษ์. 2521: 36) ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญเชิด วิทยุโณนันทพงษ์. 2521: 55) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของคะแนนแต่ละคน ในกลุ่มตัวอย่าง
	$(\sum X)^2$	แทน	กำลังสองของผลรวมของคะแนนแต่ละคน ในกลุ่มตัวอย่าง
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สูตร t - test สำหรับ Dependent Samples

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{(N\sum D^2 - (\sum D)^2)}{N-1}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
	D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
	N	แทน	จำนวนคู่ของคะแนนหรือจำนวนนักเรียน
	$\sum D$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนก่อน และหลังการทดลอง
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของผลต่างของ คะแนน รวมก่อนและหลังการทดลอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและการแปรความหมายจากการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\bar{D}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนน
t	แทน	สถิติที่ใช้การพิจารณาการแจกแจงแบบที (t – test)
SD_D	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความต่าง
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตาราง 4 เปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล และด้านความเข้าใจตนเองก่อนและหลังการที่ได้รับจัดประสบการณ์ที่ศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้าน	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		<i>D</i>		<i>t</i>	df	<i>p</i>	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	SD_D				
ความเข้าใจระหว่างบุคคล										
การให้ความร่วมมือ	2.333	1.857	5.625	.710	3.291	1.627	9.905 *	23	.000	
การให้ความช่วยเหลือ	1.541	1.382	5.167	1.129	3.625	1.408	12.609*	23	.000	
การแบ่งปัน	1.208	.883	5.500	.659	4.291	.999	21.044*	23	.000	
รวม	5.083	3.215	16.291	2.156	11.208	2.570	21.362*	23	.000	
ความเข้าใจตนเอง										
การรู้จักตนเอง	2.333	1.493	5.541	.832	3.208	1.382	11.369*	23	.000	
การรู้ทันอารมณ์ตนเอง	1.208	.931	5.333	1.203	4.125	1.034	19.530*	23	.000	
การรู้ความคิดความต้องการ ของตนเอง	1.250	1.452	5.500	.589	4.250	1.293	16.093*	23	.000	
รวม	4.791	2.587	16.375	2.163	11.583	2.205	25.735*	23	.000	

* $p < .05$

จากตาราง 4 พบว่าผลการเปรียบเทียบก่อนการทดลองโดยรวมเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 5.083 และด้านความเข้าใจตนเองเฉลี่ยเท่ากับ 4.791 และหลังการทดลองโดยรวมเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 16.291 และด้านความเข้าใจตนเองเฉลี่ยเท่ากับ 16.375 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า

การให้ความร่วมมือ ก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.333 หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.625

การให้ความช่วยเหลือ ก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.541 หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.167

การแบ่งปัน ก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.208 หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.500

การรู้จักตนเอง ก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.333 หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.500

การรู้ทันอารมณ์ตนเอง ก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.208 หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.333

การรู้ความคิดความต้องการของตนเอง ก่อนการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.250 หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.333

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 4 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพุทธิปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลได้แก่ การให้ความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือ การแบ่งปัน และด้านความเข้าใจตนเอง ได้แก่ การรู้จักตนเอง การรู้ทันอารมณ์ตนเอง การรู้ความคิดความต้องการของตนเอง หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 5.625 5.167 5.00 5.541 5.333 5.500 ตามลำดับ ซึ่งคะแนนก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลังการจัดประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพุทธิปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีขั้นตอนการวิจัยและผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมุติฐานในการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลของการศึกษานี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยตามบริบทชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย-หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย – หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปีที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปฐมวัย 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ซึ่งเป็นการเลือกแบบสุ่มเป็นกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จำนวน 24 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง โดยมีแผนการทดลองดังนี้

1. ก่อนการทดลองผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาของกลุ่มตัวอย่างจากการจัดกิจกรรมปกติโดยผู้วิจัย ในเวลา 09.00 – 10.00 น. (Pretest) โดยใช้แบบสังเกตวัดความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาโดยจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 10.00 น. วันละ 60 นาที

3. เมื่อดำเนินการทดลองครบ 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง (Posttest) โดยใช้แบบสังเกตวัดความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเองฉบับเดียวกับแบบสังเกตที่ใช้ก่อนการทดลอง

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตในข้อ 1 และ 3 มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าร้อยละ

2. เปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล และด้านความเข้าใจตนเอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยอาศัยการแจกแจงของ (t – test dependent – sample)

สรุปผลการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล และด้านความเข้าใจตนเอง สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสามารถทางพหุปัญญาด้านเข้าใจระหว่างบุคคล และด้านความเข้าใจตนเอง สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานของงานวิจัยที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาช่วยให้เด็กมีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า

1. การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากการทัศนศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้จริง โดยเด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน คือ กระบวนการสังเกต กระบวนการสำรวจ กระบวนการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในห้องเรียน

โดยบูรณาการทักษะหลายด้านเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 2) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ พัฒนาการโดยรวมของความเป็นมนุษย์ครบทุกด้าน ทั้งด้านสังคม สติปัญญา ร่างกาย และอารมณ์ ตลอดจนบุคลิกภาพ เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันและวิถีชีวิตในโรงเรียนที่จะสะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในทิศทางที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากบทเรียนและจากประสบการณ์ตรงตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของเด็กปฐมวัย

2. ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลของเด็กปฐมวัย หลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน อภิปรายได้ดังนี้

2.1 การให้ความร่วมมือ ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.333 แต่หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.625 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 คน ให้เด็กได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เพราะการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้นตอนการจัดประสบการณ์ถึง 3 ระยะเวลาที่ให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ตั้งแต่ระยะเตรียมการก่อนการจัดประสบการณ์ที่เน้นกระบวนการการทำงานแบบกลุ่มใหญ่ให้เด็กได้ร่วมกันตั้งประเด็นคำถามในเรื่องที่เด็กอยากเรียนรู้ การวางแผนว่าจะเตรียมอะไรบ้างในการไปทัศนศึกษาและช่วยกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระดาษ สีเทียน กาว น้ำ ขนมหวมก เช่น น่องข้าวกล้องบอกว่าข้าวกล้องจะเตรียมกระดาษกับสีเทียน น่องชาเขียวจะเตรียมขนมหก กับน้ำ จากนั้นน่องไอโซนก็พูดขึ้นว่าแล้วจะมีใครเอาอะไรมาอีกบ้างครับ ส่วนในระยะดำเนินการจัดประสบการณ์ก็จะมีแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาเรียนรู้โบราณสถานและทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เช่น การร่วมกันประดิษฐ์ผลงาน ได้แสดงความคิดเห็นและเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน จะต้องปรึกษาวางแผนร่วมกันจัดเตรียมการจัดนิทรรศการแสดงผลงานในระยะสรุปผลการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษา ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักการให้ความร่วมมือและสามารถปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับในสังคม (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2535: 241 – 244) กล่าวว่า เด็กจะได้ประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กเรียนรู้ว่าผู้ที่เอาแต่ใจตัวเอง ไม่รู้จักการช่วยเหลือ แบ่งปันผู้อื่น เพื่อนจะไม่ยอมรับ ดังนั้นเด็กจึงเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อน เด็กจะเรียนรู้การรอคอย การตามใจผู้อื่น การแบ่งปันสิ่งของของตนเองครอบครองอยู่

2.2 การให้ความช่วยเหลือ ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.541 แต่หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.167 ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเปิดโอกาสให้เด็กได้ออกไปศึกษาเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันนอกห้องเรียน ซึ่งต้องมีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และของใช้ส่วนตัวและมีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้ช่วยเหลือกันในกลุ่มและช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่นในเรื่องต่างๆ ขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เช่นการช่วยเหลือเพื่อนในการหยิบและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานศิลปะ การจัดเตรียมผลงานของแต่ละกลุ่มและช่วยกันจัดตกแต่งสถานที่ในการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ผู้วิจัยสังเกตเห็นเด็กหลายคนที่ไม่ได้ร้องขอ และระหว่างปฏิบัติกิจกรรมเด็กจะแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือเพื่อนทำกิจกรรมทั้งในกลุ่มของตนเองและกลุ่มเพื่อน ช่วยเก็บวัสดุอุปกรณ์ และช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนหลังจากทำกิจกรรม สอดคล้องกับ ลักคณาเสโนฤทธิ.(2551: 66) กล่าวว่า การช่วยเหลือเป็นการพยายามที่จะบรรเทาความต้องการ โดยการใช้จ่ายพูดหรือการแสดงการปลอบใจ หรือการช่วยเหลือเพื่อนในเรื่องเล็กน้อย

2.3 การแบ่งปัน ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.208 แต่หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.500 ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปิดโอกาสและสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยซึ่งการทำกิจกรรมจะต้องมีสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำงาน ทั้งการประดิษฐ์ผลงาน การวาดภาพ การจัดตกแต่งห้องเรียนในการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน การทำความสะอาดห้องเรียน และการออกไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ซึ่งเด็ก ๆ จะต้องเตรียมของใช้ส่วนตัวไปด้วย เช่นหมวก น้ำ ขนม และในการทำงานเป็นกลุ่มทำให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน มีการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประดิษฐ์ผลงาน และจัดตกแต่งห้องเรียนเพื่อจัดนิทรรศการแสดงผลงาน มีการแบ่งปันน้ำและขนมให้กัน และขณะที่เด็ก ๆ ได้ศึกษาเรียนรู้แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน ผู้วิจัยสังเกตเห็นเด็กแบ่งปันที่นั่งบนรถ และให้เพื่อนใส่หมวก ครูให้การเสริมแรงด้วยการกล่าวคำชมเชย ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและมีพฤติกรรมที่ดี สอดคล้องกับ วรณภรณ์ มะลิรัตน์. (2554: 44) กล่าวว่า การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมนั้นการให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่รอบตัวเด็กมีความสำคัญต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ แนวการส่งเสริมพฤติกรรมเด็กนั้นมีหลายวิธี เช่น การให้รางวัล การกล่าวคำชมเชย การเสริมแรงดังกล่าว ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมไปในทางที่ดี และลดการแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อสังคม

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลสูงขึ้น เพราะกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้ทำงานร่วมกัน

เป็นกลุ่ม ที่แสดงออกถึงการร่วมมือ การช่วยเหลือ และการแบ่งปัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริรินทร์ ลัดดาภิรมย์ (2551: 100) การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด ประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนา ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลเกิดจากการจัดประสบการณ์การจัด กิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้

3. ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองของเด็กปฐมวัย หลังการทดลอง สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน อภิปรายได้ดังนี้

3.1 การรู้จักตนเอง ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.333 แต่หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.541 ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแบบกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยในการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง รู้ว่าตนเองมีหน้าที่อะไรในการทำงานร่วมกับเพื่อน และสามารถรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเองทำจน สำเร็จ มีความรับผิดชอบต่อสิ่งของของตนเองที่เตรียมไปทัศนศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นจากการมา ตรงเวลาตามที่ผู้วิจัยนัดหมาย เด็กรับผิดชอบจัดเตรียมและถือสิ่งของต่าง ๆ ของกลุ่มตัวเอง

3.2 การรู้ทันอารมณ์ตนเอง ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.208 แต่หลังการ ทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.333 ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกลุ่ม ใหญ่หรือกลุ่มย่อยซึ่งแต่ละชั้นในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นั้นเด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับ เพื่อน ร่วมกันประดิษฐ์ผลงาน และ จัดนิทรรศการแสดงผลงาน ซึ่งเด็กจะแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอก ความรู้สึกของตนเอง เช่น น้องต้นกล้าบอกกับเพื่อนและครูระหว่างจัดนิทรรศการแสดงผลงานว่า ต้นกล้าชอบแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร” เพราะ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เด็กแสดงความคิดเห็น ร่วมกันในการตกแต่งห้องเรียนเพื่อจัดนิทรรศการแสดงผลงานและสามารถบอกความรู้สึกของตนเอง ขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อนว่าตนเองรู้สึกอย่างไร

3.3 การรู้ความคิดความต้องการของตนเอง ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.250 แต่หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.500 ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดประสบการณ์ทัศน ศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้นเด็กต่างแสดงออกถึงความการรู้ความคิด ความต้องการของตนเองได้โดยไม่เขินอายและมั่นใจ เป็นตัวของตัวเองอย่างชัดเจน สังเกตได้จากการ สนทนาร่วมกันระหว่างเด็กและครู และ การสนทนาของเด็กถึงแหล่งเรียนรู้โบราณสถานที่ตนเองสนใจ มีการซักถามและแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สนใจ ซึ่งผู้สังเกต สังเกตได้จากเด็กแต่ละคนจะสนใจ ซักถามถึงกรวดราชบูรณะที่มีขโมยมาลักลอบขุดเอาสิ่งของมีค่าไป ทั้งนี้เด็กยังร่วมกันแสดงความ

คิดเห็นถึงการดูแลรักษาโบราณสถานเด็กได้คิดวิเคราะห์กิจกรรมการทำงานและการเรียนรู้ต่างๆ แสดงออกถึงความพึงพอใจจากการร่วมกิจกรรมและการนำเสนอผลงาน และการออกไปทัศนศึกษาดังที่ ฉันทนา ภาคบงกช (2528:1) อ้างอิงจาก สิริินทร์ ลัดดาภิบาล (2551: 101) ได้ให้เสนอแนวคิดไว้ว่า บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง จะเชื่อว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่า มีความสำคัญ ยอมรับและพอใจในความเป็นตัวของตัวเอง เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจึงเป็นเด็กที่มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง จะมีความกล้าในการแสดงออก กล้าตัดสินใจและมีความมั่นใจที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ตามความต้องการของตนเอง

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งแสดงออกถึงการรู้จักตนเอง รู้ทันอารมณ์ตนเอง และการรู้ความคิดความต้องการของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติศักดิ์ ผาผาย (2546: 80) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่าการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองเกิดจากเด็กปฐมวัยมีอิสระในการแสดงออกด้วยความเชื่อมั่นในตนเองเกิดความภาคภูมิใจและมีความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตนเองต้องการ

ข้อสังเกตที่ได้รับจากการวิจัย

1. ในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ไปร่วมทัศนศึกษา与孩子 ๆ ด้วยทำให้ผู้ปกครองได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเด็ก
2. ในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กเกิดความตระหนัก รู้คุณค่าของโบราณสถาน และร่วมอนุรักษ์ดูแลรักษาสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้เด็กเกิดความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง แต่จะเห็นได้ว่าระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานแต่ละแห่งเรียนรู้นั้นไม่เพียงพอกับการทำกิจกรรมทำให้บางกิจกรรมนั้นต้องมาทำหลังเวลาการไปทัศนศึกษาทำให้ความต่อเนื่องของกิจกรรมหายไปส่งผลให้เด็กปฐมวัยขาดความสนใจและตั้งใจอย่างต่อเนื่อง

2. การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วงสัปดาห์แรกของการทดลอง เด็กปฐมวัยยังต้องใช้เวลาในการปรับตัว กับกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ช้า แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่สัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ต่อไป เด็กปฐมวัยจะมีการทำงานที่เป็นระบบอย่างเห็นได้ชัด โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้เสนอแนะและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงผ่านการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ดียิ่ง

3. การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครูไม่ควรกำหนดเวลาและจำกัดเวลา และไม่ควรเร่งเด็กในขณะที่ทำกิจกรรม เนื่องจากจะเป็นการชะงักการการเรียนรู้ของเด็ก

4. การจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกิจกรรมที่ต้องออกไปนอกโรงเรียน และมีการเดินทาง ครูจึงควรมีข้อตกลงร่วมกันกับเด็กปฐมวัยถึง การปฏิบัติตน และการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานเป็นการเรียนรู้ที่เด็กปฐมวัยไม่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ครูผู้สอนจึงควรมีการประชุมผู้ปกครองเพื่อสานสัมพันธ์และแจ้งให้ผู้ปกครองได้เข้าใจรายละเอียดตรงกันในการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน อีกทั้งยังเป็นการแจ้งให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงสถานที่ วัน เวลา และจุดมุ่งหมายในการไปทัศนศึกษาในแต่ละแห่ง และควรมีผู้ช่วยคอยดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดและทั่วถึงเพื่อความปลอดภัยของเด็กปฐมวัย

5. ควรมีการศึกษาผลของการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดอื่นๆ เพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านพหุปัญญาในเด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าเด็กมีพัฒนาการในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลและด้านความเข้าใจตนเอง เพราะฉะนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมในด้านอื่นว่าจะได้ผลกับด้านใดได้อีกบ้าง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อารีรักษ์ ; และคนอื่น ๆ. (2548). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย*.
กรุงเทพฯ: อัสฟา มิเลินเนี่ยน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, และ
ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติ
การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์การศาสนา.
- การพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก ณ หอประชุมใหญ่สำนักงานถ่ายเอกสาร (2551).
กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว. (2545). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษา
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวฯ.
- กุลยา ตันติผลลาชีวะ. (2547). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ:
เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน
กฤษฎีร์ คำชาย. (2544). *จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- ขวัญจิรา ภูสังข์. (2547). *ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการ
ทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2545). *คู่มือการจัดท่องเที่ยวทัศนศึกษาเพื่อ
พัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว.
สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย*.
- ฉันทนา ภาคบงกช. (2528). *สอนให้เด็กคิดเป็น: โมเดลการพัฒนาทักษะการคิดเพื่อคุณภาพชีวิต
และสังคม*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และ บังอร เสรีรัตน์. (2543). *รายงานผลการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
การพัฒนาพหุปัญญา*. กรุงเทพฯ: สำนักโครงการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ.

- ดำริ บุญชู. (2548, มกราคม-มีนาคม). การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา.
วารสารวิชาการ. 8(1): 27 - 31.
- ทศนา เขมมณี; และคณะ. (2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาวรรณ แสงไวศยสุข. (2551). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวันไร่ชิง สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธิดา พิทักษ์สินสุข. (2532). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่สำหรับเด็กอนุบาล.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- ธนาวรรณ แสงไวศยสุข. (2551). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวันไร่ชิง สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นพเนตร ธรรมบวร. (2544, มีนาคม). "บทบาทครูในการพาเด็กไปทัศนศึกษา," วารสารสาธิตปฏิรูป
สื่อเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. 2545: 4.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์. (2544, ธันวาคม). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร.
วารสารวิชาการ. 4(12): 27-28.
- นิตยา คชภักดี. (2530). จิตเวชสำหรับกุมารแพทย์. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาล
รามาธิบดี.
- บงอร เสรีรัตน์. (2544). เก่งหลากหลาย แนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหุปัญญา. ม.ป.พ.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงศ์. (2521). การวัดประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐาน
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. (2545).
การวัดประเมินการเรียนรู้ (การวัดประเมินแนวใหม่). กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- .....(2533). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปราณี อุปฮาด. (2550). การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุ
ปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544). กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.(2550).
- แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - พ.ศ.2554). กรุงเทพฯ:ครุสภาลาดพร้าว.

- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). การเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญแนวคิด วิธีการ และเทคนิค. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาผลการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาปฐมวัยในบริบทของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ภรภัทร นิยมชัย. (2553). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มารศรี ไทยบุญเรือง. (2537). ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2541). *Multiple intelligences*. เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องทักษะการคิดและรูปแบบการเรียนรู้ (*Thinking Skill & Learning Style*) ณ ห้องประชุม ตึกชาวนิสสระ ระหว่างวันที่ 6-8 กุมภาพันธ์ 2541. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.. (2542).
- (2528). กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- _____. (2544). การพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก ณ หอประชุมใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างวันที่ 25 – 27 ตุลาคม 2544.
- _____. (2549). พหุปัญญาเพื่อการเรียนกับการพัฒนาพลังสมองสำหรับเด็กไทยในบริบทของของสังคมไทย. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ. ณ หอประชุม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ระหว่างวันที่ 26 – 28 เมษายน 2549.
- สมสิทธิ์ จิตรสถาพร. (2535). เทคนิคการจัดการศึกษานอกสถานที่. สงขลา: โครงการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ระพีพรรณ ใจักดี. (2548). *คู่มือชมศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: แสงแดดเพื่อนเด็ก
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
- รัตนภรณ์ ภูธรเลิศ. (2551). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปรินญาณิพนธ์. กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์. ลักคณา เสนโนฤทธิ. (2551). ผลการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร วรรณกาญจน์ เอกฉันท. (2545). อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: ทีชซิ่งทอยส์ วิรุณ ตั้งเจริญ. (2535). "การแสดงผลในกิจกรรมศิลปะระดับปฐมวัย" ในเอกสารชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยศึกษา หมวดที่ 12. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- วรรณภรณ์ มะลิรัตน์. (2554). ผลการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่มที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีนวล รัตนานันท์. (2540). ผลการจัดประสบการณ์หน่วยเน้นวิทยาศาสตร์นอกชั้นเรียนที่มีต่อทักษะการสังเกตของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สันติศักดิ์ ผาผาย. (2546). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2523). *เด็กก่อนวัยเรียนกับการเรียนรู้และหลักสำคัญบางประการ*. กรุงเทพฯ: เจริญผลการพิมพ์. (2541).
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ: ศูนย์สภาพัฒนาการ. (2550).
- แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2554). กรุงเทพฯ: ศูนย์สภาพัฒนาการ.
- สิรินทร์ รัตตาคม. (2551). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับจากการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชาดา จักรพิสุทธิ; และคนอื่นๆ. (2548). การศึกษาทางเลือกโลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน.
- สุปราณี ไกรวัฒน์สรณ์ และ คณาพร คมสัน. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาผลการสอนภาษาอังกฤษตามทฤษฎีพหุปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.(2542).
การศึกษาปฐมวัยสร้างคนสร้างชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สามารถ รอดสำราญ. (2546). การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.
(2542).การศึกษาปฐมวัยสร้างคนสร้างชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2536). กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กอนุบาล.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2548). ทฤษฎีพหุปัญญา: *Theory of Multiple Intelligence*. กรุงเทพฯ:
สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2540). แผนการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2540, มกราคม). "การใช้พหุปัญญาในห้องเรียน," *วารสารวิชาการฉบับ
เดือนมกราคม*. 2(1): 53 – 59.
- อัญชุลีกร อัมพรดล. (2551). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยการจัด
กิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). *ปฐมวัยศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อารี สัตนหวิ. (2535). *พหุปัญญาและการเรียนรู้แบบร่วมมือ*. กรุงเทพฯ: สมาคมเพื่อการศึกษาเด็ก.
(2543). พหุปัญญาในห้องเรียน: วิธีการสอนเพื่อพัฒนาปัญญาหลายด้าน. กรุงเทพฯ:
ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Good, C.V. (1945). *Dictionary of education*. New York: mCgRAW – Hill.
- Ganrdner, H. (1993). *Multiple intelligences : The theory in practice*. New York: Basic
Book, Harper Collins.

- Burry – Stock, J. and others. (1996, April) “Rater Agreement Indexes for Performance Assessment,” *Educational and Psychological Measurement*. 56 (2) : 256.
- Silver, H. (1995, September). “Integrating learning styles and multiple intelligences,” *educational leadership*. 55: 22-27.
- Sweeney, Doris Evelyn Bolton. (1998, June). “Multiple intelligences profiles: enhancing self – esteem and improving academic achievement,” *dissertation Abstracts International* 60/06. (1999) : 1909.
- Medsen, Kim Ann. (1997, April). An Examination of Multiple Intelligences Exhibited by Preschool Children in a Child Care Center. *Dissertation Abstracts International*. 57(10): 4255 - A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
คู่มือและตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คู่มือการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน

คู่มือนี้จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายวิธีการการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะช่วยให้อาจารย์เข้าใจวิธีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักการและเหตุผล

การส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญา เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาเด็กให้มีความสามารถและมีความสุขเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาให้เด็กมีคุณลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างและความถนัดความสามารถทางปัญญาของเด็กแต่ละคน การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญามีหลายวิธี ผู้วิจัยเลือกใช้การจัดประสบการณ์แบบทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน ซึ่งเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยที่แสดงให้เห็นว่า เป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นส่งเสริมเด็กเป็นสำคัญ โดยเน้นให้เด็กเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและการมีส่วนร่วมกับผู้อื่นจากสถานที่แหล่งเรียนรู้และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็ก เพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สรุปลองค์ความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนเองทำและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้เด็กได้พัฒนาความสามารถทางพหุปัญญา ซึ่งด้านที่ผู้วิจัยเน้นพัฒนา ได้แก่ ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ประกอบไปด้วยขั้นตอนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ

ระยะที่ 3 ระยะสรุปผล

ดังนั้นแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเกิดขึ้นเพื่อจะทำการวิจัยในการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้ดียิ่งขึ้นเพื่อพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) และด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ในเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เนื้อหา

แผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดเนื้อหาทั้งหมด 8 แหล่งการเรียนรู้ โดยดำเนินการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ละ 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ทั้งหมด 8 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 24 วัน

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาเป็น 3 ระยะ โดยแต่ละระยะจะแบ่งออกเป็นแต่ละวัน รวมทั้งสิ้น 3 วัน ใน 1 สัปดาห์ คือ

ระยะที่ 1 : ระยะเตรียมการก่อนจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ 2 : ระยะดำเนินการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ 3 : ระยะสรุปการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งการเรียนรู้ที่ 1 : ป้อมเพชร (เวลา 60 นาที)

วันจันทร์ : (ระยะที่ 1) ระยะเตรียมการก่อนจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้
โบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จุดประสงค์การเรียนรู้

ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

1. เด็กเกิดความร่วมมือในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรม
2. เด็กให้ความร่วมมือในการวางแผนการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน
3. เด็กรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์
4. เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของต่างๆ เช่น กระดาษ สี น้ำ ขนم ขณะปฏิบัติกิจกรรม

ร่วมกัน

ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง

1. เด็กรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม
2. เด็กสามารถบอกความรู้สึกของตนเอง ขณะปฏิบัติกิจกรรมได้
3. เด็กมีความมั่นใจในการซักถามและแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเองสนใจ

สาระสำคัญ

ก่อนไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ เด็กร่วมกันตั้งประเด็นคำถามในเรื่องที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน “ป้อมเพชร” (เป็นกลุ่มใหญ่) และร่วมกันวางแผนจัดเตรียมวัสดุต่างๆ เช่น กระดาษ สีเทียน ดินสอ ยางลบ กาว เศษวัสดุที่เหลือใช้ หมวก น้ำ ขนม ที่จะนำไปทำกิจกรรม

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันดูภาพ “ป้อมเพชร” แล้วกระตุ้นความสนใจด้วยการถามคำถาม

- เด็กๆ คิดว่า ในการไปทัศนศึกษาครั้งนี้ เราต้องเตรียมอะไรไปบ้าง เพราะอะไร

(การร่วมมือ / การช่วยเหลือ)

- ถ้าเพื่อนกลุ่มอื่นเตรียมอุปกรณ์มาไม่ครบ เด็กๆ ควรทำอย่างไร (การแบ่งปัน)

- เมื่อเด็กๆ เห็นภาพ “ป้อมเพชร” แล้วเด็กๆ รู้สึกอย่างไร (รู้ทันอารมณ์ตนเอง)

- เด็กๆ อยากไปเห็นสถานที่จริงของรูปนี้ไหม เพราะอะไร (รู้ความคิดความต้องการ

ของตนเอง)

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาพูดคุยถึงแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร”
2. เด็กเล่นเกมแบ่งกลุ่มผลไม้กลุ่มละ 6 คน
3. เด็กแต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดถึงสิ่งที่ต้องการรู้และสิ่งที่สงสัยเกี่ยวกับ “ป้อมเพชร”
4. เด็กนำคำถามที่สงสัยและอยากรู้มาเขียนเป็นแผนใยแมงมุม
5. เด็กแต่ละกลุ่มออกมาเล่าถึงสิ่งที่ตนเองอยากรู้เกี่ยวกับ “ป้อมเพชร”

ขั้นสรุป

1. เด็กแต่ละกลุ่มร่วมกันวาดภาพ “ป้อมเพชร” ตามจินตนาการ โดยแต่ละกลุ่มมีการแบ่งปันอุปกรณ์ต่างๆ และช่วยกันเก็บวัสดุอุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียน จากนั้นออกมาเล่าผลงานของแต่ละกลุ่มจากการวาดภาพ

สื่อการเรียนรู้

- ภาพโบราณสถาน “ป้อมเพชร”
- แผนใยแมงมุม
- เกมแบ่งกลุ่มผลไม้

- แหล่งการเรียนรู้ที่ 1 :** ป้อมเพชร (เวลา 60 นาที)
- วันพุธ : (ระยะเวลาที่ 2)** ระยะเวลาดำเนินการจัดประสบการณ์ที่สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จุดประสงค์การเรียนรู้

ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

1. เด็กให้ความร่วมมือในการมาตรงต่อเวลาที่นัดหมาย
2. เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนและครูในการจัดเตรียมสิ่งของขึ้นรถ
3. เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน เช่น น้ำ ขนม วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง

1. เด็กรู้จักรับผิดชอบต่อสิ่งของของตนเองที่เตรียมไปทัศนศึกษา
2. เด็กบอกความรู้สึกที่มีต่อโบราณสถาน而去ศึกษาเรียนรู้ได้
3. เด็กบอกความรู้สึกของตนเองขณะปฏิบัติกิจกรรมจากแหล่งเรียนรู้ได้

สาระสำคัญ

ป้อมเพชรเป็นป้อมใหญ่ก่อด้วยอิฐสลับกับศิลาแลง หนา 14 เมตร ลักษณะรูปทรงป้อมแบบหกเหลี่ยมยื่นออกไปจากแนวกำแพงเมือง มีช่องคูหา(เชิงเทิน) ก่อเป็นรูปโค้งครึ่งวงกลม ซึ่งเป็นที่ตั้งของปืนใหญ่ประจำป้อม ถูกสร้างขึ้นมาเป็นปราการป้องกันข้าศึกจำนวนมากรอบเกาะกรุงศรีอยุธยา

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงการไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร” ในเรื่องการปฏิบัติตนเมื่อรถออก การระมัดระวังตนเองให้ปลอดภัย (การร่วมมือ)
2. เด็กและครูร่วมกันจัดเตรียมอุปกรณ์ในการไปทัศนศึกษา ได้แก่ หมวก กระติกน้ำ สมุด ดินสอ สีเทียน กากมะพร้าว กาว (การช่วยเหลือ)

ขั้นสอน

1. แบ่งกลุ่มเด็กออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ด้วยวิธีการเล่นเกมแบ่งกลุ่ม
2. เด็กและครูร่วมกันสร้างข้อตกลงขณะเรียนรู้รอบๆ บริเวณโบราณสถาน “ป้อมเพชร”
3. เด็กและครูร่วมกันเดินสำรวจและสังเกตสิ่งต่างๆ รอบแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร” ในขณะทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถาม และครูใช้คำถามกระตุ้นความคิดเด็ก ดังนี้

- เมื่อเด็กๆ เห็นโบราณสถาน “ป้อมเพชร” แล้ว เด็กจะช่วยกันดูแลรักษาป้อมเพชรอย่างไร (รู้จักตนเอง)

- เด็กๆ รู้สึกภูมิใจไหมที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของเรามีโบราณสถานที่สำคัญและสวยงามอย่างป้อมเพชร (รู้ทันอารมณ์ตนเอง)

- เมื่อเด็กได้มาทัศนศึกษาป้อมเพชรและร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ เด็กรู้สึกอย่างไร (รู้ความคิดความต้องการของตนเอง)

4. เด็กแต่ละกลุ่มร่วมกันวาดภาพต่อเติมป้อมเพชรและปะติดภาพจากกากมะพร้าวตามจินตนาการ โดยเด็กแต่ละกลุ่มจะแบ่งปันกากมะพร้าว และวัสดุต่างๆ ให้กัน (การแบ่งปัน)

5. เด็กและครูร่วมกันขอบคุณวิทยากรให้ความรู้ เรื่องโบราณสถาน “ป้อมเพชร” และเดินทางกลับโรงเรียน

ขั้นสรุป

เด็กและครูสนทนาสรุปถึงการไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร” และความรู้ที่เด็กๆ ได้จากวิทยากร จากนั้นร่วมกันเขียนเป็นแผนใยแมงมุม

สื่อการสอน

1. เกมการแบ่งกลุ่ม
2. สมุดบันทึก ดินสอ สีเทียน กาว กากมะพร้าว

แหล่งการเรียนรู้ที่ 3 : ป้อมเพชร (เวลา 60 นาที)

วันพฤหัสบดี : (ระยะเวลาที่ 3) สรุปผลการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จุดประสงค์การเรียนรู้

ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

1. เด็กร่วมกันจัดเตรียมผลงานของแต่ละกลุ่มในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานได้
2. เด็กรู้จักช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่น ในการจัดเตรียมผลงานเพื่อจัดนิทรรศการ

แสดงผลงาน

3. เด็กรู้จักการแบ่งปันสิ่งของในการตกแต่งสถานที่จัดนิทรรศการแสดงผลงาน

ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง

1. เด็กสามารถออกมาเล่าเรื่องราวและความรู้สึกจากการไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้
“ป้อมเพชร” ให้ผู้อื่นฟังได้

2. เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมหน้าที่ในกลุ่ม ที่ตนเองรับผิดชอบได้

3. เด็กสามารถบอกความรู้สึก และหวงแหนโบราณสถานของจังหวัด

พระนครศรีอยุธยาได้

สาระสำคัญ

สรุปความรู้ที่ได้จากการไปทัศนศึกษา โดยเด็กแต่ละกลุ่มจัดเตรียมการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของตนเองภายในห้องเรียน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงประวัติความเป็นมาของ “ป้อมเพชร” และร่วมกันสรุปถึงคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน

2. พูดคุยวางแผนร่วมกันในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานพร้อมถามคำถามดังนี้ “เด็กๆ คิดว่าเราจะจัดนิทรรศการแสดงผลงานในรูปแบบอย่างไร” (ความคิดความต้องการของตนเอง)

ขั้นสอน

1. เด็กและครูระดมความคิดในเรื่องการเตรียมการนำเสนอผลงาน โดยแบ่งกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เตรียมการพูดเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของ “ป้อมเพชร” พร้อมจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มตนเอง

กลุ่มที่ 2 เตรียมการพูดเล่าเรื่องความสำคัญของ “ป้อมเพชร” พร้อมจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มตนเอง

กลุ่มที่ 3 เตรียมการพูดเชิญชวนให้ช่วยกันดูแลรักษาโบราณสถาน “ป้อมเพชร” (รู้จักตนเอง) และจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มตนเอง

กลุ่มที่ 4 เตรียมการพูดเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร” และจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มตนเอง

ขั้นสรุป

เด็กแต่ละกลุ่มช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนและเก็บวัสดุอุปกรณ์เข้าที่ให้เรียบร้อย (การร่วมมือ / การช่วยเหลือ)

สื่อการเรียนรู้

- ผลงานของเด็กและความรู้ที่ได้รับจากการทัศนศึกษาแหล่ง เรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร”

การประเมินผล

1. ความร่วมมือทำกิจกรรมกับเพื่อนได้
2. การสามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้
3. การรู้จักการแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ให้กับผู้อื่นได้
4. การแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกเป็นตัวของตัวเอง
5. การแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ได้ตามที่ตนเองรู้สึก
6. การแสดงออกถึงความคิดความต้องการของตนเองได้
7. เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับป้อมเพชร

ภาคผนวก ข
แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
(Multiple intelligences checklist)

ชื่อ-นามสกุล ..... สัปดาห์ .....

วันที่ ..... เรื่อง ..... ผู้สังเกต.....

คำชี้แจง : ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่างแสดงระดับคุณภาพที่มีความสามารถปรากฏ

พฤติกรรมที่ปรากฏ	ระดับคะแนน		แนวทางการประเมิน
	1	0	
1. การให้ความร่วมมือ			
1.1 ร่วมกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมกลุ่ม			1 หมายถึง ร่วมกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมกลุ่ม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.2 ปรึกษาและร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย			1 หมายถึง ปรึกษาและร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.3 ร่วมกันทำกิจกรรมในการไปทัศนศึกษาตามที่ตกลงกันได้			1 หมายถึง ร่วมกันทำกิจกรรมในการทัศนศึกษาตามที่ตกลงกันได้ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.4 แสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน			1 หมายถึง แสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.5 ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนจนสำเร็จ			1 หมายถึง ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนจนสำเร็จ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.6 ร่วมกันจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์และทำความสะอาดกลุ่มของตนเอง			1 หมายถึง ร่วมกันจัดเก็บอุปกรณ์และทำความสะอาดกลุ่มของตนเอง 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (ต่อ)

ชื่อ .....สกุล..... ชั้น.....

ผู้สังเกต .....วันเดือนปีที่สังเกต.....

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องแสดงระดับคุณภาพที่ความสามารถปรากฏ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน		แนวทางการประเมิน
	1	0	
2. การให้ความช่วยเหลือ			
2.1 ช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมทัศนศึกษา			1 หมายถึง ช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมทัศนศึกษา 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.2 ช่วยหยิบส่งวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อนกลุ่มอื่นในการทำกิจกรรม			1 หมายถึง ช่วยหยิบส่งวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อนกลุ่มอื่นในการทำกิจกรรม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.3 ช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นทำกิจกรรม			1 หมายถึง ช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นทำกิจกรรม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.4 ช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่นทำความสะอาดห้องเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมกลุ่ม			1 หมายถึง ช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่นทำความสะอาดห้องเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมกลุ่ม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.5 ให้ความช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่นในการจัดเตรียมผลงานจัดแสดงนิทรรศการ			1 หมายถึง ให้ความช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่นในการจัดเตรียมผลงานจัดแสดงนิทรรศการ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.6 ช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นเก็บของหรือวัสดุอุปกรณ์เมื่อเลิกใช้			1 หมายถึง ช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นเก็บของหรือวัสดุอุปกรณ์เมื่อเลิกใช้ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (ต่อ)

ชื่อ .....สกุล.....ชั้น.....

ผู้สังเกต .....วันเดือนปีที่สังเกต.....

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องแสดงระดับคุณภาพที่ความสามารถปรากฏ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน		แนวทางการประเมิน
	1	0	
3. การแบ่งปัน			
3.1 ซักชวนหรือแบ่งอุปกรณ์ให้เพื่อน			1 หมายถึง ซักชวนหรือแบ่งอุปกรณ์ให้เพื่อน 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.2 แบ่งปันน้ำหรือขนมที่ครูเตรียมให้กลุ่มตนเองให้เพื่อนกลุ่มอื่น			1 หมายถึง แบ่งปันน้ำหรือขนมที่ครูเตรียมให้กลุ่มตนเองให้เพื่อนกลุ่มอื่น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.3 แบ่งของตกแต่งให้เพื่อนกลุ่มอื่น			1 หมายถึง แบ่งของให้เพื่อนกลุ่มอื่น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.4 หยิบหรือส่งอุปกรณ์ของกอกกลางให้เพื่อนกลุ่มอื่น			1 หมายถึง หยิบหรือส่งอุปกรณ์ของกอกกลางให้เพื่อนกลุ่มอื่น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.5 กล่าวคำขอใจเมื่อเพื่อนแบ่งปันสิ่งของให้			1 หมายถึง กล่าวคำขอใจเมื่อเพื่อนแบ่งปันสิ่งของให้ เล่น0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.6 แสดงท่าทาง/กิริยา แทนคำขอใจเมื่อเพื่อนแบ่งปันสิ่งของ			1 หมายถึง แสดงท่าทาง / กิริยา แทนคำขอใจเมื่อเพื่อนแบ่งปันสิ่งของ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง

ชื่อ .....สกุล.....ชั้น.....

ผู้สังเกต .....วันเดือนปีที่สังเกต.....

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องแสดงระดับคุณภาพที่ความสามารถปรากฏ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน		แนวทางการประเมิน
	1	0	
1. การรู้จักตนเอง			
1.1 สามารถบอกจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของกลุ่มตนเอง			1 หมายถึง สามารถบอกจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของกลุ่มตนเอง 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.2 ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลงในการไปทัศนศึกษา			1 หมายถึง ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลงในการไปทัศนศึกษา 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.3 รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม			1 หมายถึง รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.4 ทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง			1 หมายถึง ทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.5 เอาใจใส่ต่องานและทำงานด้วยตนเอง			1 หมายถึง เอาใจใส่ต่องานและทำงานด้วยตนเอง 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
1.6 บอกความรู้ความต้องการของตนเองได้			1 หมายถึง บอกความรู้ความต้องการของตนเองได้ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง (ต่อ)

ชื่อ .....สกุล.....ชั้น.....

ผู้สังเกต .....วันเดือนปีที่สังเกต.....

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องแสดงระดับคุณภาพที่ความสามารถปรากฏ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน		แนวทางการประเมิน
	1	0	
2. รู้ทันอารมณ์ตนเอง			
2.1 สนุกสนาน ร่าเริงขณะร่วมกิจกรรมกลุ่ม			1 หมายถึง สนุกสนาน ร่าเริงขณะร่วมกิจกรรมกลุ่ม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.2 ชื่นชมและพึงพอใจในผลงานของกลุ่ม			1 หมายถึง ชื่นชมและพึงพอใจในผลงานของกลุ่ม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.3 บอกความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการทำกิจกรรมกลุ่ม			1 หมายถึง บอกความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการทำกิจกรรมกลุ่ม 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.4 แสดงสีหน้าพอใจเมื่อได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ			1 หมายถึง แสดงสีหน้าพอใจเมื่อได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.5 กล่าวคำขอบคุณเมื่อเพื่อนกลุ่มอื่นแบ่งปันสิ่งของและอุปกรณ์ต่าง ๆ			1 หมายถึง กล่าวคำขอบคุณเมื่อเพื่อนแบ่งปันสิ่งของและอุปกรณ์ต่าง ๆ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
2.6 กล้าแสดงออกและมีความมั่นใจ			1 หมายถึง กล้าแสดงออกและมีความมั่นใจ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง (ต่อ)

ชื่อ .....สกุล.....ชั้น.....

ผู้สังเกต .....วันเดือนปีที่สังเกต.....

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องแสดงระดับคุณภาพที่ความสามารถปรากฏ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน		แนวทางการประเมิน
	1	0	
3. การรู้ความคิดความต้องการของตนเอง			
3.1 มีความสนใจใฝ่รู้สิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็น			1 หมายถึง มีความสนใจใฝ่รู้สิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.2 แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สนใจและอยากรู้			1 หมายถึง แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สนใจและอยากรู้ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.3 ถามคำถามในสิ่งที่สงสัยและอยากรู้			1 หมายถึง ถามคำถามในสิ่งที่สงสัยและอยากรู้ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.4 กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น			1 หมายถึง กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.5 บอกความต้องการของตนเองขณะทำกิจกรรมกลุ่มให้ผู้อื่นรับรู้ได้			1 หมายถึง บอกความต้องการของตนเองขณะทำกิจกรรมกลุ่มให้ผู้อื่นรับรู้ได้ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
3.6 เล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้โบราณสถานได้ตามความสนใจ			1 หมายถึง เล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้โบราณสถานได้ตามความสนใจ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างภาพการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวอย่างภาพจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “วัดธรรมมิกราช”

แหล่งเรียนรู้ “พิพิธภัณฑ์เรือไทย”

แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “วัดราชบูรณะ”

แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “ป้อมเพชร”

แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “พระราชวังจันทร์เกษม”

แหล่งเรียนรู้ “พิพิธภัณฑ์เจ้าสามพระยา”

แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “เจดีย์ภูเขาทอง”

แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน “วัดบรมพุทธาราม”

ภาคผนวก ง
บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการจัดประสบการณ์ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ดร.สุภัทรา คงเรือง อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัยและ
ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตปฐมวัยมหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
2. อาจารย์ภรภัทร นิยมชัย อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
3. อาจารย์พรทิพย์ เกนโรจน์ นักวิชาการด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
และความเข้าใจตนเอง

1. ดร.รณิดา เขยชุ่ม อาจารย์ประจำภาควิชาวัดผลและประเมินผล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผศ.บุญไท เจริญผล อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
3. อาจารย์ปรียวาท น้อยคล้าย อาจารย์โรงเรียนเทศบาลวัดเขียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวศาสตราจารย์ดร. ฤทธิรัตน์ ฤทธิใจ
วัน เดือน ปีเกิด	5 เมษายน 2523
สถานที่เกิด	อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	92 หมู่ 2 ถนนปรีดีพนมยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนสาธิตปทุมวัน มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2542	จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนรพีวิทยาคม อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง
พ.ศ.2546	ค.บ. (การศึกษาปทุมวัน) จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ.2557	กศ.ม. (การศึกษามหาบัณฑิต) สาขาการศึกษาปทุมวัน จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ